

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΑΘΗΝΑΙ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19

1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1964

ΑΡΙΘ. 11

Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐκ φύσεως ζῶον κοινωνικόν. Δι' αὐτὸ ἔχει μεγαλύτερον αἴσθημα ἀσφαλείας καὶ ἱκανοποιήσεως εἰς τὴν κοινωνίαν μετ' ἄλλων, οἱ ὅποιοι συμμερίζονται τὰς ἀπόψεις του. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους οἱ ἄνθρωποι συνεκεντρώνοντο δι' ἀμοιβαίαν προστασίαν ἢ δι' ἀμοιβαίαν ὠφέλειαν καὶ εὐχαρίστησιν. Μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων ἐδημιουργήθησαν ἑταιρεῖαι καὶ σωματεῖα μὲ ὄρκους, τελετὰς καὶ κώδικας πρὸς ἀποχωρισμὸν τῶν μελῶν ἀπὸ τὰ μὴ μέλη. Συνεπήχθησαν ταξικαὶ καὶ ἔθνικαὶ ομάδες ἀνθρώπων, αἱ ὅποια ἀπέβλεπον εἰς τὴν συνένωσιν ἀνθρώπων τῆς ἰδίας ιδεολογίας ἢ εἰς τὴν ἀποδοχὴν μιᾶς κοινῆς σημαίας. Λέσχαι, ἀδελφότητες, φιλολογικοὶ σύλλογοι, καλλιτεχνικὰ σωματεῖα, πολιτικὰ ὀργανώσεις — πάντα ταῦτα εἶναι ἐξωτερίκευσις τῆς ἀνάγκης τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως εὖρη ἀνακούφισιν καὶ ἐξασφάλισιν εἰς τὴν συναναστροφὴν ἄλλων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ἐπιδοκιμάζουν τὸν ἰδικὸν του τρόπον ζωῆς, διότι καὶ οὗτοι ἔχουν παρόμοιον τρόπον ζωῆς. Ἄλλ' ἐξ ὅλων τῶν ὁμάδων ἢ ὀργανώσεων, αἱ ὅποια ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς, οὐδεμία ὑπῆρξε τόσον ἰσχυρά, τόσον διαρκῆς ἢ περισσότερον παγκόσμιος καὶ οὐδεμία ἀνεκούφισε καὶ ἐβοήθησε τόσον τὸν ἄνθρωπον, ὅσον ἡ Ἐκκλησία¹.

Ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας συναποτελοῦν μίαν μυστικὴν ὀργανικὴν ἐνότητα, πού διαμορφώνεται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολ-

1. Μπίλλυ Γκράχαμ, Εἰρήνη μετὸν Θεόν, μετάφρ. Ἰ.Ε.Π., Ἀθήναι, σελ. 188—189 καὶ σελ. 3.

λά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστὶ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν» (Α΄ Κορ. ιβ΄, 12—13). Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ γίνονται «σύμφυτοι» τῷ Χριστῷ (Ρωμ. ε΄, 5) ἐνσωματούμενοι, «ἐγκεντριζόμενοι καὶ ἐνοφθαλμιζόμενοι καὶ ἐμβολιαζόμενοι εἰς τὸ σῶμα» τοῦ Χριστοῦ, ὡς κλάδοι «εἰς τὸ δένδρον τῆς ζωῆς, οὕτω δὲ κοινωνοῦσι τῆς θείας τοῦ Θεανθρώπου ζωῆς»².

Κατ' ἐξοχὴν εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ἐκδηλοῦται κατὰ τὸν ἰδεωδέστερον τρόπον «ἡ ἔνωσις καὶ συσσωμάτωσις τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ γῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς κεφαλῆς αὐτῆς, καὶ ἡ ὀργανικὴ κοινωνία καὶ ἐνότης αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὰ μέλη τῆς ἐν οὐρανοῖς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν πάντων συναρμολογεῖται τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ»³. Ὅχι μόνον δὲ εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας ἀνεξαιρέτως τὰς πτυχὰς καὶ ἐκφάνσεις τῆς Ὁρθοδόξου λατρείας ἐκφράζεται ἡ συνείδησις τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ἀπλῶς τὸ ἄθροισμα τῶν ζώντων καὶ τεθνεώτων πιστῶν, ἀλλ' ἡ ὀργανικὴ ἐνότης αὐτῶν, ποῦ ἐμφυχάσθεται ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ὡστε ἡ Ἐκκλησία παρίσταται ὡς μία κοινωνία ἁγίων, οἱ ὁποῖοι ἠγιάσθησαν καὶ ἐλυτρώθησαν διὰ τῆς σωτηρίου χάριτος τοῦ Χριστοῦ. Ὅλοι αὐτοὶ εἶναι μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ὅλα τὰ μέλη εὐρίσκονται εἰς μυστικὴν καὶ ὑπερφυσικὴν κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ σώματος, δηλαδὴ τὸν Χριστόν. Ἐπομένως τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ ταυτίζεται πρὸς τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι μία κοινωνία, εἰς πνευματικὸς ὀργανισμὸς.

Ὁ ὀργανισμὸς αὐτός, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι ὀργανισμὸς, ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εἶναι μία μᾶζα ἄμορφος, ἀλλὰ μιὰ κοινωνία ἀνθρώπων, ἔχει κατ' ἀνάγκην ὀργάνωσιν καὶ ἱεραρχίαν. Οὕτω διακρίνονται ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς δύο τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας τά-

2. Ἰωάννου Καρμίρη, Σύνοψις τῆς δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας², ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 80.

3. Ἰδὲ ἐν Εὐαγγ. Θεοδώρου, Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριφιδίου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 104.

ξεις, ὁ κλῆρος καὶ ὁ λαός. Ὁ λαὸς εὐρίσκεται ἱεραρχικῶς εἰς κατωτέραν μοῖραν παρὰ ὁ κλῆρος. Εἰς ἐκάστην τῶν δύο τούτων τάξεων ὑπάρχει πάλιν μία ἱεραρχικὴ διάρθρωσις, ἡ ὁποία ἄλλους μὲν θέτει ὑψηλότερον, ἄλλους δὲ χαμηλότερον. "Ὡστε ἐνῶ ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τοῦ Κυρίου εἶναι ἰσότιμα, ἐν τούτοις παρατηρεῖται ταύτοχρόνως καὶ διάκρισις μεταξὺ αὐτῶν. Τοιούτοτρόπως αὐτὸς οὗτος ὁ κλῆρος διακρίνεται κατ' ἀρχὴν εἰς δύο τάξεις, τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους κληρικούς. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀνωτέρους κληρικούς ἀνήκουν, ὡς γνωστόν, οἱ ἐπίσκοποι, οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ διάκονοι, εἰς δὲ τοὺς κατωτέρους κληρικούς οἱ ὑποδιάκονοι, ἀναγνώσται, θυρωροί, ἐξορκισταὶ κ.ἄ., τῶν ὁποίων ὡσαύτως ἡ θέσις εἶναι ἱεραρχικῶς διατεταγμένη ⁴.

Ἀναμφιβόλως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς χειροτονίας των κατέχουν ἱερά ἀξιώματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀποτελοῦν τὰ πρῶτα καὶ κύρια μέλη τοῦ Σώματος τοῦ Κυρίου, διότι δι' αὐτῶν κατὰ πρῶτον λόγον «διαιωνίζει» ἡ Ἐκκλησία τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ἡ ὀργάνωσις καὶ ἱεραρχία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ περιλαμβάνει καὶ πάντας τοὺς βαπτισθέντας. "Ὅλοι οἱ βαπτισθέντες ἔχουν μίαν διακονίαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ πάντων ἡ συνεργασία ἀπαιτεῖται, διὰ νὰ ζήσῃ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. "Ὡστε πολῦτιμοι καὶ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος εἶναι ὅχι μόνον οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοί, οἱ κοινοβῖται καὶ οἱ παντοσειδεῖς ἀφιερωμένοι εἰς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ οἱ Χριστιανοὶ διδάσκαλοι, οἱ ἰατροί, οἱ τεχνῖται, πάντες οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὸ καλὸν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ πρὸ πάντων οἱ γονεῖς, οἱ ὁποῖοι γεννοῦν, ἀνατρέφουν καὶ ὀδηγοῦν εἰς τὸν Χριστὸν τὰ μέλλοντα μέλη τοῦ Σώματός του ⁵. Ὡς λέγει ὁ Μέγας Βασίλειος, «ἔχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἣτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, θηρευτάς, ὀδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Ἐν γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, οὐ μόνον σκευὴ ἐστὶ παντο-

4. Ἱερωνύμου Κοτσώνη, Σημειώσεις Κανονικοῦ Δικαίου τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη, 1960, σελ. 114 ἐξ.

5. Δημητρίου Κουτρομπῆ, Ἡ Ἐκκλησία, μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἰς τεύχος «Εἰσηγήσεις—Συζητήσεις» τοῦ Β' Συνεδρίου Θεολόγων ἡ «Ἐφεσος», Ἀθῆναι 1962, σελ. 18.

ΤΙ ΕΙΝΕ Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΝΕ Ο ΠΑΠΙΣΜΟΣ

ΣΤ'.

Τὴν σταθερότητα καὶ τὸ ἐδραῖον εἰς τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν, ὡς καὶ λαμπρὰν σαφεφῆναιαν φανερώσει ἡ ἀπάντησις τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου τοῦ στ' πρὸς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Πάπα Πίου τοῦ Θ', καθὼς καὶ τὴν στυγνὴν ἰταμότητα τὴν ὁποίαν φανερώνουν αἱ ὀλίγαι ψυχραὶ λέξεις τὰς ὁποίας λέγουσι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Πάπα. Τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν συνάντησιν δημοσιεύομεν κατωτέρω:

«Τῇ παρελθούσῃ Πέμπτῃ (3 Ὀκτωβρίου 1868) ἐλθόντες εἰς τὴν Μεγ. Πρωτοσυγκελλίαν δύο ἀββάδες ἐκ τῆς συνοδείας τῆς Α. Π. τοῦ κ. Βρουνόη, τοποτηρητοῦ τῆς Α.Μ. τοῦ Ρώμης Πάπα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξητήσατο ἡμέραν καὶ ὥραν ἀκροάσεως παρὰ τῷ Παναγ. Πατριάρχῃ ἐκ μέρους τοῦ Δὸμ Τέστα, ὡς τοποτηρητοῦ τοῦ ἐν Ρώμῃ ἀποδημοῦντος κ. Βρουνόη. Ἡμέρα ὠρίσθη αὐτοῖς τὸ Σάββατον (5 Ὀκτωβρίου), ὥρα δὲ ἡ μεταξὺ 3 καὶ 5 τῆς ἡμέρας.

Περὶ τὴν 4 ὥραν τοῦ Σαββάτου ἦλθεν ὁ Δὸμ Τέστας, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τριῶν ἐτέρων ἀββάδων, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐλάλει ὁπωσοῦν καὶ τὰ ἑλληνικά, οἱ δὲ πάντες ἐλάλουν τὰ γαλλικά. Μετὰ τὴν ἐν τῇ Πρωτοσυγκελλίᾳ γενομένην δεξιῶσιν καὶ περιποίησιν, ὠδηγήθησαν ὑπὸ τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγκέλλου πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιότητα.

Ἐλθόντες παρὰ τῇ Α.Θ. Παναγιότητι, μετὰ τὸν χειρασπασμὸν αὐτοῦ, ἐκαθέσθησαν τῇ φιλόφρονι προτροπῇ τοῦ Πατριάρχου. Ἐνῶ δὲ ἡ Α.Θ. Παναγιότης ἐτι ἐξηκολούθει τὰς εἰωθίας

δαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχνηαι παντοῖαι»⁶. Πάντες οἱ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατασταθῆ ὑπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

6. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸ «Πρόσεχε σεαυτῶ», Migne Ἐ.Π. τόμ. 31, στ. 205 ἐν Ἰωάννου Καρμίρη, Ἡ Ἐκκλησιολογία τοῦ Μ. Βασιλείου, ἐν Ἀθήναις 1958, σελ. 15—16.

φιλοφρονήσεις, ἠγέρθησαν πάντες, καὶ τοῦ Δόμ Τέστα ἐξαγαγόντος ἐκ τοῦ κόλπου αὐτοῦ φυλλάδιόν τι χρυσόδετον μετὰ πινακίδων ἐρυθροπορφύρων, καὶ ὀρέγοντος αὐτὸ ταῖς χερσὶ τοῦ Πατριάρχου, ὁ μετ' αὐτὸν ἀββᾶς εἶπεν ἑλληγιστί.

«Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ κ. Βρουνόη ἐρχόμεθα νὰ προσκαλέσωμεν τὴν Ἀγιότητά σας εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ γενησομένην Οἰκουμενικὴν Σύνοδον κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος τῇ 8 Δεκεμβρίου, καὶ ἐπὶ τούτῳ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ δεχθῆτε τὴν παροῦσαν προσκλητήριον ἐπιστολήν».

Ἡ Α.Θ. Παναγιότης, νεύσασα διὰ τῆς χειρὸς ἵνα τεθῆ ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου ὅπερ ἐβάσταζεν ὁ Δόμ Τέστας χρυσόδετον φυλλάδιον, καὶ ἵνα καθεσθῶσιν, εἶπε μετὰ σπουδαίου ὕφους, ἐμφαίνοντος πατρικὴν ἀγάπην καὶ ἰλαρότητα:

«Ἐὰν ἡ «Ἐφημερίς τῆς Ρώμης» καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρυσάμεναι αἱ λοιπαὶ ἐφημερίδες δὲν ἐδημοσίεον τὴν τῆς Α. Μακαριότητος προσκλητήριον ἐπιστολήν εἰς τὴν ἐν Ρώμῃ, ὡς λέγετε, Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, καὶ ἐπομένως ἐὰν ἠγνοοῦμεν τὸν σκοπὸν καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Α. Μακαριότητος, εὐχαρίστως ἠθέλομεν ἀποδεχθῆ γράμμα παρὰ τοῦ Πατριάρχου τῆς Παλαιᾶς Ρώμης πεμπόμενον, προσδοκῶντες ν' ἀκούσωμεν νέον τι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διὰ τῶν ἐφημερίδων διαδοθεῖσα ἤδη προσκλητήριος ἐπιστολὴ ἐφάνέρωσε τὰς ἀρχὰς τῆς Α. Μακαριότητος, ἀρχὰς ὅλως ἀπαδούσας εἰς τὰς τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο μετὰ λύπης ἅμα καὶ εἰλικρινείας λέγομεν πρὸς τὴν ὑμῶν Ὁσιότητα ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν οὔτε πρόσκλησιν τοιαύτην, οὔτε τὸ τοιοῦτον γράμμα τῆς Α. Μακαριότητος, ἐπαναλαμβάνον τὰς αὐτὰς πάντοτε ἀρχὰς, ἀντιστρατευομένας εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῶν Ἀγίων Πατέρων. Ἡ Α. Μακαριότης, ποιήσασα τὸ αὐτὸ διάβημα καὶ κατὰ τὸ 1848 ἔτος, προεκάλεσε τὴν Ὁρθόδοξον Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἀπάντησιν δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς, καταδεικνυούσης ἀπλῶς καὶ σαφῶς τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἀρχῶν τῆς Ρώμης πρὸς τὰς πατροπαράδοτους καὶ ἀποστολικὰς, καὶ οὐ μόνον οὐκ εὐαρεστησάσης, ἀλλὰ καὶ λυπησάσης τὴν Α. Μακαριότητα. Ὅτι δὲ ἀληθῶς δυσηρεστήθη τότε ἡ Α. Μακαριότης, ἀπέδειξεν ἐναργῶς ἡ παρ' αὐτῆς ἀνταπάντησις. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Α. Μακαριότης δὲν φαίνεται παρεκκλίνουσα τῶν ἑαυτῆς ἀρχῶν, οὔτε ἡμεῖς, θεία χάριτι, ἐξεκλίνομεν τῶν ἡμετέρων, διὰ τοῦτο οὔτε νέας λύπας στέργομεν νὰ παρασκευάσωμεν αὐτῇ εἰς μάτην, οὔτε ἀναξέσαι παλαιὰς πληγὰς ἀνεχόμεθα καὶ ἀνερεθίσαι μίση ἐσβεσμένα διὰ

συζητήσεων και λογομαχιῶν, αἵτινες ἀπολήγουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς ρήξεις και ἀπεχθείας, ἐνῶ ἐκάτεροι σήμερον, εἴπερ ποτέ, ἔχομεν ἀνάγκην εὐαγγελικῆς και κοινωνικῆς ἀγάπης και συμπαθείας διὰ τοὺς περιστοιχοῦντας τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ πολλοὺς και παντοειδεῖς κινδύνους και πειρασμούς. Οὐτε ἔστι δυνατὴ συνεννόησις και συνδιάλεξις Συνοδική, μὴ ὑπάρχοντος κοινοῦ ὁρμητηρίου τῶν αὐτῶν ἀρχῶν. Καὶ ἄλλως δὲ ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι ἡ ἐπιτυχεστάτη και ἀπαθεστάτη τῶν τοιούτων ζητημάτων λύσις ἐστὶν ἱστορικὴ. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ὑπῆρξεν Ἐκκλησία πρὸ δέκα αἰῶνων, τὰ αὐτὰ ἔχουσα δόγματα ἐν τε Ἀνατολῇ και Δύσει, ἐν τῇ πρεσβυτέρα και τῇ νέᾳ Ρώμῃ, ἀναδράμωμεν ἐκάτεροι εἰς ἐκείνην, και ἴδωμεν ὁπότεροι προσέθεντο ἢ ἀφεῖλον. Ἐκκοπτέσθω ἢ προσθήκη, ἐὰν ὑπάρχη και ὅπου ὑπάρχει. Προστιθέσθω δὲ τὸ ἀφαιρεθὲν, ἐὰν ὑπάρχη και ὅπου ὑπάρχει. Καὶ τότε σύμπαντες ἀνepαισθήτως εὐρεθησόμεθα εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας, ὁπόθεν ἡ Ρώμη τῶν κάτω αἰῶνων, μακρυνομένη ἐπὶ μᾶλλον, ἀρέσκεται νὰ πλατύνῃ τὸ χάσμα διὰ νέων αἰεὶ δογμάτων και θεσπισμάτων, ἐκτρεπομένων τῆς ἱερᾶς παραδόσεως».

Ὁ Δὸμ Τέστας: «Ὅποίας τινὰς ἐννοεῖ διαφωνούσας ἀρχὰς ἢ ὑμετέρα Ἀγιότης;».

Ὁ Πατριάρχης: «Ἴνα παραλίπωμεν τὰ καθέκαστα, ἡμεῖς, ἐφόσον ὑπάρξει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ὅλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ὑπάρχει ἐπίσκοπός τις ἀρχῶν και κεφαλὴ ἄλλη και ἄλλος παρὰ τὸν Κύριον. Ὅτι Πατριάρχης τις ὑπάρχει ἀλάθητος και ἀναμάρτητος, ὁμιλῶν ἀπὸ καθέδρας και ὑπέρτερος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐν αἷς ἐνεστι τὸ ἐλάνθαστον, συμφωνούσαις τῇ Γραφῇ και τῇ ἀποστολικῇ παραδόσει. Ἡ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὑπῆρξαν ἄνιστοι, πρὸς ὕβριν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τοῦ φωτίσαντος ἐπίσης τοὺς πάντας. Ἡ ὅτι οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ Πατριάρχης και ὁ Πάπας ἔσχον τὰ πρεσβεῖα τῆς ἑδρας οὐκ ἀπὸ συνοδικοῦ και ἀνθρωπίνου, ἀλλ' ἐκ θείου, ὡς λέγετε, δικαίου, και τὰ τούτοις ὅμοια».

Ὁ δ'. ἀββᾶς: «Ἡ Ρώμη οὐδόλως προτίθεται νὰ μεταβάλῃ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς».

Ὁ β'. ἀββᾶς: «Ἐπειδὴ ἡ φλωρεντινὴ σύνοδος, ἀνακρίνασα τὰ τοιαῦτα, ἤνωσε τὰς δύο Ἐκκλησίας, ὑπελείφθησαν δὲ τινες ἔξω τῆς ἐνώσεως, τούτους προσκαλεῖ ὁ ἅγιος Πατὴρ εἰς τὴν προσεχῆ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ἵνα και οὗτοι πληροφορηθῶσι».

Ὁ Πατριάρχης:

«Πόσα ἐρρήθησαν και ἐγράφησαν κατὰ τῆς φλωρεντινῆς

Συνόδου μόνον ἀπαίδευτος ἄνθρωπος ἐνδέχεται ν' ἀγνοῇ. Ἡ δὲ ὑμετέρα Ὀσιότης οὐκ ἐστὲ ἐκ τοῦ κύκλου τούτου. Καὶ ἤδη ἀπὸ τῆς τελευταίας συνεδριάσεως τοῦ κατηραγκασμένου ἐκείνου συνεδρίου, ἀρξαμένων τῶν ἀνετεγκλήσεων, ἀπέθανεν ἡ βεβιασμένη ἔνωσις εἰς τὰ σπάργανά της. Συνέδριον, συγκροτηθὲν διὰ λόγους πολιτικούς, λόγους καθαρῶς γηϊνοῦ συμφέροντος, καὶ ἀπολῆξαν εἰς συμπέρασμα ἐπιβληθὲν πρὸς καιρὸν ὀλίγοις τισὶ τῶν ἡμετέρων διὰ λιμοκτονίας καὶ πάσης βίας καὶ ἀπειλῆς ὑπὸ τοῦ τότε παπύοντος, τοιοῦτο Συνέδριον οὐδὲ τοῦ ὀνόματος τῆς Συνόδου ἐστὶν ἄξιον. Καθ' ἡμᾶς, Οἰκουμενικὴ Σύνοδος καὶ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία καὶ ἀληθινὴ καθολικότης ἐστὶ καὶ λέγεται ἐκεῖνο τὸ ἅγιον καὶ ἀκήρατον σῶμα, ἐν ᾧ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ὕλικου πληθυσμοῦ αὐτοῦ, συγκεφαλαιοῦται ἀγνή ἢ διδασκαλία τῶν Ἀποστόλων καὶ ἡ πίστις πάσης τοπικῆς Ἐκκλησίας, στηριχθεῖσα καὶ βασανισθεῖσα ἀπὸ τῆς θεμελιώσεως τῆς Ἐκκλησίας μέχρι τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, ἐν οἷς οἱ Πατέρες τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως καὶ αἱ ἑπτὰ καὶ μόναι Οἰκουμενικαὶ καὶ ἀγιώταται καὶ πνευματοκίνητοι Σύνοδοι φθέγγονται ἐν καὶ τὸ αὐτὸ οὐράνιον φθέγμα τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκεῖναι αἱ Σύνοδοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ σεβάσμιοι Πατέρες, ὧν γνωστὰ τοῖς πᾶσιν εἰσι τὰ συγγράμματα, γινέσθωσαν ὁ ἄπταιστος καὶ ἀσφαλῆς ὁδηγὸς παντοῦντος καὶ ἐπισκόπου τῆς Δύσεως, τοῦ εὐλικρινῶς ποθοῦντος καὶ ζητοῦντος τὴν εὐαγγελικὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνοί εἰσι τὸ ὑπέρατον κριτήριον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, ἐκεῖνοί εἰσιν ἡ ἀσφαλῆς ὁδός, ἐφ' ἧς δυνάμεθα νὰ συναντηθῶμεν ἐν τῷ ἁγίῳ φιλήματι τῆς δογματικῆς ἐνώσεως. Πᾶς δὲ ὁ ἐκτὸς τῆς τροχιᾶς ἐκείνης περιπορευόμενος, θεωρηθήσεται παρ' ἡμῶν ἔκκεντρος καὶ ἀναρμόδιος εἰς τὸ συγκεντρώσαι περὶ ἑαυτῶν τὰ μέλη τῆς Ὀρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Εἰ δὲ τυχὸν ἔνιοι τῶν δυτικῶν ἐπισκόπων, ἔχοντες ἀμφιβολίαν περὶ τινῶν δογμάτων, θέλουσι νὰ συνέλθωσι, συνερχέσθωσαν καὶ ἀναθεωρεῖτωσαν αὐτὰ καθ' ἡμέραν, εἰ βούλονται. Ἡμεῖς οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν περὶ τῶν πατροπαραδότων καὶ ἀναλλοιώτων δογμάτων τῆς εὐσεβείας. Καὶ ἄλλως δέ, ὡς σεβάσμιοι ἀββᾶδες, περὶ Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὄντος τοῦ λόγου, δὲν διαφεύγει βεβαίως τὴν μνήμην ὑμῶν ὅτι αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι ἄλλως πῶς συνεκροτοῦντο, ἢ ὅπως ἤδη διεκήρυξεν ἡ Α. Μακαριότης. Ἐὰν ὁ τῆς Ρώμης Μακαριώτατος Πάπας ἠσπάζετο τὴν ἀποστολικὴν ἰσοτιμίαν καὶ ἰσαδελφίαν, ἔπρεπεν, ὡς ἐν ἴσοις ἴσος τὴν ἀξίαν καὶ πρῶτος τῇ τῆς ἑδρας τάξει, κατὰ τὸ κανονικὸν δίκαιον, ν' ἀπευθύνῃ γράμμα ἰδιαίτερον πρὸς ἕκαστον τῶν Πατριαρχῶν καὶ Συνόδων τῆς Ἀνατολῆς, οὐχ ἵνα ἐπιβάλλῃ ἐγκυκλίως καὶ δημοσιογραφικῶς, ὡς

πάντων ἄρχων καὶ δεσπότης, ἀλλ' ἵνα ἐρωτήσῃ ἀδελφοὺς ἀδελφός, ἰσότημός τε καὶ ἰσοβάθμιος, εἰ συνεγκρίνουσι, τοῦ καὶ πῶς καὶ ὁποίας ἱεραῶς Συνόδου συγκρότησιν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἢ ἀναδραμεῖσθε καὶ ὑμεῖς εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ εἰς τὰς Οἰκουμηνικάς Συνόδους, ἵνα ἱστορικῶς κατορθωθῇ ἢ παρὰ πάντων ποθομένη ἀληθῆς καὶ χριστοσύλληκτος ἔνωσις, ἢ πάλιν ἀρκεσθησόμεθα εἰς τὰς ἡμῶν διηγετικὰς προσευχὰς καὶ δεήσεις ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου, τῆς εὐσταθείας τῶν ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς τῶν πάντων ἐνώσεως. Ἐν δὲ τοιαύτῃ περιπτώσει μετὰ λύπης διαβεβαιουῦμεν ὑμῖν ὅτι περιττὴν καὶ ἄκαρπον νομίζομεν τὴν τε πρόσκλησιν καὶ ὅπερ συνεπιφέρετε ἐπιστολιμαῖον τοῦτο φυλλάδιον».

Ὁ δ'. ἀββᾶς: «Δύναται ἄραγε μόνῃ ἢ προσευχῇ νὰ κατορθώσῃ τὴν ἔνωσιν; Ἀσθενοῦντός τινος ἀνθρώπου, εἰ καὶ ἀπευχόμεθα τὴν θεραπείαν αὐτοῦ παρὰ Θεοῦ καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀπευθύνομεν ἐκτενεῖς εὐχὰς καὶ δεήσεις, ὅμως οὐ λείπομεν νὰ προμηθεύσωμεν αὐτῷ καὶ ἰατρὸν καὶ ἰατρικά».

Ὁ Πατριάρχης:

«Περὶ θρησκευτικῶν καὶ πνευματικῶν νοσημάτων τοῦ λόγου ὄντος, μόνος ὁ παντογνώστης καὶ τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας θεμελιωτῆς καὶ τελειωτῆς Χριστὸς ὁ Κύριος γινώσκει ἀκριβῶς τίς ὁ νοσῶν καὶ κατὰ πόσον νοσεῖ καὶ ὁποῖον τὸ εἶδος τῆς νόσου καὶ ὁποῖον τὸ κατάλληλον φάρμακον. Διὰ τοῦτο, πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἀνάγκη πᾶσα προσευχῆς, καὶ προσευχῆς θερμῆς καὶ ἀδιαλείπτου, πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν, τὴν Αὐτοαγάπην, ἵνα τοῖς πᾶσιν ἐμπνεύσῃ τὰ θεοφιλῆ καὶ σωτήρια».

Ταῦτα εἰποῦσα ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ἐνετείλατο τῷ παρακαθημένῳ καὶ ἐρμηνεύοντι τοὺς λόγους αὐτοῦ γαλλιστὶ Μεγ. Πρωτοσυγκέλλῳ ἵνα, λαβὼν ἐκ τοῦ ἀνακλίντρου τὸ φυλλάδιον, ἐπιστρέψῃ αὐτὸ εἰς τὸν δόντα τοποτηρητὴν τοῦ κ. Βρουνόνη, καὶ οὕτως, ἀναστάντες καὶ ἀποδόντες τὸν ἀνήκοντα σεβασμὸν καὶ φυλοφρόνως ἀποχαιρετισθέντες ὑπὸ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, ἐξῆλθον καὶ συνοδευθέντες ἕως τῆς κλίμακος ὑπὸ τοῦ Μεγ. Πρωτοσυγκέλλου, ἀπῆλθον.

(Τέλος)

ΦΩΤΙΟΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον :
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ ΕΚΚΛΗΣΙΑ
Ὁδὸς Φιλοθέης 19, Ἀθῆναι - Τηλ. 227.689.

Ἄναδρομὴ στὰ περασμένα

Η ΚΛΕΙΣΟΒΑ

Σὲ λίγο στιβαγμένοι σ' ἐξήντα πριάρια φανήκανε οἱ Ἄρβανῖτες τοῦ Κιουταχῆ, ὡς δυὸ χιλιάδες καὶ περισσότεροι. Περικυκλώσανε λοιπὸν τὸ νησάκι κι' ἀρχίσανε μιὰν ὀρμητικώτατην ἐπίθεση ἐναντίον του· ἐνῶ ταυτόχρονα ἀπὸ τῆ θέσῃ Γράνα τὸ κτυπούσανε πενήντα μικρὰ πυροβόλα, πού βυθίσανε σὲ λίγο τὸ πλεύμενο τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ Τρικούπη, πού προστάτεψε τοὺς ἀγωνιστές.

Οἱ Ἄρβανῖτες ξαναμμένοι καὶ χουζιάγοντας βαρβαρόφωνα πέσανε στὴ θάλασσα, πού γύρω τριγύρω εἶναι πολὺ ἄβαθη, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ Κιουταχῆ ὄλο κι' ἐπλησίαζαν πρὸς τὸ νησάκι, πού οἱ ὑπερασπιστές του τοὺς ἐθέριζαν κυριολεκτικὰ μὲ τὰ βόλια τους. Κι' ἕνας Μεσολογγίτης, ὁ Γεράσιμος Τουρνᾶς, πού δὲν ξέρω πῶς εἶχεν οἰκονομήσει ἕνα μικρὸ κανονάκι, τὸ γέμιζε μὲ σφαῖρες, μὲ πέτρες καὶ μὲ καρφιά καὶ τοὺς ἔκανε μεγάλου χαλασμό. Κι' ἐπειδὴ οἱ Ἄρβανῖτες ἀπὸ τὴν ἀναπάντεχη συμφορὰ καὶ τὸν ὄλεθρο πού παθαίνανε κιοτέψανε, ὁ Κιουταχῆς, θυμωμένος κι' ἀναχεντρωμένος σὰν τὸ φίδι στὸ καταμεσήμερο τοῦ Γαλινοῦ, τοὺς ἐσκυλόβριζε κι' ἐμπῆκε μπροστά. Μὰ ἕνα βόλι ἀγωνιστῆ τὸν κτύπησε στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ μεριοῦ του, κάτω ἀπὸ τὸ ὑπογάστριό του, κι' ἀναγκάστηκε νὰ ὑποχωρήσῃ. Καὶ τότες οἱ Ἄρβανῖτες πισωδρομήσανε κι' ἐλακίσανε μ' ἐπαίσχυντη φυγῆ.

Καὶ τότες μπῆκε στὴ μέση γιὰ νὰ τοὺς συγκρατήσῃ ὁ Χουσεῖν πού ἦτανε γαμπρὸς τοῦ Ἰμβραῆμ καὶ εἶχε τὴν ἀδελφή του. Αὐτὸς εἶχε μαζί του τρεῖς χιλιάδες καλογυμνασμένους ἀπὸ Γάλλους ἐξωμότες ἀξιωματικούς Ἀραπάδες. Διαιρεθῆκανε λοιπὸν σὲ ὀμάδες-ὀμάδες, ἀπὸ τριακόσιους ἄνδρες ἢ καθεμιά, κι' ἐφέρανε γύρω τὸ νησί, ἀλαλάζοντας. Ἄλλοι σὲ πριάρια, κι' ἄλλοι πεσμένοι στὴ θάλασσα.

Ὁ κίνδυνος στάθηκε πολὺ μεγάλος γιὰ τοὺς Κλεισοβῖτες. Γιατὶ πολεμούσανε ἀπὸ τὰ ξημερώματα κι' ὁ ἥλιος πλέον εἶχε ψηλώσει. Τοὺς κτυποῦσαν ἐπίσης ἀδ.ἀκοπα ἀπὸ τὴ στεριά μὲ τὰ κανόνια καὶ τὸ μικρὸ νησάκι πλάνταζε ἀπὸ τὰ σφαιροκοπήματα, κι' ὁ καπνὸς κολόνες-κολόνες ἀνέβαινε πρὸς τὸν οὐρανό. Μὰ οἱ ὑπερασπιστές του μέσα ἀπὸ τὰ χαρακώματά τους, μπαρουτοκαπνισμένοι κι' ἀναμαλλιασμένοι, τοὺς περι-

μεναν άτάραχοι και τούς θέριζαν σαν στάχια. Λές και τὸ κορμὶ τους ἦτανε ἀπὸ ἀτσάλι κι' ἀπὸ στουρναρόπετρα. Μὰ ὄση και νάτανε ἡ παλληκαριά τους και ἡ ἀντοχή τους, ἦτανε μιὰ χούφτα ἀνθρωποι, ἐνῶ οἱ Ἀραπάδες και οἱ Ἀρβανιτάδες ἦτανε πέντε χιλιάδες, κ' ἔξαλλοι ἀπὸ τὸ θυμὸ κ' ἀπὸ τὴ λύσσα τους ὄλο κ' ἐπλησίαζαν.

Ὁ Τζαβέλλας, μὲ τὸ κοφτερό του μάτι και μυαλὸ εἶδε τὸν κίνδυνο. Κ' ὀρθός, φώναξε δυνατὰ στὰ παλληκάρια — «Παιδιά, βαράτε τούς κόκκινους...». Κι' ἐννοῦσε μ' αὐτὸ τούς Γάλλους ἐξωμότες ἀξιωματικούς, πού φορούσανε κόκκινες κυλόττες. Κι' αὐτοὶ ἀρχίσανε νὰ τούς σημαδεύουν και νὰ τούς σκοτώνουν ἐπανωτὰ τὸν ἕνα μετὰ τὸν ἄλλο, και τὰ κορμιά τους ἐπέφτανε κι' ἐπαπλακίζανε μέσα στὴ λιμνοθάλασσα. Καὶ στὸ θέαμα αὐτὸ κλονισθήκανε σύψυχα οἱ Τουρκαραπάδες κι' ἐτραπήκανε σὲ φυγή.

Ὁ Χουσεῖν τότε, βγάζοντας ἀπὸ τὸ κακό του ἀφροῦς ἀπὸ τὸ στόμα του μπῆκε μπροστὰ μέσα σ' ἕνα πριάρι πρασινοβαμμένο και ντυμένος κι' αὐτὸς μὲ μιὰ πρασινοθήρη στολή. Πέντε ὥρες ἀληθινῆς γιγαντομαχίας εἶχανε περάσει ὡς ἐκείνη τὴν στιγμή. Καὶ τὰ παλληκάρια κι' ὁ Τζαβέλλας εἶχανε ἀποκάμει. Μὰ μόλις ἀντίκρουσε τὸν Χουσεῖν ξεπετάχθηκε κι' ἐφώναξεν ὀνομαστικὰ τούς τέσσερες καλύτερους σκοπευτὲς του, Σωτηρόπουλο, Μπουσμπουρέλη, Σιδέρη και Τσαγγάρη. Καὶ δακτυλοδεικτώντας τὸ πράσινο πριάρι του τούς φώναξε — «Κτυπᾶτε κατακέφαλα τὸν πράσινο, παιδιά...». Καὶ σὲ λίγο μιὰ σφαῖρα κτύπησε κατακούτελα τὸν Χουσεῖν και τὸν ξάπλωσεν, ἕνα κουβάρη, μέσα στὴ λιμνοθάλασσα.

Τὸ τί γίνηκε τότε, δὲν λέγεται. Ὁ Τουρκαραπάδες, κατασαστισμένοι και κατατρομαγμένοιπισωπλατίσανε και φεύγανε. Τούς κυρίεψε φόβος. Καὶ τὴν προτητερινή τους ἔξαψη τὴ διαδέχθηκε τὸ συγκρο τοῦ πανικοῦ, πού ἔκανε τὴν ὄψη τους νὰ παγιάση και νὰ χλωμιάση, ὅπως ἡ κιτρινοφασουλιά. Γιατὶ φτερωτοὶ κι' ἀβάσταγοι οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς Κλεισοβας σύρανε τὰ γιαταγάνια τους, και πέφτοντας στὴ λιμνοθάλασσα τούς κυνηγούσανε, ὀλόφλογοι ἀπὸ τὸν πυρετὸ τῆς Ἐλευθερίας. Καὶ φοβερὴ ξέσπασε σφαγή. Τὰ κοφτερὰ γιαταγάνια δουλεύανε ἀδιάκοπα, ὡσότου ἐστομώσανε κι' ἐσπάσανε ἐπάνω στὰ κεφάλια τῶν κυνηγημένων. Καὶ τότες οἱ νικητὲς ἀνασπᾶσανε τὰ παλούκια ἀπὸ τὶς γυροβολιές, πού μέσα σ' αὐτὲς οἱ

ψαράδες μαντρώνουνε και διχτυάζουνε τὰ ψάρια και τούς κυνηγούσανε. Ἡ λιμνοθάλασσα γίνηκε θριαμβευτική πολεμική παλαιστρα κι' ἐπάνω στήν ἄπλα της, μ' ἀναστημένους μέσα στοῦ αἵμα τους ὄλους τούς ἥρωικούς μας προγόνους, πολεμούσανε σάν Ἀρχάγγελοι οἱ ὑπερασπιστές τῆς Κλείσοβας. Ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴν στοχαστῆ τὴ σκηνὴ αὐτὴ και δὲν νοιώθει τὴν καρδιά του νὰ κτυπᾷ, σάν νὰ θέλῃ νὰ σπάσῃ και νὰ ξεφύγῃ μέσα ἀπὸ τὰ στήθια του; Οἱ νεκροὶ τεσσάρων αἰώνων μαρτυρικῆς σκλαβιάς ὠρίζανε τὴ βουλή και τὸ πάθος τῶν νικητῶν. Και οἱ ψυχές τῶν ἀδικοσκοτωμένων εἶχανε συμπυκνωθῆ ἐπάνω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ τῆς Κλείσοβας σ' ἀπαλοσυννεφιά και τὸ κλάμα τους — κλάμα λυτρωτικῆς χαρᾶς κι' ἀναγάλλιασης — ἔπεφτε σάν Μαρτιάτικη ψιλὴ βροχούλα.

Ἡ λιμνοθάλασσα στρώθηκε μὲ κουφάρια. Και τὰ γαλάζια της νερὰ βαφήκανε κατακόκκινα. Και οἱ Μεσολογγίτες, χρόνια πολλὰ ὕστερα, δὲν ἐτρώγανε τὶς περίφημες τοιπούρες ποὺ θρέφονται στοὺς χορταριασμένους βυθοὺς τῆς Κλείσοβας, ποὺ εἶναι ὡς τὰ σήμερα ξακουσμένο ἰχθυοτροφεῖο.

Και εἶναι κρίμα και ντροπὴ μαζί — ντροπὴ μεγάλη — νὰ θέλουμε στοὺς καίρους μας αὐτοὺς νὰ μολώσουνε τὴ λιμνοθάλασσά της, γιὰ νὰ τὴν κάνουνε — λέει — χωράφια και νὰ τὰ σπέρνουνε. Τέτοια στέγνα τῆς καρδιάς και τέτοιο στείρος κι' ἀποκρουστικὸς ὑπολογισμὸς, ἂν πρόκειται νὰ φωλέψῃ μέσα στήν ψυχὴ μας, θάπρεπε νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀστροπελέκι και ἡ φωτιά του νὰ καθάρισῃ τὴ γῆ μας. Γιατί κι' ἂν ἡ πείνα θέριζε τὰ σωθικά μας, κι' ἂν δὲν μπορούσαμε ἀλλοιώτικα νὰ σωθοῦμε, και πάλι τὸ τελευταῖο ποὺ θάπρεπε νὰ σκεφθοῦμε εἶναι, τὸ ν' ἀλλάξωμε τὴν εἶδὴ και τὴν μορφή τῆς περίφημης αὐτῆς λιμνοθάλασσας τοῦ Μεσολογγιοῦ. Δὲν εἶναι λιμνοθάλασσα αὐτὴ. Παρὰ εἶναι στράτα τούρανοῦ. Εἶναι ἀνάμπαιγμα τῆς λογικῆς, σάλπισμα πῶς ἡ καρδιά εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς και τῆς ἀθανασίας. Και τὸ νησάκι τῆς Κλείσοβας εἶναι μετέωρο, ποὺ θὰ φωτίζῃ τὸν κόσμον, πῶς κερδίζεται ἡ Τιμὴ και ἡ Ἐλευθερία. Εἶναι δισκοπότηρο ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ μεταλαβαίνωμε πάντα τὴν ἀθανασία.

Αὐτὴ, μὲ λίγα λόγια, στάθηκε ἡ μάχη τῆς Κλείσοβας, ποὺ ἡ καινούργια μας μοσχαναθρεμμένη γενεά, οὔτε τ' ὄνομά της

ΣΤΑΧΥΑ ΑΠ' ΤΟΝ ΑΓΡΟ ΤΟΥ

36. Ο ΧΟΡΤΑΣΜΟΣ

«Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν...»
(Ματθ. ιδ', 15-21).

Ὁ ἀπλοῦς ὄχλος, ἡ μᾶζα ποῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφορετικὰ κοινωνικὰ στρώματα ἀνθρώπων, ὅσῳ κι' ἂν ἔχη ἔμφυτη τὴ θρησκευτικότητά της καὶ τὸ φυσικὸ ἠθικὸ νόμο ὁδηγὸ της, χρειάζεται γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ αὐτὴν τοὺς τὴν πίστι καὶ νὰ τὴν στερεώσῃ ἕνα ἄλλο βιβλίον: Τὴν ἐκδηλῆ θαυματουργικὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ, ποῦ νὰ ἔχη ἄμεση σχέσι μὲ τὴν ἴδια τοῦ ὑπαρξί καὶ τὸ ἀτομικὸ τοῦ συμφέρον. Βεβαίως ἕνα τέτοιο μέσον ἰσχυροποιήσεως καὶ συγκρατημοῦ τῆς πίστεως εἶναι εἶδος καταναγκασμοῦ, ἀλλὰ τί σημαίνει ὅταν φθάνη κανεὶς νὰ βλέπῃ τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει; Ὁ φιλόσοφος γοητεύεται μὲ τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως· ὁ παρατηρητικὸς καταπλήσεται μὲ τὴν τέχνη τῶν μικρολεπτομερειῶν ἐνὸς ταπεινοῦ λουλουδιοῦ· ὁ ἐρμηνευτὴς τῶν Γραφῶν ζῆ καὶ ἀναπνέει μὲ τὴν Ἱστορικὴν ἀνακάλυψιν τοῦ Θεοῦ μέσα στοὺς ἀπεράντους αἰῶνας· ὁ Θεολόγος ἐμβαθύνει στὶς δογματικὰς καὶ ἠθικὰς ἀλήθειαι ποῦ διευτυπώθησαν ἀπὸ τὸ στόμα ἁγίων πνευματοφόρων ἀνθρώπων ποῦ ἐλάλησαν πρὸ καὶ μετὰ Χριστὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ἡ κάμνοντας ἕνα συνδυασμὸ δένεται κοντὰ στὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ, συμβουλευέται τοὺς

δὲν ξέρει καλὰ καλὰ. Ἐκατὸ δεκαπέντε παλληκάρια ἀντιμετωπίσανε ἐκεῖ πέντε χιλιάδες Ἀρβανιτοαραπάδες καὶ τοὺς ἀφάνισαν. Καὶ τριάντα ἀπ' αὐτὰ σκοτωθήκανε ποῦ κανένας δὲν ξέρει καὶ κανένας δὲν ζήτησε ποτὲ νὰ μάθῃ τ' ὄνομά τους. Καὶ ὅμως εἶναι Ἡρωες, ποῦ γινήκανε τὸ σπαθί καὶ ὁ βρυχηθμὸς τῆς Ἐλευθερίας· κι' ἐξαναφέρανε τὴν τροχιά τῆς Ἑλλάδας μας στὸν ἀστερισμὸ τῶν Σαλαμινομάχων.

Ἄν τοὺς ἀγνοοῦμε ὅμως ἐμεῖς, ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδας μας τοὺς ἔχει κοντὰ τοῦ σὰν ἀξιωματικῶν τῶν λειτουργικῶν τοῦ πνευμάτων. Γιατὶ γιὰ τὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ πολεμήσανε. Κι' ὅταν κατακουρασμένοι κι' ὀλόβρεκτοι γυρίσανε πίσω στὴν Κλεισόβα, τὸ πρῶτο ποῦ ἐκάνανε ἦτανε, νὰ μαζεθοῦνε μέσα στὸ μικρὸ ναὸ τῆς ἁγίας Τριάδας καὶ νὰ ψάλλουνε ὅλοι μαζί «τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῶ τὰ νικητήρια...».

(Τέλος)

Θ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

Πατέρας, ασκητεύει και άπλοποιεί τὰς θεολογικὰς ἐννοίας γιὰ νὰ ὠφελήσῃ γενικώτερα τοὺς πολλοὺς και τὸν ἑαυτό του. Ἄλλ' ὁ ὄχλος, ὁ ἀγράμματος και ἀφιλοσόφητος λαός, ὅπως ἐτονίσθη ἄλλοτε, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀγωνισμό ἢ κακότητα ἢ ἀντιρρητικὸ πνεῦμα ἀπὸ προκατάληψι νοιώθει μονάχα ὅ,τι καταπλήσσει τὴν διάνοιά του και συγκινεῖ τὴν καρδιά του· και τὸ νοιώθει βαθύτερα και πλατύτερα ὅταν αὐτὸ τὸ «ὅ,τι» τὸν ἀφορᾷ ἀμέσως σωματικά: Νὰ θεραπευθῆ ἂν εἶναι ἀρρωστος· νὰ γυρίσῃ στὴ ζωὴ ἀπὸ τὸ θάνατο πού τοῦ ἀνοίξε τὸ στόμα γιὰ νὰ τὸν καταπιῆ· νὰ ντυθῆ, νὰ στεγασθῆ και νὰ χορτάσῃ χωρὶς νὰ κάμῃ κανένα ἔξοδο· ν' ἀκούσῃ γλυκὰ λόγια στοργῆς και παρηγορίας και νὰ ἰδῆ τὴ θωπευτικὴ ματιὰ τοῦ δυνατοῦ νὰ τὸν ζεσταίνῃ σ' ἐποχὴ παγερότητος και περιφρονήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἀξίας. Ἔπειτα, σὰν προπαρασκευασθῆ ἔτσι μὲ τὴ θερμὴ καλωσύνη ψυχικά, νὰ προσέξῃ και τὸ θαῦμα πού μιλεῖ παντοῦ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ, ὅποτε θὰ ὀδηγηθῆ στὴ μελέτη τῶν Γραφῶν μὲ τὴ σοφὴ χειραγώγησι τῶν θεολόγων, ἢ τῶν ἀνθρώπων γενικά τοῦ πνεύματος πού δὲν ἀχυρολογοῦν, ἀλλὰ ξεύρουν νὰ παίρνουν ἀπ' τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ τὴ χρῆσιμη τροφή και νὰ τὴν προσφέρουν και στοὺς ἄλλους.

Ὁ Ἰησοῦς ἠκολούθησεν αὐτὸν τὸ δρόμο και μὲ τὸ παράδειγμα του αὐτὸ μεγαλοφώνως ἐδίδαξε. Δὲν μπορεῖ νὰ διδάσκῃ ὁ ἀρμόδιος και ὑπεύθυνος θεολογία και φιλοσοφία τῆς ἀρετῆς στὸν ἀπλοῦν λαό, ὅπως δὲν μπορεῖ ἢ μάννα νὰ δώσῃ στὸ μωρὸ πού δὲν ἔχουν σκάσει τὰ δοντάκια του, στερεὰ τροφή, και τὸ στομαχάκι του δὲν μπορεῖ νὰ τὴ χωνέψῃ. Προσφέρει τ' ἀπαραίτητα θρεπτικά στοιχεῖα μέσῳ τοῦ γάλακτός της πού εἶναι αἷμα ἀπὸ τὸν ἑαυτό της μέχρῃς οὐ γίνῃ ἱκανὸ γιὰ τὴν πρόσληψι τῆς στερεᾶς τροφῆς πού πρῶτα θὰ τοῦ ὑποδειχθῆ και ἔπειτα θὰ τὴν βρίσκῃ μονάχο του. Ἐκεῖνο πού πρέπει νὰ ἐνδιαφέρῃ εἶναι τὸ κέρδος, ἢ ὠφέλεια, ἢ χωρὶς θολοῦρα διδασκαλία πού θὰ συγκινήσῃ τὴν καρδιά ἐνὸς λαοῦ πού βρῖσκεται στὴν ἀγνοία και πού δὲν καταλαμβάνει τὴ γλῶσσα τῆς θεολογίας μὲ τὸ οὐράνιο βάθος της οὔτε τῆς φιλοσοφίας μὲ τὰ ψηλὰ φτερουγίσματά της πού τὰ μὲν εἶναι δυσνόητα, τὰ δὲ κουράζουν τὴν ἀφτερη ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Καὶ ἐκεῖνο πού συγκινεῖ ἀμέσως εἶναι ἢ γλῶσσα τῆς εὐσπλαγγνίας, τῆς καλωσύνης, τῆς ἀγάπης κατὰ κλιμακωτὴν ἐκδήλωσι και στὴν περιστασι. «Και ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς, σημειώνει ὁ Εὐαγγελιστής, εἶδε πολλὸν ὄχλον και ἐσπλαγγνίσθη ἐπ' αὐτοῖς και ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν». Πρῶτα μὲ τοὺς μακαρισμοὺς και μὲ τὸ ὄλο κήρυγμα τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας πρόβαλε τὸν ἑαυτό του ὁ Ἰησοῦς ὡς ἡμερον Διδάσκαλον και ἔκαμε ὅ,τι κάνει και ὁ ἀετός προκειμένου νὰ μάθῃ τὰ ἀετόπουλά του νὰ πετοῦν κι' αὐτὰ ψηλά

καὶ νὰ διαγράφουν τοὺς μεγάλους κόσμους μαζί του: Ἄπλωσε τὰ φτερά του, πῆρε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδιά τοῦ λαοῦ καὶ σηκώθηκε πρῶτα ψηλά, ἔπειτα ἀκόμη ψηλότερα, καὶ στὸ τέλος ἀφοῦ τοὺς δίδαξε τὴν πνευματικότητα τῆς θείας λατρείας, ἐσφράγισε τὸ ὅλον θέμα τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴ θυσία τοῦ Σταυροῦ καὶ τὸ θαῦμα τῶν θαυμάτων: τὴν Ἀνάστασί του. Εἶναι ἓνας ὁλόκληρος τόμος δεοντολογίας γιὰ ὅλους μας, δηλαδή τόμος ποὺ οἱ σελίδες του μᾶς ὑποδεικνύουν ἀπὸ ποῦ πρέπει ν' ἀρχίζουμε, πῶς πρέπει νὰ προχωροῦμε, καὶ πῶς πρέπει νὰ κλειδώνουμε τὸ θέμα τῆς εὐεργετικῆς μας συμπεριφορᾶς ἀπέναντι τῶν ἀδελφῶν μας γιὰ τοὺς ὁποίους παίρνουμε τὴν τιμὴ καὶ δεχόμεθα τὴν ἀξία νὰ τοὺς ὑπηρετήσουμε πνευματικά: «Ἐσπλαχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἔθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν». Αὐτὴν τὴν γλῶσσα καταλαμβάνει πρῶτα ὁ λαός: τὴ γλῶσσα τῆς συμπόνιας, γιατί δὲν ἔχει, εἶπαμε, οὔτε τὴ φιλόσοφο διάθεσι, οὔτε τὸ θεολογικὸ καταρτισμὸ, οὔτε τὴν πνευματικότητα καὶ τὴν ἐξαύλωσι νὰ πεινᾷ, νὰ διψᾷ, νὰ γυμνητεύη, νὰ δοκιμάζεται δερόμενος ἀπ' τὶς ἀρρώστειες του καὶ, παρὰ ταῦτα, νὰ ἔχη τὴν καταπληκτικὴ δύναμι καὶ ἀντοχὴ νὰ σ' ἀκούη φιλοσοφοῦντα περὶ ἀρμονίας καὶ σκοπιμότητος τοῦ κόσμου, περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ δικαιώσεως καὶ τῶν παρομοίων. Ἀλλὰ, μήπως καὶ στὴν περίπτωσιν αὐτῆ, δὲν ἔχωμε τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα ποὺ θὰ ζητούσαμε ἀπὸ κάθε ψυχὴ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ πεινασμένο στομάχι ἢ τὸ ἀρρωστημένο σῶμα; Ἀσφαλῶς· γιατί ἡ εὐσπλαγγία τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀρρώστων ἔδесе σφιχτότερα κοντὰ του τὴν καρδιά τοῦ ὄχλου, πρᾶγμα ποὺ εὐχεται ὁ καθένας μας: νὰ τραβηχτοῦν οἱ ψυχὲς καὶ νὰ δεθοῦν μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ, νὰ τὸν γνωρίσουν καλά, νὰ διδαχθοῦν ἀπ' εὐθείας τὴ μυστικὴ θεολογία ποὺ ὀδηγεῖ στὸ σωσμό. Ὁ δρόμος ποὺ θὰ φθάσῃ ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐνδιαφέρει· ἀρκεῖ νὰ ὀδηγῆ σ' Ἐκεῖνον ποὺ κρατεῖ γιὰ τὸν καθένα μας τὸ κλειδί τῆς ἀσφαλείας καὶ τῆς εὐτυχίας.

Τὸ πόσον εἶχε σκλαβωθῆ ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν καλωσύνη καὶ τὴν εὐεργεσία τοῦ Χριστοῦ φαίνεται ἀπ' τὸ γεγονός ὅτι χιλιάδες ὅλες ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων μακριὰ στὴν ἐρημιὰ καὶ σὲ περασμένη ὥρα εἶχαν ἐγκαταλείψει τὰ σπίτια τους, τὶς δουλειές τους, τὰ πάντα συνεπαρμένοι ἀπ' τὴ δυνατὴ φωνὴ τοῦ Ἰησοῦ, φωνὴ τοῦ παραδείγματος μὲ τὴ θαλπωρὴ ποὺ ἔδινε σὰν σὲ ἀπόλυτα δικούς του ἀνθρώπους. Γιὰ νὰ νοιώσῃ κανεὶς τὴν ψυχολογία αὐτοῦ τοῦ φαινομένου θὰ πρέπει νὰ τὸ ζήσῃ, νοερά ἔστω, καὶ νὰ τὸ αἰσθανθῆ ὁ ἴδιος. Δὲν πρόκειται γιὰ κάτι τὸ ἐπεισοδιακό, ἢ περαστικό, ἢ ἐντυπωσιακὸ ποὺ δὲν δημιουργεῖ μόνιμες καταστάσεις σὲ μιὰ κατηγορία ἀνθρώπων. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ

βροντολογήματα ἀφοροῦν τοὺς ἀγύρτας, τοὺς γόητας, τοὺς πλά-
νους, τοὺς πονηροὺς ἀνθρώπους πού τῃ ρηχρότητά τους τὴν πα-
ρουσιάζουν σὰν θαλασσινὸ βάθος καὶ τὴν ἀπάτη τους σὰν θαυ-
ματοουργία, γιὰ νὰ καταπλήξουν τοὺς ἀμαθεῖς. Αὐτὴ ὅμως ἡ
τέχνη τῆς ἀνθρωπίνης ἐξυπνάδας καὶ ἐπινοήσεως εἶναι ὅπως τὰ
τενεκεδένια παιγνίδια πού φρέσκα-φρέσκα γυαλίζουν, ἐντυπωσιάζ-
ουν τὰ μωρὰ παιδιά, ἀλλὰ σκουριάζουν τὴν ἐπομένη γιὰ
νὰ πεταχθοῦν στὰ σκουπίδια. Ἕνας ὀλόκληρος κόσμος ἀπὸ χι-
λιάδες ψυχές δὲν κρατιόνταν κοντὰ στὸ Χριστὸ γιὰ νὰ βρί-
σκη διασκέδασι σὲ παιγνιδίσματα καὶ νὰ χασκογεῖ ἢ ἀνοίγη τὸ
στόμα, ὅπως τ' ἀνοίγει μπροστὰ στὶς ἐξυπνες βλακείες τῶν πλά-
νων πού στὸ τέλος κατανοῦν ὅχι στὴ θυσία, ἀλλὰ στὴ γελοιο-
ποίησι. Αὐτὸς ὁ κόσμος κρατιόταν μ' ἓνα ἱερὸ δέος καὶ δὲν
ἔπαιρνε ἀνάσα γιὰ νὰ μὴ τοῦ ξεφύγη οὔτε μιὰ λεξούλα πού σὰν
μαργαρίτης ἔβγαινε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεανθρώπου· εἶναι μεγάλο
πρᾶγμα ὁ πονεμένος λαὸς νὰ βρίσκη ξεκούρασμα χωρὶς νὰ δα-
πανᾷ, χωρὶς νὰ περιμένῃ σειρὰ κατὰ τὸ κοινωνικὸ πρωτόκολλο,
χωρὶς νὰ βλέπη διακρίσεις στὸ ἀγκάλιασμα τῆς ἀγάπης τοῦ Χρι-
στοῦ. «Ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες ἀγοράσωσιν ἑαυ-
τοῖς βρώματα» παρεκάλουν οἱ μαθηταὶ τὸν Ἰησοῦν. Μὰ ὁ Χρι-
στὸς δὲν τοὺς εἶχε δέσει. Δὲν εἶχε τὴν κατὰ κόσμο δικτατορικὴ
ἐξουσία, ὥστε μὲ τοὺς λαϊκοὺς του ἐπιτρόπους νὰ κρατῆ κατάλογο
τῶν μελῶν τοῦ κόμματος γιὰ νὰ πειθαρχοῦν ἀναγκαστικὰ στὸ
προσκλητήριό τῆς τακτῆς ἢ ἐκτάκτου συγκεντρώσεως. Ἦσαν
ἐλεύθεροι νὰ φύγουν καὶ ἐδικαιολογοῦντο μάλιστα, δεδομένου ὅτι
ἦσαν νηστικοὶ καὶ τὸ ἐνστικτο τῆς αὐτοσυντηρήσεως εἶναι τὸ
φοβερώτερο σὲ ἀπαιτήσεις καὶ τὸ πρῶτο, πού στὸ τέλος, δὲν
ὀδηγεῖ στὴν κόλασι ἐὰν ἱκανοποιηθῆ. Καὶ ὅμως ἐφ' ὅσον δὲν
ἄρχισαν κομάρες στὰ πόδια, ζαλάδες στὸ μυαλό, θαμπούρα στὰ
μάτια, ὁ λαὸς περιφρονοῦσε μιὰ τέτοια πείνα καὶ χόρταινε μὲ τὸ
νὰ βλέπη καὶ ν' ἀκούη τὸν Ἰησοῦ, ἀπολαμβάνοντας γιὰ πρώτη
φορὰ στὴ ζωὴ του τέτοιων ἀγαθῶν. Ἐνικάτο καὶ ἡ πείνα, καὶ ἡ
δίψα, καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὸ ἀνώμαλο τοῦ ἐδάφους, καὶ κάθε
βιοτικὸ ἀπὸ τὸ μυστηριῶδες πνεῦμα πού συνεῖχε τίς καρδιές
τῶν ἀνθρώπων κοντὰ στὸ Χριστὸ πού ἀντιπροσώπευε, ἐκτὸς τῆς
θεότητος, τὸν ἰδανικὸ τύπο τοῦ ἀδιαφθόρου ἀνθρώπου στὴν ἀπό-
λυτῃ ἔκφρασί του, γιὰ νὰ τυποποιήσῃ τέτοιους χαρακτῆρας.
Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ὀνομάζει τὸν ἑαυτὸν του καὶ «Γίόν τοῦ
ἀνθρώπου». Οἱ ἄνθρωποι μετὰ τὴν πτώσι ἐγιναν «κυῖοι ἀνθρώπων»,
καὶ ὅχι «κυῖοι τοῦ ἀνθρώπου» τοῦ ἀναμαρτήτου γενάρχου πού
γκρεμίστηκε γιὰ νὰ γκρεμίσῃ καὶ ἐμολύνθηκε γιὰ νὰ μολύνῃ.
Ὁ Χριστὸς τώρα σὰν πνευματικὸς γενάρχης τῆς νέας ἀνθρωπό-
τητος εἶχε καὶ τὴ μυστικὴ δύναμι νὰ μπολιάζῃ τίς ψυχές μὲ τὸ

δικό του Πνεῦμα καὶ νὰ τὶς κρατῆ δεμένες κοντά του γι' αὐτὸ καὶ στὴν ἐρώτησι τῶν μαθητῶν του «ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους» Ἐκεῖνος ἀπήντησε: «οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν». Πῶς δὲν εἶχαν ἀνάγκη; Δὲν διεμαρτύρητο μὲ τὸ στομάχι του ὁ ζωντανὸς ὄργανισμός; Δὲν ἦτο χιλιόμετρα μακρὰ ἀπ' τὴν πόλι καὶ τὴν ἀγορὰ της; Καὶ ὅμως ὁ Χριστὸς διεβεβαίωσε κατηγορηματικά: «Οὐ χρειαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν». Καὶ ἐν γνώσει ὅτι οἱ μαθηταὶ του εἶχαν πέντε ψωμιά καὶ δύο ψάρια γιὰ τὶς ἄμεσες ἀνάγκες τοῦ ἁγίου ἐκείνου Ὀμίλου τοὺς εἶπε: «Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν». Καὶ ἐτόλμησαν νὰ τοῦ εἰποῦν οἱ ἀγαθοὶ καὶ ἀπλοῖ ἐκεῖνοι ψαράδες «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας». Δὲν μποροῦσαν νὰ φανταστοῦν πῶς κοντά τους εἶχαν Ἐκεῖνον πού σ' ἂν ἀνοίξῃ τὰ χέρια του τὰ Σύμπαντα πληροῦνται εὐλογίας, πῶς ὁ Χριστὸς ἦταν ἡ Πηγὴ, ὁ ἀκένωτος θησαυρὸς καὶ τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν γιὰ κείνους πού δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ κοντά του. Οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀφελεῖς μαθηταὶ μιλοῦσαν σ' ἂν τοὺς μαλακοὺς καὶ καλοπροαίρετους γείτονας πού, ἐνῶ ἔχουν καλὴ καρδιά νὰ βοηθήσουν, βρίσκονται σὲ ἀπορία ὅταν δὲν μποροῦν μὲ τὰ μέσα πού διαθέτουν νὰ τὸ κάμουν. Χωρὶς ὑποκριτικὴ στενοχώρια ὁμολογοῦν ξάστερα: «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας» πού δὲν ἐπαρκοῦν παρὰ νὰ πληρώσουν τὶς ἀνάγκες τοῦ στενοῦ μας οἰκογενειακοῦ κύκλου. «Οὐκ ἔχομεν ὧδε», δηλαδὴ ἐδῶ πού εἴμεθα. Στὴν πόλι θὰ κάναμε τὸ πᾶν στὴν προσταγὴ σου. Ἄλλ' ἐδῶ;

Ἄλλ' ὅτι εἶναι ἀνθρωπίνως ἀδύνατο, δὲν τὸ ζητεῖ ὁ Θεός. Ἄπαιτεῖ μονάχα ἁγία διάθεσι, προθυμία, μιὰ ψυχικὴ λεβεντιά ἀπὸ τοὺς δικούς του. Ὅχι δυστροπία, πίκρα, μουρμουρίσματα, ἐξοργιστικὴ ὑποκρισία. Ὅπου εἶναι «ναὶ» νὰ λέγεται τὸ «ναὶ» καὶ ὅπου ἐπιβάλλεται τὸ «ὄχι» νὰ λέγεται τὸ «ὄχι». Τὰ διάφορα γαρνιρίσματα δὲν πείθουν τὸ Θεό, οὔτε καὶ τοὺς ἀνθρώπους στραβώνουν καὶ παραπλανοῦν. Ἡ ξαστεριά εἶναι χριστιανικὴ ἀρετὴ παρὰ τὴν ὠμόμητά της: «Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας». Ἄμεσος ἡ δρᾶσις τοῦ Κυρίου: «Φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε καὶ κελύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχορτάσθησαν καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις». Λοιπόν; Πρόκειται περὶ ἀγυρτείας; Περὶ ταχυδακτυλοουργίας; Περὶ πλάνης; Ἄλλάζει ἡ φακὴ μὲ τὸ δακτυλίδι στὸ τραπεζάκι; βγαίνει φωτιά ἀπὸ τὸ στόμα, βαμπάκι ἀπ' τὰ μάτια καὶ κόκκινες κλωστὲς ἀπὸ τὴ μῦτη ἢ καταπίνονται

σπασμένα λαμπόγυαλα και πρόκες; Ποῦ εἶναι οἱ ἄπιστοι; Μπροστά σὲ χιλιάδες λαοῦ εὐλογοῦνται πέντε ψωμιὰ και δύο ψάρια. Τεμαχίζονται ἀπὸ τὸ Χριστό, μοιράζονται ἀπὸ τοῦς μαθητάς, τρώει ὁ ὄχλος τῶν χιλιάδων, χορταίνει και περισσεύουν δώδεκα κοφίνια. Ἰκανοποιοῦνται ὅλες οἱ ἀνθρώπινες αἰσθήσεις: Τὰ μάτια ποῦ βλέπουν, τ' αὐτιά ποῦ ἀκοῦν, ἡ ἀφή ποῦ πιάνει, ἡ μύτη ποῦ ὀσφραίνεται, ἡ γλῶσσα ποῦ γεύεται και πρὸ παντός, τὸ στομάχι ποῦ χορταίνει και σταματᾷ τὸ αἶσθημα τῆς πείνας ἐκτός ἀπὸ τὰ πλεονάσματα ποῦ «ἤρθησαν». Ὁ χορτασθεὶς κόσμος κατὰ τοῦς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς πρέπει νάνέβαινε τὸν ἀριθμὸ τοῦλάχιστον τῶν δεκαπέντε χιλιάδων, γιατί οἱ πέντε χιλιάδες ἀναφέρονται «Χωρὶς γυναικῶν και παιδιῶν». Τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἔρχοντασάν πρόσθετη εὐλογία ἀπὸ τὸ Χριστὸ ποῦ ζητεῖ πρωτίστως νὰ ἐπιδιώκη ὁ πιστὸς τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ και τὴν δικαιοσύνη του και νὰ μὴν ἀνησυχῇ γιὰ τὰ δευτερεύοντα βιοτικά, ἔστω κι' ἂν ἀφοροῦν τὸ στομάχι του. Κοντὰ στὸ Χριστὸ και ὑγεία ὑπάρχει, και ψωμὶ και σπιτί, και ζεστασιὰ και δροσιὰ και κάτι ποῦ δὲν μπορεῖ ὁ κόσμος νὰ μᾶς τὸ δώση: Χαρὰ και ἀσφάλεια και αἰωνία ζωὴ χωρὶς ἄγχος και ἀγωνία.

Ἄλλὰ μήπως ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι χθὲς και σήμερα ὁ αὐτὸς και εἰς τοῦς αἰῶνας; Ἀσφαλῶς. Τότε γιατί παρὰ τὴν ἐκμηδένισι τῶν ἀποστάσεων, παρὰ τὰς ἀνέσεις ποῦ προσφέρει ὁ πολιτισμὸς, παρὰ τὴ γυμνασία τῶν μυαλῶν στὰ ἐργαστήρια και στὰ Πανεπιστήμια, παρὰ τὰς περὶ ἀνθρωπισμοῦ κοσμοθεωρίας και τοῦς αἰσθηματισμοὺς ὁ κόσμος πεινᾷ και γυμνητεύει κατὰ τὰ δύο τρίτα και τὸ ἕνα τρίτο πεθαίνει ἀπὸ ἀσιτία; Ποῦ εἶναι οἱ νεώτεροι Μεσσίαὶ ποῦ ἀντικατέστησαν τὸν Χριστὸν μὲ τὴν πίστι σὶς ἀνθρώπινες δυνάμεις; Δὲν ἀκοῦν τὸ σπαραγμὸ τῆς καρδιᾶς τῶν μυριάδων ποῦ πεινοῦν; Δὲν βλέπουν τὰ σκελετωμένα τοὺς κορμιά; Δὲν εἶναι οἱ ἴδιοι μάρτυρες ἀνθρώπων ποῦ κατὰ μᾶζες ἀργοπεθαίνουν; Ποιὸς θὰ τοὺς τροφοδοτήσῃ, θὰ τοὺς ντύσῃ, θὰ τοὺς σώσῃ και θὰ τοὺς ἐπαναδώσῃ τὰ δικαιώματά τοὺς ὡς ἀνθρώπων μέσα στὴ ζωὴ; Οἱ πολιτικοὶ ἡγέται ποῦ ὑπέταξαν τὴν εὐεργετοῦσαν ἐπὶ τέλους ἐπιστήμην και τὴν ἔκαμαν δικὴ τοὺς θεραπαινίδα; Καὶ ποιὸς ἀφελήθη ἀπὸ τὴν ἐπιστήμην, τὰς τέχνας, τὰ γράμματα, τὰ καταπληκτικά και παράδοξα; Ὁ λαὸς; Ὁ ὄχλος; Αὐτὰ τὰ πλατεῖα κοινωνικά στρώματα ποῦ δουλεύουν γιὰ τοὺς ὀλίγους και ἄπιστους και ἀχρεῖους και ἐγωϊστὰς και σκληροῦς; Καὶ πρὸ τῶν ἐφευρέσεων τῶν ἀεροπλάνων, τῶν διηπειρωτικῶν πυραύλων, τῶν ἠλεκτρικῶν ψυγείων, και τῶν διευκολύνσεων στὴ ζωὴ ποῦ ἔθεσαν στὴν ἀδράνεια τόσες ζωτικὲς, φυσικὲς και ἠθικὲς δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, ὁ λαὸς πεινοῦσε και ἐστέναζε και

μετὰ τὴν ἐφεύρεσί τους καὶ πάλιν πεινᾷ καὶ στενάζει σὲ μεγαλύτερο βαθμὸν. Κι' ἔγιναν τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ κορίτσια του ζῶα δουλείας, θύματα τῶν σωματεμπόρων, σκουπίρα μιᾶς περιφρονημένης γωνιᾶς ἐνὸς ἀκάθαρτου λιμανιοῦ.

Οἱ νεώτεροι Μεσσίαί, ποῦ παραμέρισαν τὸν Χριστὸν καὶ ἐντυπωσιάζουν τὸν φτωχόκοσμον μὲ τὰ δαπανηρὰ καὶ εἰς βάρος του παιγνίδια, εἴτε ὡς πολιτικοὶ εἴτε ὡς ἐπιστήμονες εἴτε ὡς μεγάλοι βιομήχανοι καὶ ἐφοπλισταί, δὲν εἶδα ποθενὰ ν' ἀνοίξουν τὴν καρδιά τους καὶ τὴν ἀγκαλιά τους καὶ τὰ χρηματοκιβώτιά τους γιὰ νὰ θεραπεύσουν τὰς ἀνάγκας του. Πλουτίζουν, ἐκπορνεύουν τὴν πατρίδα τους, προδίδουν ἀράδα, ἀσχημονοῦν κρυφὰ καὶ φανερά, συντηροῦν τὴν ἀκολασία καὶ διαιωνίζουν τὴν ἐξαθλίωσιν. Εἶναι οἱ θῦτες καὶ ποτὲ τὰ θύματα. Γιατὶ αὐτοὶ εἶναι ὑπαίτιοι τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διαφθορᾶς, καὶ αὐτοὶ μὲ τὸ κοσμοπολιτικὸ καὶ ἐγωϊστικὸ τους πνεῦμα ἀρνοῦνται τ' ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ στοὺς ἄλλους. Κι' εἶναι δυστύχημα γιὰ τὸς ἀκολουθεῖ καὶ ἡ πνευματικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου στὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ ζῆν. Ἐὰν αἱ πνευματικαὶ καὶ ἠθικαὶ δυνάμεις ποῦ δικαιοῦνται νὰ ἐξουσιάζουν καὶ ὄχι νὰ ἐξουσιάζωνται ἐπέβαλαν στίς συμμορίες τῶν ἀπίστων καὶ ὑλιστῶν πολιτικῶν πειθαρχίαν εἰς τὰς εὐαγγελικὰς ἀρχὰς καὶ ἡ ἐπιστήμη ἔμπαινε στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ λαοῦ, ἀσφαλῶς θὰ ἔπαυε ἡ καταλήστευσις τοῦ ἰδρωτός του, ἡ ἄσκοπος σπατάλη τοῦ πλοῦτου του χάριν νοσηρᾶς περιεργείας καὶ πολιτικῆς προπαγάνδας καὶ τ' ἀγαθὰ τῆς γῆς ὄχι μονάχα θὰ ἐπαρκοῦσαν νὰ χορταίνουσαν τὰ ἀδειανὰ στομάχια ἀλλὰ καὶ θὰ εἶχαμε καὶ πλεονάσματα γιὰ τὸ θὰ τὰ εὐλογοῦσεν ὁ Χριστός.

(Συνεχίζεται)

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΘ. ΚΑΛΥΒΑΣ
Ἱεροκέρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Χαλκίδος

Ἄρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἱεροκέρυκος Πρεβέζης

ΛΟΓΟΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΟΡΤΑΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑΣ ΜΝΗΜΑΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Ἐγκρίσει - εὐλογία τῆς Ἱ. Συνόδου
Τόμ. Α', σελ. 320

Πωλεῖται παρὰ τῷ συγγραφεῖ (Πρέβεζαν)
καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα. Δρχ. 60.

ΕΝΑΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΑΣ

Είναι άναμφισβήτητο, πώς σ' ὄλη τή διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας καί τῆς σκληρῆς σκλαβιάς τοῦ Γένους μας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στάθηκε ὁ νοῦς, ἡ καρδιά, ἡ ψυχὴ, καί ἡ ὀλοζώντανη μνήμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καί, χωρὶς ἄλλο, σ' αὐτὸ χρεωστοῦσε τὴ ζωντανὴ καί γνήσια θρησκευτικότητα καί τὴν πνευματικὴν ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία ζοῦσε κι' ἀνάσαινε τὸ Γένος μας. Δίχως τὴν ἀτμόσφαιρα αὐτὴ, ποὺ κυριαρχοῦσε τὸ ἴδιο μέσα στ' ἀρχοντόσπιτα καί στὰ φτωχοκάλυβα, δὲν θὰ ξαναζωντάνευεν ἡ Ἑλλάδα, οὔτε καί θ' ἀνακτούσαμε τὴν ἐλευθερίαν μας. Μέσα σ' αὐτὴν καμινεύθησαν οἱ ἄγιοι ἐνθουσιασμοὶ καί τὸ ὑψηλὸ πνεῦμα τῆς αὐτοθυσίας, ποὺ ὠδήγησε στοὺς ὑπέροχους ἥρωισμούς, ποὺ ξάφνιασαν τὸν κόσμον ὅλο.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ πίστη στὸ Χριστὸ καί ἡ πίστη στὴν Πατρίδα εἶχανε γίνε ἀδελφοποιεῖς, ποὺ δὲν ξεχώριζαν ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἡ σοφία τῶν λογίων εἶχε γίνε ἡ μάννα καί ἡ τροφὸ-δότηρα τῆς Ἑλευθερίας. Κι' ὅλοι, πέρα ὡς πέρα, κρυφθεμελίωσαν τὸν τρισάγιο ναὸ τῆς. Καί σὲ τρόπο μάλιστα τέτοιο, ποὺ πολὺ πρὸ τοῦ νὰ σημάνῃ ἡ ὥρα τῆς ἐθνεγερσίας ὁ λαὸς μας αἰσθανότανε σὰν ἐλεύθερος. Κι' ἐπάνω στ' ἀπρόσιτα κρησφύγετα τῶν βουνῶν μας οἱ Ἀρματωλοὶ καί οἱ Κλέφτες τὴν βρουντοφωνοῦσανε μὲ τὰ καρυοφύλλια τους, προτοῦ νὰ μᾶς τὴν ἀναγνωρίσουνε καί νὰ τὴν παραδεχθοῦνε καί νὰ τὴν ἀνακηρύξουνε οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς.

Κι' ὅταν, ἐπὶ τέλους, ἦλθεν ἡ εὐλογημένη στιγμή, ποὺ ὁ Γερμανὸς ὕψωσε στὴ Λαύρα τὸ λάβαρο τῆς ἐλευθερίας, Μωρηῶς καί Ρούμελι ἀναστατωθῆκανε καί κατῆκανε ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, καί ποτάμια χυνότανε τὸ αἶμα τῶν ἀγωνιστῶν. Τόσο ζωντανὴ καί τόσο κοφτερὴ ζοῦσε μέσα στὶς ψυχές τους ἡ συνείδηση τῆς πατρίδας καί τοῦ χρέους νὰ θυσιάσθουνε γι' αὐτὴ. Τέτοια θεία μανία, καί τόσην αὐταπάρησην, καί τόσην ἐπιμονὴν κι' ἀντοχὴν κι' αὐτοθυσία δὲν τὴν συναντᾶ κανεὶς, παρὰ στοὺς μάρτυρες μονάχα τοῦ Χριστιανισμοῦ στοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες τῆς διάδοσῆς του.

Ἐνας τέτοιος ἥρωας καί μάρτυρας στάθηκε κι' ὁ Μιχάλης Πακναῦς, ποὺ μᾶς διασώθηκε τ' ὄνομά του χαραγμένο ἐπά-

νω σ' έναν από τους λιγοστούς στύλους του Ὀλυμπίου, πού στέκονταν ὀλόρθοι ἀκόμη, ντυμένοι με τήν μελίθωρη ἀνταύγεια τῶν ἀττικῶν δειλινῶν. Τό χάραγμα εἶναι λιγόλογο κι' ἐντυπωσιακό: «1771 Ἰουλίου 9 ἀποκεφαλίσθηκεν ὁ Πακνανᾶς Μιχάλης».

Εἶναι πολὺ συγκινητικά καὶ ὑποβλητικά τ' ἀπλοϊκὰ καὶ λιγόλογα αὐτὰ χαράγματα, ἐπάνω σὲ τοίχους, σὲ πέτρες, ἢ καὶ σταχώματα παλιῶν βιβλίων, με τὰ ὁποῖα διασώζεται ἡ μνήμη διάφορων γεγονότων, πού συνταράξαν κάποτε τὶς ψυχές, σὲ περασμένους καιροὺς. Καὶ εἶναι ἱερὴ μᾶς ὑποχρέωση νὰ τὰ προσέχωμε, νὰ τὰ περισυλλέγωμε μ' εὐλάβεια, καὶ νὰ προσταβαίνωμε, με κάθε τρόπο, τῆ φθορὰ τους καὶ τὸν ἐξαφανισμὸ τους ἀπὸ τὸν καταλύτη καιρὸ κι' ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Τὰ χαράγματα αὐτὰ εἶναι σὰν ἀστραποβολήματα, πού μᾶς ἀνεβάζουνε ἀπὸ τὰ χρώματα καὶ μᾶς φανερώνουνε κάποιες ἅγιες προγονικὲς σκιές. Εἶναι πνοὴ πού φυσᾷ καὶ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ καιροῦ καὶ μᾶς βοηθεῖ ν' ἀνηφορίζωμε πρὸς τὰ περασμένα καὶ νὰ ξαναζοῦμε, με κάποιον τρόπο, τὴν ἀγωνία καὶ τὸ μόχθο τῶν παπούδων μας καὶ τῶν προπαπούδων μας. Εἶναι σὰν ἕνας ἀντικατοπτρισμὸς μέσα στὴν ἔρημο τοῦ χρόνου, πού μᾶς ἀφήνει νὰ ἰδοῦμε καὶ νὰ ξεχωρίσωμε τὴν θρησκευτικὴ, κοινωνικὴ κι' ἔθνικὴ ζωὴ τῶν περασμένων γενεῶν πού συχνὰ ἦτανε πικρὴ, πικρότατη.

Ποιὸς ξέρει με πόση συγκίνηση νὰ σκάλισεν ὁ ἄγνωστος χαρακτήρ τῆ λιγόλογη αὐτὴν ἐπιγραφή ἐπάνω στὸ μάρμαρο τοῦ στύλου τοῦ Ὀλυμπίου, γιὰ νὰ μείνῃ σὰν μισόσβυστο μοιρολόδι, πού θὰ ἀργοθυμίζῃ στοὺς κατοπινούς κάτι τὸ σημαντικό, πού πρέπει νὰ τὸ θυμούνται. Θαρρῶ πῶς τὸν βλέπω νὰ τὸ ἐπιχειρῇ, κρυφὰ καὶ με τρομόκαρδο, μήπως τυχὸν τὸν πάρῃ τὸ μάτι κάποιου φανατικοῦ καὶ σκληρόκαρδου Τούρκου. Γιατὶ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο φόβος καὶ τρόμος ἐβασίλευαν ἐπάνω στὴ σκλαβωμένη μας χώρα. Κι' ὅμως δὲν ἐκίστεψεν ὁ ἄγνωστος χαρακτήρ. Καὶ καταφρονώντας τὸν κίνδυνον χάραξε, με τρεμάμενα χέρια, τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν!

Ποιὸς ὅμως νάτανε ὁ Μιχάλης αὐτὸς Πακνανᾶς, πού τὸ μαρμάρινον χρονικὸ μᾶς λέει πῶς ἀποκεφαλίσθηκεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὶς 9 Ἰουλίου τοῦ 1771; Γιατὶ ἄραγε; Καὶ ποιὸς νάτανε ὁ λόγος, πού ὁ ἀποκεφαλισμὸς του λογιίσθηκε σὰν κάποιον σπουδαῖον καὶ ξεχωριστὸ γεγονός, πού θάπρεπε νὰ περισωθῇ ἡ

μνήμη του; Καθώς ξέρομε, οί σκοτωμοί και οί άποκεφαλισμοί τῶν ραγιαδῶν ἀπό τοὺς τυράννους τοὺς ἦτανε τότε κάτι τὸ πολυσυνηθισμένο· ἀφοῦ γιὰ νὰ ζοῦνε οί ἄμοιροι και γιὰ νὰ σηκῶνουν τὸ κεφάλι τοὺς ἐπάνω στοὺς νόμους των, ἔπρεπε νὰ πληρῶνουν τὸ περιβόητο χαράτσι, κεφαλικὸ δηλαδὴ φόρο. Θὰ εἶπῃ λοιπόν, πῶς ὁ ἀποκεφαλισμὸς ἐκεῖνος τοῦ Μιχάλη Πακνανᾶ θᾶκανε βαθειὰν ἐντύπωση τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη. Καὶ θᾶχε κάποια ξεχωριστὴ σημασία, πού γι' αὐτὸ ἀνάλαβε νὰ τὴν διαιω- νίσῃ ὁ ἄγνωστος πέτρινος χρονογράφος.

Ποιά λοιπόν ἦτανε αὐτή; Καὶ ποίος ἦτανε ὁ Μιχάλης αὐτὸς Πακνανᾶς ;

Καθὼς ἀναφέρει λοιπόν κάποιον λιγόλογο χρονικὸ, ὁ Πακνα- νᾶς ἦτανε ἕνας νέος φτωχὸς και καλόκαρδος, πού δούλευε, σὰν περιβολάρης σὲ κάποιον ὑποστατικὸ στὸν Ἅγιο Γιάννη τὸ Ρέντη. Καὶ φαίνεται πῶς ἦτανε θεοφοβούμενον παλληκάρη κι' ἀπὸ τοὺς ἀπλοϊκοὺς ἐκεῖνους και μὲ παιδιάτικην ἀθῶα ψυχὴν ἀνθρώπου, πού οἱ σημερινοὶ τοὺς λένε ἀναμπαιχτὰ «πρώτει- νους». Γιατὶ σήμερα μιὰ ἀχόρταγη δίψα γιὰ ὑλικὴ πρόοδο και γιὰ πρακτικὲς ἐπιστημονικὲς ἐφαρμογὲς κατέχει τὸν κόσμον ὅλο· κι' ἔτσι ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς και ἡ ζωὴ πλουταίνουν διαρκῶς σὲ ὑλικὴ δύναμη, μὰ φτωχαίνουν ἀπελπιστικὰ σὲ πνευματικὸ περιεχόμενο. Ὁ Πακνανᾶς ὅμως ἦτανε «ἀπὸ τὰ πετεινὰ ἐκεῖνα τοῦ οὐρανοῦ» πού ὅπως λέγει τὸ Εὐαγγέλιο «οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας», παρὰ ἦτανε εὐχαριστημένος νὰ κερδίῃ μὲ τὴ δουλειὰ του τὸ καθημερινὸ του και νὰ δοξάζῃ τὸν Θεό. Καὶ τὸν ἀγαπούσανε, καθὼς φαίνεται ὅλοι. Γιατὶ ἡ μικρὴ τότε κοινωνία εἶχεν αἰσθήματα ἀγνὰ. Δὲν εἶχε ἐμπλακῆ, ὅπως ἡ σημερινὴ στὰ δόντια και στὸ φοβερὸν ὑλιστικὸ στρόβιλον τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ μας· και γι' αὐτὸ δὲν εἶχε κατρακυλίσῃ στὸν ξεπεσμό και στὴν στειρότητα τοῦ ἀτομικισμοῦ, και στὴν ἠθικὴν ἄπνοια, πού βασιλεύει σήμερα σχεδὸν παντοῦ, και κάνει τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων ἄδροσα και φιδοκατοίκητα ξεροπήγαδα.

Τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην ὅλη ἡ περιφέρεια τῆς Ἀττικῆς ἦτανε ἀνά- στατη και μέσα στὴν Ἀθῆνα και στὰ περίγυρά της χωριὰ κου- φόβραζεν ἐπαναστατικὴ ἐξέγερση. Ἡ παλιὰ μας ἱστορία εἶχε γίνῃ πλέον «Μεγάλῃ Ἰδέα». Καὶ ἡ μνήμη τοῦ Ἔθνους ὀρμὴ και

δύναμη, πού διαρκῶς τῶσπρωχνε νὰ γίνη ἄξιο τῆς «προγονικῆς εὐκλείας». Γι' αὐτό, ὅπως ἡ φωτιά μέσα στοῦ ξερολάγκαδο, ἔτσι εὗρισκε τροφήν ἄφθονη ἢ Μοσχοβίτικη ὑποκίνηση γιὰ ξεσηκωμό. Καί ἡ κατάσταση ἄρχισε νὰ γίνεται ἀνώμαλη καί δύσκολη, καί οἱ Τοῦρκοι ν' ἀγριεύουνε. Μὰ τίποτα δὲν μπορούσε πλέον νὰ συγκρατήσῃ τὸ λαό. Οὔτε οἱ ἄγριοι ξυλοδαρμοί, οὔτε τὸ κλείσιμο σὲ φριχτὰ μπουντρούμια, οὔτε καί οἱ συχνοὶ σκοτωμοὶ καί οἱ δολοφονίες αὐτῶν, πού γίνονταν ὑποπτοὶ στῆ Τουρκικὴν ἐξουσία. Ἡ δυστυχία τῶν ραγιαδῶν ἦτανε τόση, πού τίποτα δὲν τοὺς συγκρατοῦσε. Κι' ἄλλοι παίρνανε τὰ βουνά, γιὰ νὰ μπορούν ν' ἀνασαίνουν ἐλεύθερα· ἄλλοι κρύβονταν, γιὰ ν' ἀποφύγουε τὴν πληρωμὴ τῶν ἀσήκωτων φόρων πού τοὺς φόρτωναν· κι' ὅλοι λογιάζανε τὸ θάνατο προτιμότερον ἀπὸ μιὰ τέτοια συμφοριασμένη καί κακομοιριασμένη ζωὴ. Καί τὸ κακὸ παραφούντωσεν, ὅταν μαθεύτηκε πὼς στὰ περίγυρα βουνά φανήκανε κι' ἀνεμίσανε κλέφτικα ἐπαναστατικὰ μπαϊράκια. Κι' ἀρχίσανε παντοῦ μικροσυμπλοκὲς ἀνάμεσα στοὺς Τούρκους καί τοὺς Χριστιανούς. Κι' ἄρκετοὶ ἦτανε οἱ σκοτωμένοι κι' ἀπὸ τὶς δυὸ μεριές.

Οἱ ντόπιοι, ὅπως ἦτανε φυσικό, βοηθοῦσανε, ὅπως τὸ μπορούσανε, τοὺς ἐπαναστατημένους, πού ὅλο καί πλήθαιναν. Οἱ Τοῦρκοι, πού εἶναι φυσικὰ καχύποπτοι, τὸ μυρισθήκανε κι' ἀνησυχούσανε πολὺ. Κατηγορήσανε λοιπὸν τότε τὸ Μιχάλη Πακκανᾶ—ἄδικα ἢ δίκαια κανεὶς δὲν τὸ ξέρει—πὼς συναγροικημένος μὲ τοὺς προεστοὺς ἀγωγιάτευσε καί κρυφοκουβαλοῦσε ζωοτροφὲς καί μπαρουτόβολα στοὺς ἐπαναστάτες, πού εἶχανε συγκεντρωθῆ στῆ Σαλαμίνα.

Τὸν ἔπιασαν λοιπὸν καί τὸν ἐρρίξανε ἀλυσσοδεμένο σ' ἓνα κατασκότεινο μπουντρούμι καί τὸν ἐβασανίζανε σκληρὰ καί μ' ὅλα τὰ βασανιστήρια πού μηχανεύεται ἡ βάρβαρη κι' ἐκδικητικὴ τούρκικη φυλὴ, γιὰ νὰ μαρτυρήσῃ. Τὸν ἀφήνανε νηστικό καί διψασμένο. Καί τοῦ δίνανε, ἀντὶ γιὰ νερό, νὰ πιῇ θάλασσα. Τὸν ἐδέρνανε μὲ βούρδουλα τόσο, πού τὸ κορμί του ἐμελάνιασε κι' ἐγίνε κατάμαυρο· κι' ἐτρέχανε αἵματα ἀπὸ τὴ ράχη του κι' ἀπὸ τὰ πλευρά του. Καί στοῦ τέλος τὸν ἐκρέμασαν ἀνάερα ἀπὸ τὶς μασχάλες, μὲ βαριεὲς μέτρες κρεμασμένες ἀπὸ τὰ πόδια του. Καί μ' ἓνα λόγο τοῦ κἀνανε ἀφάνταστα μαρτύρια, γιὰ νὰ φανερώσῃ ποιοὶ τὸν ἐστείλανε, καί ποῦ καί σὲ ποιοὺς εἶχε παραδώσει τὰ τρόφιμα καί τὰ πολεμοφόδια. Αὐτὸς ὅμως ὑπομόνευε κι' ἔλεγε, πὼς δὲν ξέρει τίποτες ἀπ' αὐτά. Γιατὶ ἀπὸ τότες ἀκόμη εἶχε διαμορφωθῆ ἡ θαμπωτικὴ μορφή τοῦ Ἀγωνιστοῦ, πού ἀνύψω-

σεν ἀργότερα τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάσταση σὲ γεγονὸς παγκόσμιος σημασίας, καὶ θὰ μένη αἰώνια φωτεινὴ ἐστὶν ἐν τῇ ζωῇ τοῦ ἔθνους μας. Οἱ Τοῦρκοι ἐφύραζαν γιὰ τὴν σιωπὴν τοῦ αὐτῆ καὶ τὸν ἐβασάνιζαν φρικτότερα. Μὰ τὸ στόμα τοῦ ἀπόμεινε κλειστό σὰν τάφος. Καὶ παρακαλοῦσε μόνο σιωπηλὰ καὶ νοερὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν μεγαλόχαρη Παναγία νὰ τοῦ χαρίζουνε ὑπομονὴ καὶ νὰ τὸν ἐλεηθοῦνε καὶ τὸν πάρουνε κοντὰ τους τὸ γρηγορώτερο. Γιατὶ πραγματικὰ οἱ Τουρκαλάδες ἀπόκαμαν ἀπὸ τὴν σιωπὴν του, κι' ὅλο λύσσα ἀποφασίσανε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν.

Τὸν ἐπήρανε λοιπὸν κάποιος πρῶτῃ, σύναυγα ἀκόμη, καὶ τὸν πῆγαιναν, μὲ συνοδεία, στὸν τόπο ποῦ εἶχανε ὀρίσει, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ γίνῃ ὁ ἀποκεφαλισμὸς του. Καὶ σὰν μαθεύτηκεν αὐτό, συνακολούθησε πλῆθος ἀπὸ γύφτους κι' Ὀβρηοὺς καὶ Τούρκους, ποῦ σ' ὅλο τὸ δρόμο τὸν γιουχαΐζαν, τὸν ἐφτυναν καὶ κάθε φορὰ ποῦ ἀποκαμωμένοι ἀπὸ τὸ πολυήμερο μαρτύριό του σταματοῦσε γιὰ ν' ἀνασάνῃ λίγο, τὸν βλαστημοῦσαν καὶ τὸν μπεφάρδιζαν. Κι' αὐτὸς ἀγωνιζότανε νὰ προχωρῆ ἐν στήτῳ κι' ὀλόρθος, ἀπὸ ἑλληνικὴ περηφάνεια καὶ γιὰ νὰ μὴν ταπεινώνεται ἐμπρὸς στὸ σκυλλόγι ποῦ τὸν περιτριγύριζε.

Οἱ Χριστιανοὶ παρακολουθοῦσαν ἀπὸ μακριὰ καταφαρμακωμένοι, μὰ καὶ περήφανοι γι' αὐτόν· καὶ παρακαλοῦσαν τὸ Θεὸ νὰ τοῦ δίνη δύναμη κι' ἀντοχή. Γιατὶ, ὅπως λέει τὸ χρονικόν, σ' ὅλη τὴ μαρτυρικὴν αὐτὴ πορεία οἱ Τοῦρκοι τὸν ἐπροκαλοῦσαν νὰ παρηρηθῆ τὴν πίστην του, γιὰ νὰ σωθῆ· «πορευομένων αὐτῶν, τοῦ ἐπρόβαλαν, ἂν θέλῃ νὰ γίνῃ Τοῦρκος, γιὰ νὰ γλυτώσῃ. Αὐτὸς δὲ ἐπρόκρινε τὸ θανεῖν ἢ τὸ ζῆν Τοῦρκος...». Ἡ πίστη του ὅμως ἦτανε σὰν τὸ πολυκαρπιασμένο δένδρον, ποῦ γέρνει ἀπὸ τὸ βάρος πρὸς τὴ γῆ, καὶ λαχταρᾷ τὰ χέρια ποῦ θὰ τοῦ πάρουνε τὸν καρπὸ καὶ θὰ τὸ ξαλαφρώσουνε. Ἔτσι κι' αὐτὸς παρακαλοῦσε τὸ Θεόν, νὰ στείλῃ γρηγόρα τὸν Ταξιάρχην του νὰ τοῦ πάρῃ τὴ ζωὴν καὶ νὰ τελειώσουνε τὰ βασάνά του. Ἐκύτταζε τὰ καλογραμμένα βουναλάκια τῆς Ἀθήνας, ποῦ τὰ φιλοῦσε μὲ περιπάθεια ὁ χρυσὸς ἥλιος ποῦ ἀνέβαινε ἀπὸ τὸν Ἰμῆρτον καὶ τ' ἀποχαιρετοῦσε μὲ τὸ βλέμμα του. Καὶ πότε πότε τὸ χαμήλωνε πρὸς τὴ γῆ καὶ πρὸς τὰ χῶματα, ποῦ ἐθρέψανε τὰ ὠραιότερα κορμιά καὶ τὰ εὐγενικώτερα πνεύματα καὶ τ' ἀγκάλιαζε μὲ συγκίνηση καὶ τρυφεράδα, ἢ ματιὰ του. Κι' ἄλλοτες τᾶφηνε νὰ χάνεται πέρα πρὸς τοὺς μακρυνοὺς ὀρίζοντες, ποῦ σμίγει ἡ Ἑλληνικὴ γῆ μὲ τὸν οὐρανὸν ἀξεδιάλυτα. Καὶ συνεπαρμένος ξεχώριζε ν' ἀστραποβολᾷ μιὰ θύρα ὀλόφωτην κι' ὀλάνοικτην,

πού τὸν περίμενε στὴν εἴσοδό της ὁ Χριστός, γιὰ νὰ τὸν πάρῃ ἀπὸ τὴ φτωχὴ του ἐδῶ χαμοζωή, στὸ οὐράνιο παλάτι του. Γλυκὸ ἀγεράκι φυσοῦσε ἐπάνω στὰ μελίγγια του κι' ἔμοιαζε σὰν νᾶρχεται ἀπὸ τὸν Παράδεισο. Καὶ βιαζότανε νὰ φθάσῃ. Καὶ ἡ ζωὴ πού εἶχε ζήσει ἔως τώρα ἐπάνω στὸ κόσμον, τοῦ φαινόντανε σὰν ἓνα μικρὸ συννεφάκι πού τὸν εἶχε τυλίξει, γεμᾶτο ἀπὸ χρώματα, ἤχους καὶ μυρωδιές. Κι' ἔτσι γίνεται πάντα, ὅταν ἀνθίζει καὶ βλαστομανήσῃ μέσα μας ὁ σπόρος τῆς θείας ἐλπίδας. Καρπίζει πάντα τὴ λύτρωσή μας. Γιατί ἡ ζωὴ δὲν εἶναι διάρκεια καὶ ἔκταση. Παρὰ ἔνταση καὶ πάθος. Κι' ὅταν πειθαρχῇ καὶ δουλεύῃ σὲ κάποιον ὑψηλὸ κι' εὐγενικὸ πάθος, ἐξαγιαζεται, πνευματοποιεῖται καὶ στολίζεται, καὶ στὶς κρισιμώτερες ἀκόμη ὥρες, ἀπὸ θεῖο χαμόγελο.

Κατὰ τὸ νέο Μαρτυρολόγιο, «ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸν διωρισμένον τόπον ἐγονάτισεν, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν ἐπρόσμενε μετὰ χαρᾶς τὸν θάνατον. Ὁ δῆμιος λοιπὸν τὸν ἐκτύπησε εἰς τὸν λαϊμόν, μετὰ τὴ μάχαιρα διπλαριστὴν, διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ δειλιάσῃ καὶ ν' ἀπαρνηθῇ τὸν Χριστόν. Αὐτὸς ὅμως, μετὰ θάρρους πολὺ, τοῦ ἔλεγε—«Χτύπα με διὰ τὸν Χριστόν μου καὶ διὰ τὴν πίστην μου». Ἐκεῖνος τότε, ξαναγουρίζοντας τὴν μάχαιραν τὸν αἱμάτωσε λίγο, διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ δειλιάσῃ καὶ νὰ μεταγνωρίσῃ. Ἄλλὰ δὲν ἐδειλίασεν οὔτε τότε. Ἄλλὰ τοῦ ἐφώνησε μεγαλοφώνως.

—«Κτύπα με, κτύπα διὰ τὸν Χριστὸ καὶ διὰ τὴν πίστην». Τότε λοιπὸν ἐκεῖνος ἐθύμωσε. Καὶ τὸν ἐκτύπησε μετὰ ὅλην τὴν δύναμιν· καὶ τοῦ ἀπέκοψε τὴν τιμίαν τοῦ κεφαλῆν...».

Τέτοια ἦταν τ' ἀναστήματα, πού ἀνάστησε κι' ἔθρεψε στοὺς κόλπους της καὶ μετὰ τὸ πνευματικὸ της γάλα ἡ Ὁρθοδοξία μας, πού ψυχραίνεται δυστυχῶς, ὀλοένα καὶ περισσότερο, ὁ ζῆλος μας ἀπέναντί της. Θαμπωμένοι, καὶ δίκαια κάπως βέβαια, ἀπὸ τὰ σύγχρονα ἐπιστημονικὰ κατορθώματα πιστεύομε σὰν θαυμάσιο ἰδανικόν, σὰν ἐξαιρετικὴ πρόοδος καὶ σὰν λαμπρότατον προορισμὸν τοῦ λαοῦ μας τὸ νὰ μοιάσωμε τοὺς Εὐρωπαίους. Κι' ἔτσι μαϊμουδιζομε καθετὶ ξενοφερμένο καὶ καμαρώνομε νὰ παρουσιαζώμαστε σ' ὅλα μαθητούδια τους.

Νομίζω ὅμως, πὼς ἡ γενίκεψη αὐτὴ εἶναι λάθος μεγάλο, καὶ μιὰ ἐμπύρετη ψυχικὴ γρίππη, πού μᾶς βυθίζει σὲ πνευματικὴ φτώχεια καὶ μᾶς λυώνει στὰ πόδια μας, γιὰτὶ δὲν μᾶς ἀφήνει

νά τραφοῦμε καὶ ν' ἀναζωογονηθοῦμε, ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ πνεῦμα τῆς δικῆς μας Ἐθνικῆς Παράδοσης. Κι' ἀπορῶ, μὰ τὴν ἀλήθεια, πῶς δὲν τὸ καταλάβουμε ἀκόμα, μὲ τὰ ὅσα ἐπάθαμε καὶ τὰ ὅσα ἀκόμη παθαίνομε, πῶς στὸ Δυτικὸ κόσμῳ δὲν ὑπάρχουνε δυστυχῶς σήμερα ἰδανικά. Κι' ὅτι τόσο στὴν πολιτικὴ, ὅσο καὶ στὴν κοινωνικὴ καὶ πνευματικὴ δράση, ἀνυπαρκτοῦνε οἱ πεποιθήσεις καὶ τὰ βιώματα, ποὺ ὀρίζουνε καὶ καθοδηγοῦνε τὴ ζωὴ. Στὴ Δύση σήμερα ἡ θρησκευτικὴ πίστη εἶναι ἄτονη. Οὔτε καὶ τὴν περιρρέει ἡ ἡρωϊκὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ ἀντίθετα εἶναι τόσο γνώριμη καὶ τόσο κοινότυπη στὸ λαὸ μας. Καὶ ἡ μόνη λατρεία ποὺ ὑπάρχει εἶναι τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ συμφέροντος. Κι' ἔτσι, οἱ πολιτικὲς παρατάξεις μάχονται μεταξὺ τους γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους καὶ χωρίζονται σὲ ἀστικὲς καὶ σοσιαλιστικὲς. Καὶ κατάντησε ἓνα μέρος τοῦ λαοῦ νὰ θεωρῆ ὡς ἰδανικὸ του τὴν παραφροσύνη τοῦ κομμουνισμοῦ, ποὺ πιστεύει στὴν ἀνοδικὴ πορεία τοῦ κόσμου, χωρὶς τὸν Θεό!

Εἶναι δύσκολη πολὺ ἡ ἐποχὴ μας. Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ σήμερα πλουτίζεται διαρκῶς μὲ νέες ἐμπειρίες, δοκιμάζει νέους πειρασμούς, νέες ἀνατάσεις, καινούργιες ὁδύνες. Κι' ἐπόμενον εἶναι, ν' ἀλλάξῃ καὶ νὰ μετασχηματίζεται. Τίποτα δὲν ὑπάρχει σήμερα, ποὺ νὰ θαμπῶνῃ καὶ νὰ φοβίξῃ τὸν ἄνθρωπο. Οὔτε Κόλαση, οὔτε καὶ Παράδεισος. Στὸ δρόμο του κι' ἐμπρὸς του ὠρθώθησαν χίλιες δυὸ Σφίγγες· ὁ οὐμανισμὸς, ὁ νιτσεϊσμὸς, ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ ἀναρχισμὸς, ὁ αἰσθητισμὸς, ὁ ἀποκρυφισμὸς, ὁ κομμουνισμὸς· κι' ἄλλες τὶς ἐγκρέμισε, κι' ἄλλες τὶς πρόσπερνᾷ, ἀναζητῶντας τὴν αἰώνιαν ἀλήθεια, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ὁ Χριστιανισμὸς ποὺ πρέπει ν' ἀντίσῃ μὲ καινούργια νεότητα καὶ δροσιὰ καὶ νὰ καρπίσῃ νέες δημιουργίες.

Πρέπει νὰ τὸ αἰσθανθοῦμε βαθεῖα ὅλοι μας, πῶς ἡ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὸ κακὸ πρέπει ν' ἀλλάξῃ. Καὶ πρέπει ἀπὸ νομικὴ ποὺ εἶναι κι' ἐξωτερικὴ, νὰ γίνετα ὁλοένα πνευματικὴ κι' ἐσωψυχῇ. Αὐτὸς εἶναι ὁ δρόμος, ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὸ Θεό. Καὶ ὁ συντομώτερος εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία, ποὺ διετήρησε τὴ γνησιώτερη μορφή τοῦ Χριστιανισμοῦ. Καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ ἀνεκτίμητου αὐτοῦ θησαυροῦ, θεματοφύλακας στάθηκε ἡ Φυλὴ μας.

Αὐτὴ προφύλαξεν ἕως τώρα τὴν Ἑλληνικὴ ψυχὴ. Κι' αὐτὴ στατὲ τετρακόσια χρόνια τῆς φρικτῆς σκλαβιάς μας, μὲ τὴ λειτουργικὴ τῆς ζωῆς, θέρμαινε κι' ἐσυντηροῦσε στατὲ σπλάγχνα τοῦ λαοῦ

ΠΛΕΙΟΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΩΤΕΡΟΝ ΦΩΣ ΣΤΗΝ ΝΕΟΛΑΙΑΝ ΜΑΣ

Εἶναι ἓνας ἀπὸ τὰ πολλὰ θύματα τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς πλάνης, πού, μεσ' τὸ πέλαγος τῆς ζωῆς μετὰ τὰ ὄρητικὰ της κύματα, ἐκινδύνευσε νὰ τατασυντριβῆ καὶ χαθῆ. Ἀλλὰ τὸν ἔσωσεν ὁ Χριστὸς πού ὀλόθερμα καὶ μ' ὄλη τὴ καρδιά του, καὶ μετὰ το φῶς τῆς Γραφῆς, πού παρακάλεσε καὶ μετὰ τὴν ὠραία, πού ἀναφέρει ἐδῶ, προσευχή. Ἀφίνει νὰ ὀμιλήσῃ ἡ καρδιά του μετὰ δάκρυα ἀνακατεμένα μετανοίας καὶ ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Σωτῆρα του.

Εἶναι καὶ αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ψυχικὰ δράματα, τὸ ὁποῖο ἀρκεῖ νὰ πάρῃ τὴ λύσι τὴ λυτρωτικὴ, ὅποτε παύει νὰ εἶναι δράμα, γιὰτὶ μεταποιεῖται σὲ «Ἀνάστασι», ὅπως ὁ ἴδιος τελειώνει τὴ μαρτυρία του.

Ἄρχ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

«Παραμονὴ Χριστουγέννων... Ἀλήθεια τί ζωηρὲς ἀναμνήσεις δὲν γεννᾷ ἡ μέρα αὐτὴ στὴν ψυχὴ κάθε καταδίκου. Ὁ καθένας προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ τὴ γιορταστικὴ ὄψι τῆς Ἀθηναϊκῆς κοσμοπόλης μετὰ τὰ χαρμόσυνα πλήθη τῶν ἀνθρώπων, πού γεμίζουν τοὺς μεγάλους δρόμους της. Θὰ ἀναρωτιέται γιὰτὶ τάχα νὰ μὴν εἶναι κι' αὐτὸς ἐλεύθερος, νὰ νοιώσῃ τὴν χαρὰ τῆς γιορτῆς ἀνάμεσα στοὺς δικούς του, στοὺς φίλους του, στοὺς γνωστούς του. Πόσο πόνο δὲν αἰσθάνεται κανεὶς στὴν ἀνάμνησι τῆς χαμένης εὐτυχίας, ὅταν ἀντικρύξῃ τὴν σκληρὴν πραγματικότητά τῆς ζωῆς! Κλεισμένος κι' ἐγὼ στὸ σκοτεινὸ κελί μου, βλέπω σὰν μαγικὴ

μας τὴ λυτρωτικὴν ἐλπίδα τῆς Ἐθνικῆς του ἀνάστασης. Κι' ὅταν ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, αὐτὴ τὸν ἐχειροκράτησε καὶ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴν Ἐλευθερία.

Δημιούργημά της εἶναι κι' ὁ φτωχὸς νέος περιβολάρης, ὁ Μιχάλης Πακνανᾶς, πού τὸ «πέτρινο χρονικὸ» τοῦ Ὀλυμπίου, μᾶς διέσωσε τὴν ἀγία του μνήμη. Ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία μας, τὴν ἐτίμησε καὶ τὴν καθηγίασε. Ἄς ἐλπίσουμε, πῶς καὶ οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας μας θὰ τὸν τιμήσουνε κι' ἓνας δρόμος τῆς Ἀθήνας θὰ στολισθῆ μετὰ τ' ὄνομά του. Ἔτσι θὰ διαπαιδαγωγῶμε τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας μας, πού θὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ παράδειγμά του.

Θ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ὀπτασία, νὰ περνοῦν μπροστά ἀπὸ τὰ μάτια μου τὰ παλῆὰ εὐτυ-
χισμένα χρόνια τῆς ζωῆς μου, πού ξένοιαστο παιδάκι στὴν ἀγκα-
λιά τῶν γονιῶν μου, ἀντίκρυζα τὴν ζωὴ μὲ τὴν ἀθωότητα τῆς
ἡλικίας μου. Ξαναθυμᾶμαι τὰ πρῶτα νεανικά μου χρόνια, τὶς
πρῶτες ἀνησυχίες τῆς σκέψης μου, πού μόλις ἄρχισε νὰ ἀνδρώ-
νεται, ζήτησε ἕνα ἰδανικό, ἕνα προορισμό, ἕνα σκοπό, μία πίστη
πού νόμισε ὅτι τὰ βρῆκε μέσα στὶς θεωρίες τοῦ Νίτσε. Θαμπω-
μένος ἀπὸ τὶς πομπώδεις ἐκφράσεις, ἀπ' τὰ μεγάλα λόγια τοῦ
... «ὑπερανθρώπου» πίστεψα σ' αὐτόν, τὸν πῆρα γιὰ ὁδηγὸ καὶ
διδάσκαλο στὴ ζωὴ. Δειλὰ-δειλὰ στὴν ἀρχή, μὲ μεγαλύτερο θάρρος
κατόπιν, ἄρχισα νὰ σπάω ἕνα-ἕνα τοὺς ἠθικούς δεσμούς πού εἶχα
πάρει ἀπὸ τὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι μου. Ξερρίζωσα ἀπὸ τὴν
καρδιά μου τὸν Χριστό, τὸν ταπεινὸ καὶ πρᾶο Ἰησοῦ, τὸ «ΘΕΟ»
τῆς ἀγάπης, γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσω μ' ἕναν ἄλλον, τὸν Νίτσε...
Τί; τὰ παραμύθια πού λένε οἱ παπᾶδες καὶ οἱ γρηοῦλες θὰ πιστεύα
ἐγώ; Ὁ κάθε ἄνθρωπος πού αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του δυνατὸ,
πρέπει νὰ πιστέψῃ ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς διὰ τὸ ἄτομόν του,
ἂν θέλῃ νὰ φθάσῃ τὸν ἰδανικὸ τύπο τοῦ ὑπερανθρώπου... «Γὰρ
ἔφη Νίτσε». "Ὅταν κανεὶς φθάσῃ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, τὸ κατρακύ-
λισμα στὸ βούρκο τῆς ἀνομίας εἶναι πολὺ κοντὰ ... Σὰν Ὀμη-
ρικὴ σειρήνα ἀνοίξε ἡ ἁμαρτία τὴν ἀγκαλιά της, γιὰ νὰ μὲ δεχθῆ
στὸ ἀκόλαστο παλάτι τῆς ἄσωτίας. Γλέντια, ξενύχτια, μίση, ἀδι-
κίες ἐναντίον τοῦ πλησίον μου, φιλοδοξίες, ἀνομίες, ἦσαν οἱ καρ-
ποὶ τῆς ἄσωτης ζωῆς μου... Καὶ σήμερα οἰκτρὸν ναυάγιον τῆς
ζωῆς, χωρὶς οἰκογένεια, χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς ἐλπίδα καμμιᾶ, ρι-
γμένος στὴ Φυλακὴ, ζῶ ἀπλῶς, γιὰτὶ δὲν μοῦ εἶναι εὐκολο νὰ πε-
θάνω, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῆς πιὸ φοβερῆς, ἀλλὰ καὶ ἀδικῆς κατα-
δίκης. "Αδικῆς; Ναί! Μὰ μέσα στὸν πόνο πού μοῦ γεννάει ἡ ἀδι-
κία πού ἔγινε εἰς βάρος μου, σκέπτομαι κι' ἐγὼ τὶς ἀδικίες, πού
ἄλλοτε εἶχα κάνει εἰς ἄλλους, μπροστὰ στὰ μάτια μου βλέπω ξε-
κάθαρα τὸ φρικτὸ μου κατρακύλισμα, τὴ φοβερὴ κοινωνικὴ καὶ
ἠθικὴ μου πτώση. Μὲ τὴν καρδιά γεμάτη πόνο καὶ ἀπόγνωση,
γιὰ τὴν ἀδικία τοῦ κόσμου, μὲ τὴ συνείδησι γεμάτη τύψεις, ζητῶ
σὰν τὸ ναυαγὸ, στὸ φουρτουνιασμένο πέλαγος, νὰ βρῶ μιὰ σα-
νίδα σωτηρίας. Ἀλλὰ μάταια. Τὰ μάτια μου, θαμπωμένα ἀπὸ
τὰ δάκρυα, δὲν βλέπουν γύρω παρὰ μόνον σκοτάδια. "Αθελα μοῦ
ἔρχονται στὸ νοῦ αἱ φράσεις τοῦ Νίτσε τῆς κατάπτωσης — τοῦ
δυστυχημένου τρελλοῦ, πού σὲ μιὰ στιγμή ὑστερικῆς κρίσεως,
πίστεψε τὸν ἑαυτό του γιὰ Θεό. Ὁ Κόσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ πνεῦμα
καὶ ὕλη· ἐγὼ εἶμαι ἕνα τρίτο, οὐδέτερο πλάσμα πού συνεχῶς πονῶ
καὶ ὑποφέρω. Ἐγὼ πού ἄλλοτε εἶχα πιστέφει τὸν ἑαυτό μου
δυνατὸ γιὰ ὅλα, πού εἶχα τραβῆξει ἐμπρὸς γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς
ζωῆς μὲ τὴν μεγαλύτερη αὐτοπεποίθησι, βλέπω σήμερα στὸν ἴδιο

τὸν ἑαυτό μου ὅλο τὸ μέγεθος τῆς ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας. Κλαίγοντας μπροστὰ στὸ σορὸ τῶν γκρεμισμένων ὀνείρων μου, πικρὰ μετανιωμένος γιὰ τὸ ἁμαρτωλὸ παρελθόν μου, μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη ἀηδία γιὰ τὸν κόσμον καὶ γιὰ τὸ ἄτομό μου, σπαράζω κάτω ἀπὸ τὸ πιὸ φοβερὸ πόνον ποὺ μπορεῖ νὰ νοιώσῃ μιὰ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Πάνω στὴν ἀπόγνωσή μου, σὰν ἀστραπὴ μοῦ περνᾷ ἀπὸ τὸ μυαλό μου ἡ ἰδέα τῆς αὐτοκτονίας. Ἄλθθεια!... Μὲ τὸ στίγμα τοῦ ἐγκληματία γιὰ ὅλο τὸν Κόσμον, περιφρονημένος ἀπὸ συγγενεῖς, γνωστούς καὶ φίλους, μὲ τὴν καρδιὰ τσακισμένη κάτω ἀπὸ τόσο σκληρὰ κτυπήματα, χωρὶς καμμιά ἐλπίδα γιὰ κάποια κοινωνικὴ ἀποκατάσταση, κατὰδικος γιὰ ὅλα μου τὰ χρόνια, τί νὰ τὴν κάνω τὴν ζωή; Ποιὰ δύνამις θὰ μπορέσῃ νὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τὸν κοινωνικὸ καὶ ἠθικὸ βοῦρκο ποὺ βρίσκομαι κυλισμένος; Ἄσφαλῶς καμμιά! Καλύτερα ἅς τελειώσω μιὰ γιὰ πάντα.

Ἡ ἀγωνία μου ἔχει φθάσει στὸ κατακόρυφο. Ἐξω σφυρίζει ἄγρια καὶ μανιασμένα ὁ Βορριάς, τὴν παγωμένη τούτη νύκτα τοῦ χειμῶνα, καὶ ὁμως σὲ ὅλο μου τὸ κορμὶ αἰσθάνομαι μιὰ παράξενη θέρμη, τὰ μηλίγγια μου κτυποῦν δυνατὰ κ' ἀπὸ τὸ μέτωπό μου κυλοῦν χονδρὲς στάλες ἰδρώτα. Ἄχ! Χριστέ μου, βόηθα με... αὐτὲς οἱ λέξεις ποὺ ἄθελα ξεφεύγουν ἀπ' τὸ στόμα μου, πάνω στὴν τρελλή μου ἀπελπισία, μοῦ προκαλοῦν τόση μεγάλη ἐντύπωση, ποὺ πρὸς στιγμὴ ξαφνιαζομαι. Κάποια καινούργια ταραχὴ καὶ κάποιος νέος παράξενος φόβος μὲ πιάνει στὸ ἄκουσμά τους. Μάταια προσπαθῶ νὰ συνέλθω ἀπὸ τὴν ταραχὴ ποὺ μοῦ προκαλέσαν. Καὶ σὰν νὰ ὑπακούω σὲ κάποια μυστηριώδη δύναμιν, ψάχνω κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι μου νὰ βρῶ δυὸ βιβλιαράκια ποὺ τὰ εἶχα ξεχασμένα κάπου ἐκεῖ. Ἦσαν δυὸ εὐαγγέλια ποὺ μᾶς εἶχε δώσει πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὁ Ἰερεὺς τῆς Φυλακῆς. Πιάνω ἓνα στὰ χέρια μου, τὸ κοιτάζω, εἶναι τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον. Ἀνοίγω μηχανικὰ τίς σελίδες του καὶ τὰ μάτια μου καρφώνονται σὰν μαγνήτης στὴν ἐξῆς φράση... Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, διότι αὐτοὶ θέλουσι παρηγορηθῆ (Ματθ. ε', 4). Κάποια ἄγνωστη ὡς τώρα ἐλπίδα μοῦ γεννοῦν αὐτὰ τὰ λόγια. Κάποια ἀχτίδα ἀρχίζει νὰ φωτίζῃ τὰ μαῦρα σκοτάδια τῆς ψυχῆς μου. Μὲ μεγαλύτερη ὄρεξι συνεχίζω τὸ διάβασμα. Ὅσο προχωρῶ στὴν ἀνάγνωσι ὅλης τῆς Καινῆς Διαθήκης τόσο διαλύονται τὰ σκοτάδια γιὰ ν' ἀφήσουν τὴ θέσι τους στὸ φῶς τῆς πίστεως, ποὺ ἀρχίζει νὰ πλημμυρίζῃ τὴν ψυχὴ μου. Διαβάζω πολὺ ὥρα, καὶ ἐγὼ δὲν γνωρίζω πόση. Μόλις τελειώσω τὸ διάβασμα καταλαβαίνω τὸν ἑαυτό μου καλλίτερα. Τὴν ἀγωνία, τὴν ταραχὴ, τὸ φόβο, τὴν διαδέχεται μιὰ μελαγχολία καὶ ἓνας πόνος, μὰ ποὺ εἶναι τελείως διαφορετικὸς ἀπὸ τὴν ἐξαλλή καὶ ἄγρια ἀπόγνωσι ποὺ γνώρισα μέχρι τώρα.

Εἶναι ὁ πόνος πού μοῦ προκαλεῖ ἡ συναίσθησις τῆς ἁμαρτίας μου. Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ προσευχηθῶ. Ἀλλὰ τόσα χρόνια τώρα μακριὰ ἀπὸ τὸ Χριστό, ξέχασα τίς προσευχές πού εἶχα μάθει ἀπὸ τὴ μάνα μου καὶ ἀπὸ τὸ Σχολεῖο. Μὰ αὐθόρμητα, πηγαῖα, ἔρχονται στὰ χεῖλη μου αὐτὰ τὰ λόγια πού τὰ ἀπευθύνω γονατιστός, μέσ' τὸ κελλί μου, πρὸς τὸν Κύριον... «Χριστέ μου! Σὺ πού γιὰ τὴν ἀγάπη μας, ἔχυσες τὸ τίμιον θεϊκὸ Σου αἷμα στὸ Γολγοθᾶ. Σὺ ὁ ἀναμάρτητος πού δέχθηκες νὰ γίνῃς κατάρτα γιὰ νὰ μᾶς σώσῃς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Σὺ πού ἀπὸ τὴν ἄπειρη ἀγάπη σου γιὰ τὸν ἄνθρωπο καταδέχτηκες νὰ γίνῃς ἄνθρωπος. Σὺ πού κάλεσες κοντά σου τοὺς ἁμαρτωλοὺς καὶ πεφορτισμένους. Σὺ πού κάλεσες κοντά σου τοὺς ἁμαρτωλοὺς γιὰ μετάνοια, συγχώρησε καὶ ἐμένα τὸν ταπεινὸ καὶ ἀνάξιο δούλο σου. Δὲν ζητῶ, Κύριε, νὰ δικαιολογηθῶ γιὰ τὰ ἁμαρτήματά μου καὶ τίς ἀνομίες μου. Γνωρίζω καὶ ὁμολογῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἁμαρτήμα τὸ ὅποιον νὰ μὴ διέπραξα, ἢ δὲν διαλογίστηκα νὰ διαπραξῶ. Γνωρίζω καὶ ὁμολογῶ τὰ ἀμέτρητα ἁμαρτήματά μου. Μὲ συντριβὴ ὁμολογῶ ὅτι σὰν νέος Ἰσκαριώτης ἀρνήθηκα Ἐσὲ τὸν Λυτρωτὴ καὶ Σωτῆρα μου. Μὰ τώρα ἔρχομαι, Κύριε, μὲ συντετριμμένην τὴν καρδίαν νὰ σοῦ ζητήσω χάριν καὶ ἔλεος. Ἐρχομαι νὰ ἀποθέσω στὰ Θεϊκὰ σου χέρια τὸν Σταυρὸ τῆς ἁμαρτίας μου καὶ νὰ ζητήσω τὴν συγγνώμην Σου. Σὺ πού συγχώρησες τὸν Πέτρο καὶ τὸν ληστή. Σὺ πού ἀπὸ ἄπειρη ἀγάπη γιὰ μένα τὸν ταπεινὸ καὶ ἀνάξιο δούλο σου δὲν μ' ἄφησες νὰ γίνω Ἰούδας. Σὲ παρακαλῶ, συγχώρησέ με». Τὰ δάκρυα ἔχουν στεγνώσει στὰ μάτια μου καὶ μιὰ ὑπερκόσμια χαρὰ, ἀρχίζει νὰ μὲ κυριεύῃ. Κάποιο βάρος ἔφυγε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου. Τὴν θλίψι, τὴν ταραχὴ, τὸν φόβο, τὸν πόνο, διεδέχθησαν ἡ χαρὰ, ἡ γαλήνη, ἡ εἰρήνη, πού μόνον ὁ Χριστὸς ξέρει νὰ σκορπᾷ ἄφθονα στὶς καρδιές τῶν πιστῶν. Κανένα πιά φόβο δὲν αἰσθάνομαι γιὰ τὸ μέλλον. Αὐτὸς πού μὲ ἔσωσε, πού μὲ λύτρωσε, πού μὲ ἀναγέννησε, θὰ φροντίσῃ καὶ γιὰ τὸ μέλλον μου. Αὐτὸς σήμερα ἀπὸ τὴν ταπεινὴ φάτνη τῆς Βηθλεὲμ μὲ προστάζει νὰ ὑπομένω καρτερικὰ κάθε δοκιμασία καὶ μοῦ ὑπόσχεται ὅτι δὲν θὰ μὲ ἐγκαταλείψῃ ποτέ. Γιατὶ ὅπως μᾶς διαβεβαίωσε, μὲ τὴν θεϊκὴ Του θυσία στὸ Γολγοθᾶ, δὲν θὰ ἀφήσῃ Σταυρὸ πιστοῦ χωρὶς δικαίωσι, χωρὶς Ἄ ν ἄ σ τ α σ ι υ).

Ἀπολυτίκιον ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης

Τοῦ Σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς ὁ Παῦλος τὴν κλήσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολός σου, Κύριε, βασιλεύουσαν πόλιν τῇ χειρὶ σου παρέθετο, ἦν περισφῆξε διὰ παντός ἐν εἰρήνῃ, πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου μόνε φιλάνθρωπε.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Δ'. ΓΙΑ ΜΙΑ ΧΑΡΟΥΜΕΝΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ

α) Ἀρμονικὲς σχέσεις τῶν συζύγων.

Ἡ ἔγγαμη ζωὴ εἶναι στάδιο μόχθων, ἀγώνων, προσπαθειῶν καὶ φροντίδων. Ἀλλὰ στὴν οἰκογένεια ὑπάρχουν πολλές εὐχαριστήσεις, πολλὴ χαρὰ, ἰδιαίτερα πνευματικὴ χαρὰ, πνευματικὲς ἱκανοποιήσεις, οἱ ὁποῖες δὲν ἀνταλλάσσονται μὲ καμμιὰ ἄλλη χαρὰ σ' αὐτὸ τὸν κόσμον. Γιὰ νὰ ἐπικρατῇ ὅμως αὐτὴ ἡ ἀτόσφαιρα τῆς καλωσύνης, τῆς εὐγένειας, τῆς ὁμόνοιας καὶ τῆς ἀγάπης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐτυχισμένης ζωῆς, εἶναι ἀπαραίτητο καθέννας νὰ ξεύρῃ τὴν θέσιν του κι' ἀνάλογα καθέννας νὰ συμπεριφέρεται.

Κατὰ τὴν ἀγία Γραφή, οἱ ἄνδρες πρέπει ν' ἀγαποῦν τὶς γυναῖκες τους, ὅπως τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς των (Ἐφεσ. ε', 28). Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ποὺ φροντίζουν κι' ἀγαποῦν τὰ σώματά τους, πρέπει ν' ἀγαποῦν καὶ οἱ γυναῖκες τοὺς ἄνδρες των μὲ ἀνυπόκριτο συναίσθημα καὶ ἀπροσποίητη ἀφοσίωση. Καὶ τῶν δυὸ ἡ ἀλληλοαγάπη πρέπει νὰ εἶναι γνήσια, ἀβυθομέτρητη, ἰδανικὴ. Νὰ μοιάζῃ σὰν κ' ἐκείνη, μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ παρέδωσε γι' αὐτὴν σὲ φρικτὸ θάνατον τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ Του. Ἔχυσε τὸ ἴδιο τὸ αἷμά Του.

Βέβαια, δὲν ἔμπορεῖ. Σὰν ἄνθρωποι, θὰ ἔχουν ἀδυναμίες, ἐλαττώματα, ἰδιοτροπίες. Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη κι' οἱ δυὸ νὰ παραβλέπουν. Ὁ ἄνδρας, σὰν ἀνώτερος, μὲ τὴν τέλεια ἀγάπην του θὰ δείχνῃ συμπάθεια, ἀνοχή. Θὰ προσέχῃ νὰ μὴ ἐξανίσταται ποτέ. Νὰ μὴ περιφρονῇ τὴ γυναῖκα του. Γιὰτί, ἄλλως τε, εἶναι καθῆκον του, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἐπιταγήν, νὰ τὴν ἀγαπᾷ χωρὶς νὰ τὴν πικραίνει (Κολασ. γ', 19).

Διάφοροι βιολογικοὶ λόγοι τοῦ δίνουν προτεραιότητα. Ἀποτελεῖ αὐτὸς τὴ βᾶσιν καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ σπιτιοῦ. Κ' εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναικός, κατὰ τὸ θεῖον θέλημα (Α' Κορ. ια', 13. Ἐφεσ. ε', 23), ὅχι βέβαια μὲ τὴν ἔννοια τοῦ αὐθέντη τυράννου, ἐγωκεντρικοῦ κι' ἐξουσιαστοῦ μονάρχου, ποὺ τυραννεῖ, ὑβρίζει, πικραίνει, στενοχωρεῖ τὴ γυναῖκα του μὲ διάφορα ἐπεισόδια. Αὐτὸς ἔχει τὴν κεντρικὴ εὐθύνη στὴ μικρὴ κοινωνία τῆς οἰκογενείας του, τὴν ὁποία μὲ στιβαρὸ χέρι, σὰν ἄλλο σκάφος,

κατευθύνει και καθοδηγεί. Ἐργάζεται και φροντίζει για τὴ συντήρησι και διατροφή της· για τὴν ἐξοικονόμησι τῶν ἀπαραιτήτων (π.χ. ἐνδυμάτων και ὑποδημάτων κλπ.). «Οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει και θάλπει αὐτήν, καθὼς και ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν» (Ἐφεσ. ε', 29).

Δὲν χωρεῖ γι' αὐτὸ καμμιά ἀμφιβολία. Ὁ ἄνδρας εἶναι τὸ στῆριγμα τῆς οἰκογενείας. Στὶς θλίψεις μάλιστα και στὶς διάφορες δοκιμασίες ἀποδεικνύεται παρηγορητῆς. Σὲ κάθε περίστασι εἶναι ὁδηγός, ποὺ δείχνει τὸ σωστὸ δρόμο. Ἄρα δὲν ἐμποδίζει τὴ σύζυγο νὰ ἐκτελέσῃ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά της. Ἄπ' ἐναντίας. Σὰν π.στός, κι' ἐκεῖνος συμμετέχει. Τὴν ἐνθαρρύνει στὴ φιλανθρωπία. Συντελεῖ στὴν τελειότερη χριστιανικὴ μόρφωσι, στὴν ἐπικράτησι τῆς χριστιανικῆς ζωῆς στοῦ σπιτί. Κι' ἀντὶ νὰ τὴν ὑβρίζῃ για τὸ τίποτε — ὅπως συμβαίνει πολλές φορὲς — τῆς ἀπονέμει τιμῆ. Τιμὴ ὅμως ὄχι δουλική, ποὺ σημαίνει ὑποταγὴ — ξεπεσομός, ὥστε ἡ γυναῖκα νάχη τὰ πρωτεῖα και νὰ διευθύνῃ τὸν ἄνδρα. Ἄλλ' αὐτὸς νὰ τὴν σέβεται. Νάχη συστολή ἀπέναντι στοῦ πρόσωπό της. Για νὰ μὴ τῆς συμπεριφέρεται ποτὲ βάνουσα, σκληρά. Ὁ Ἄπ. Πέτρος λέγει: Οἱ ἄνδρες ἐπίσης νὰ συζῆτε και νὰ συγκατοικήτε φρόνιμα και συνετὰ μὲ τὶς γυναῖκες σας, πρᾶγμα ποὺ προϋποθέτει και ἀπαιτεῖ ν' ἀποφεύγετε κάθε βιαιότητα και νὰ δεικνύετε ἀνοχή, ἔτσι δὲ νὰ ἀπονέμετε τιμὴν στὰς συζύγους σας, χωρὶς νὰ ξεχνᾶτε πὼς ἡ γυναῖκα εἶναι σκεῦος ἀσθενέστερο και πολὺ εὐκόλα πληγώνεται και μικροψυχεῖ και ἀπελπίζεται. Πρέπει δὲ νὰ φέρεσθε ἔτσι, διότι αἱ σύζυγοί σας εἶναι και συγκληρονόμοι τῆς αἰωνίου ζωῆς, τὴν ὁποῖαν σὰν χάρι μᾶς ἔδωκε ὁ Θεός, ἀλλὰ και γιατί πρέπει νὰ προλαβαίνετε κάθε ψυχρότητα ἀναμεταξύ σας για νὰ μὴ παρεμποδίζωνται οἱ κοινὲς συμπροσευχές σας (Α' Περτ. γ', 7).

Στὸ σημειωματάριό του ἔγραψε τὴν πρώτη μέρα τοῦ γάμου του κάποιος σύζυγος «Δὸς μοι, Κύριε Θεέ τῶν ὅλων, ὥστε νὰ δυνηθῶ μετὰ τῆς συζύγου μου νὰ διέλθω ἐν χαρᾷ τὸν βίον μου και νὰ ἐπιτύχω δι' αὐτῆς τὴν παρηγορίαν και τὴν εἰρήνην ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν μόνος μου ἐξ ἑμαυτοῦ οὐδέποτε θὰ δυνηθῶ νὰ εὔρω, και ὅλη ἡ ζωὴ μου νὰ ἀγιασθῇ διὰ τῆς δόξης σου. Ἐὰν ὅμως δὲν θὰ βελτιωθῶ δι' αὐτῆς, και ἐκείνη ἐπίσης δὲν ἤθελε βελτιωθῆ δι' ἐμοῦ, τότε μὴ μᾶς ἐνώσης, ἀλλὰ χωρὶς ἐμας εὐχαρίστως, και δὸς ὥστε νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπανευρεθῶμεν μαζί ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν».

Ἡ γυναῖκα πάλι, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγίας Γραφῆς, ὀφείλει νὰ δείχνῃ στὸν ἄνδρα της ἀμοιβαία ἀγάπη. Ὅχι

ἀγάπη με κολακευτικά λόγια, φιλοφρονήσεις, ψευτοεπαίνους, ἀλλ' ἀγάπη γνήσια, χριστιανική. Ἀγάπη ποῦναι καρπὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀγάπη, ποῦ θὰ φθάνη μέχρι τοῦ τάφου· ἀγάπη ποῦ θὰ δείχνη ζωντανὴ πίστι, ὁμοφροσύνη, ἀνοχή, συμπάθεια, ἐπιείκεια, τιμιότητα. Ὁλόκληρη ἡ γυναῖκα θ' ἀνήκει στὴν οἰκογένειά της, στὸν ἄνδρα της, καὶ στὰ παιδιὰ της. Θὰ στέκεται με ὑπομονὴ καὶ καρτερίαν, με αὐταπάρνηση καὶ αὐτοθυσίαν στὸ καθῆκον της. Θᾶχη σεβασμὸ πρὸς τὸν ἄνδρα της, κατὰ τὸ ἀποστολικὸ «ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα» (Ἐφεσ. ε', 33), ποῦ δὲν σημαίνει φυσικὰ νᾶχη τὸ συναίσθημα τοῦ φόβου καὶ τοῦ τρόμου πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ με τοῦ Θεοῦ τὸν φόβο νὰ διακατέχεται γιὰ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ σέβεται, ὅπως πρέπει, τὸν ἄνδρα της. Καὶ νᾶχη πρὸς αὐτὸν ὑπακοὴ καὶ ὑποταγὴ, ὅπως ἐπιβάλλει καὶ ἡ θεία νομοθεσία: Αἱ γυναῖκες νὰ ὑποτάσσεσθε στοὺς ἄνδρες σας, σὰν πρὸς τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ζητεῖ καὶ θέλει αὐτὴ τὴν ὑποταγὴν, γιὰτὶ ὁ ἄνδρας εἶναι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὅπως καὶ Αὐτὸς ὁ Κύριος εἶναι κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστόν, ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες ὀφείλουσιν καθ' ὅλα τὰ ὑποτάσσωνται στοὺς ἄνδρες τους (Αὐτόθι, 22—24. πρβλ. Κολασ. γ' 18), γιὰτὶ εἶναι δυνατὸν—προσθέτει ὁ Ἀπ. Πέτρος—ἐκεῖνοι ὅσοι τυχὸν ἀπ' τοὺς ἄνδρες ἀπειθοῦσιν στὸ λόγο τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ κερδηθοῦσιν στὴν πίστι τοῦ Χριστοῦ, ἀντὶ ἄλλου κηρύγματος, ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐνάρετη συμπεριφορὰ τῶν καλῶν γυναικῶν (Ἀ. Πέτρ. γ', 1). Δὲν ἐπιτρέπω — γράφει ἄλλου ὁ θεῖος Παῦλος — στὴ γυναῖκα «αὐθεντεῖν ἄνδρὸς» δηλ. νὰ ἐξουσιάζη καὶ νὰ γίνεται κυρία τοῦ ἀνδρός της, ἀλλ' ὀφείλει νὰ μένη ἡσυχος, χωρὶς ν' ἀντιλέγη ἢ νὰ θορυβῆ. Καὶ τοῦτο γιὰτὶ πρῶτος ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη καὶ ὕστερα ἡ Εὐα. Κι' ἐκτὸς αὐτοῦ ὁ Ἀδὰμ δὲν ἐξαπατήθη, ἀλλ' ἡ γυναῖκα με τὸ νὰ δεχθῆ τις προτάσεις τοῦ διαβόλου ἐπλανήθη καὶ ἔπεσε στὴν παράβασιν, στὴν ὁποία παρέσυρε ὕστερα καὶ τὸν ἄνδρα της (Α' Τιμοθ. β', 11—14). Γι' αὐτὸ καὶ δέχθη ἀνάμεσα στὶς ἄλλες τιμωρίαι καὶ τὸ «πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφὴ σου, καὶ αὐτὸς σου κυριεύσει» (Γεν. γ', 16). Πλὴν ὁμως ἡ ὑποταγὴ καὶ ἡ ὑπακοὴ αὐτὴ πρέπει νὰ φθάνη μέχρις ἐνὸς ὁρίου. Δηλαδή, ὅταν ὁ σύζυγος προβάλλει ἄνομες καὶ ἐφάμαρτες ἀξιώσεις στὴ σύζυγό του, ὅταν ἐνεργῆ ἀσυνειδήτητα γιὰ νὰ τὴ βυθίσῃ στὸ βόρβορον καὶ στὴν ἀχρειότητα, χάριν κερδοσκοπίας ἢ καὶ ἄλλων ποταπῶν ἱκανοποιήσεων, τότε εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ γυναῖκα ν' ἀντισταθῆ μ' ὅλη της τὴ δύναμιν, νὰ δείξῃ ἀκαμψία καὶ νὰ ὑποταγῆ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, σύμ-

φωνα με τὸ Γραφικὸ «πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις» (Πράξ. ε', 29).

Ἡ καλὴ σύζυγος — μητέρα στὶς διάφορες θλίψεις καὶ οἰκογενειακὰς δοκιμασίες ἀποδεικνύεται βράχος ὑπομονῆς. Γιὰ τὴν εὐημερία καὶ πρόοδο τῆς οἰκογενείας τῆς ἀφιερώνεται σὲ προσευχές. Γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς συζυγικῆς πίστεως διαρκῶς ἀγρυπνεῖ. Τὴν οἰκονομία μέσα στὸ σπίτι τῆς πάντοτε καλλιεργεῖ, πρᾶγμα ποὺ παραμελεῖται δυστυχῶς ὅπως διόλου σήμερα με τὴ σπατάλη τοῦ κόπου τοῦ ἀνδρὸς σὲ φορέματα, καλλωπισμοὺς, πολυτέλειες κλπ. Κι' ὅμως ὑπέρτιμος στολισμὸς στὴ γυναῖκα εἶναι ἡ ἀρετὴ, κι' ὄχι αὐτὰ τὰ ἐξωτερικὰ κι' ἐπίπλαστα στολίδια, ποὺ σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἔχουν στὴν παρανομία τὴν πηγὴ τους — ἐξεύρεσή τους! Ὁ Ἀπ. Πέτρος παραγγέλλει: Αἱ σύζυγοι ἄς ἔχουν στολισμὸν ὄχι τὸν ἐξωτερικὸ δηλ. πλέξιμο τριχῶν τῆς κεφαλῆς καὶ τοποθέτησι χρυσῶν κοσμημάτων ἢ πολυτελέστατο ντύσιμο, ἀλλὰ τὸ ἐσωτερικὸ στόλισμα τῆς καρδιάς, ποὺ δὲν φαίνεται, κι' ὅμως αὐτὸς εἶναι ὁ ἀφθαρτος στολισμὸς, τὸ πρᾶον, ὑπομονητικὸ κι' ἤσυχο πνεῦμα, ποὺ μπροστὰ στὸ Θεὸ ἔχει τεράστια ἀξία καὶ εἶναι ἀφάνταστα πολυτελὲς (Α' Πέτρ. γ', 3—4). Τὰ ἴδια ὁ θεῖος Παῦλος συνιστᾷ με πατρικὴ ἀγάπη: Θέλω κι' οἱ γυναῖκες (νὰ προσεύχωνται) με ἐνδυμασία σεμνή, νὰ στολίζουν τοὺς ἑαυτοὺς των με συστολή καὶ σωφροσύνη, ὄχι με πλεξίματα τῶν μαλλιῶν τους ἢ με χρυσᾶ ἢ μαργαριταρένια (κοσμήματα) ἢ με πολυτελεῖς ἐνδυμασίες, ἀλλ' ὅπως ἀρμόζει σὲ γυναῖκες ποὺ κάνουν τὶς θεοφοβούμενες (στολίζοντας τοὺς ἑαυτοὺς των) με ἔργα ἀγαθὰ (Α' Τιμοθ. β', 9—10). Γίνεται ἐπίσης «οἰκουρὸς» δηλ. καλὴ νοικοκυρά, οἰκοδέσποινα, ποὺ διευθύνει τὸ μικρὸ τῆς βασιλείου, οἰκονομεῖ τὶς ἀνάγκες του, δημιουργεῖ μιὰ γλυκερὰ θάλπωρη, εὐχάριστη ἀτμόσφαιρα. Τὸ κάνει ἑλκυστικὸ, ἀγαπητὸ, ζεστὴ κι' ἀναπαυτικὴ φωλὴ γιὰ ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας.

Ἡ γυναῖκα εἶναι πλασμένη γιὰ νὰ βῆ βοήθὸς στὸν ἄνδρα, (Γεν. β', 18), ποὺ σημαίνει, ὅτι δὲν εἶναι τῆς ἀρμοδιότητός της ν' ἀπασχολῆται ἀποκλειστικὰ σ' ἐπαγγελματικὰ καὶ βιοπαλαιστικὰ ἔργα εἴτε καὶ σ' αὐτὴ τὴν καλλιέργεια τῆς γῆς. Εἶναι βοήθὸς στὸν ἄνδρα γιὰ τὴν ἀλληλοσυμπλήρωσι. Βοήθὸς στὸ ἔργο τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.

Ὁ ἄνδρας τρέχει, ἰδρώνει, μοχθεῖ, ἀκόμη καὶ κινδυνεύει πολλὰς φορὲς γιὰ τὴν ἐξοικονόμηση τῶν μέσων, με τὰ ὅποια θὰ συντηρηθῇ ἡ οἰκογένειά του. Δὲν λογαριάζει καμμιά θυ-

σία προκειμένου νὰ ζῆ αὐτὴ χωρὶς στερήσεις. Ὅταν ἐπιστρέφῃ στὸ σπίτι ἀμίλητος, συλλογισμένος, βαρύθυμος, στενοχωρημένος, ἢ γυναίκα μὲ τὸν πλοῦσιο συναισθηματικό της κόσμο, ποῦ τῆς ἐχάρισεν ὁ θεῖος Δημιουργός, ἔχει τὴν ἱερὴ ὑποχρέωση νὰ τὸν δεχθῆ πρόσχαρα, νὰ συμμερισθῆ τὶς ἀγωνίες καὶ τὶς στενοχώριες τοῦ ἀνδρός της, νὰ τὶς καταπραῦνῃ μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἀφοσίωσή της. Ἔτσι γίνετα πολὺτιμη συμπαράστασις τοῦ ἀνδρός, φωτισμένη τοῦ σύμβουλος σὲ πολλὰ. Τὸν ἐπηρεάζει σημαντικά. Τὸν κάνει εὐσεβῆ. Συνεργάζονται θαυμάσια γιὰ τὸν κοινὸ τῆς ζωῆς ἀγῶνα. Χάριν τῶν παιδιῶν τοὺς διώχνουν μακριὰ κάθε ψυχρότητα καὶ δυσἀρέσκεια. Ζοῦν μὲ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη. Ἔχουν στενὴ καὶ ἄμεση ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἀγία Του Ἐκκλησία. Διατηροῦν ζηλευτὴ ψυχικὴ ἐνότητα: ἰσόβιο ἀδιάσπαστο ψυχικὸ σύνδεσμο. Βλέπουν κι' οἱ δυὸ μαζὶ σταθερὰ πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνση. Ἄπ' τὴν ἴδια ἀφετηρία ξεκίνησαν κι' οἱ δυὸ, δηλαδὴ ἀπ' τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Βαδίζουν τὴν ἴδια πορεία ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο, καθένας χωριστὰ μὲ τὰ ἰδικὰ του ἐφόδια καὶ προσόντα. Τρέχουν στὸν ἴδιο δρόμο. Κι' ἔχουν βαθειὰ στὴ ψυχὴ τοὺς τὸν ἴδιο ἀκριβῶς πόθο καὶ σκοπὸ: Νὰ καταλήξουν μιὰ μέρα στὸ χαρούμενο τέρμα. Τὸν Θεόν.

᾽Ω! Πῶς, λοιπόν, γιὰ πάντα, στὴν ἀρμονικὴ κι' ὠραία αὐτὴ ζωὴ τοὺς, νὰ μὴ εἶναι ὁ Θεὸς στὸ πλευρὸ τοὺς; «Τίμ ὁ ὀ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος».

(Συνεχίζεται)

Ἄρχ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

Ἱεροκήρυξ Ἱ. Μητροπόλεως Νικοπόλεως

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι ἐφημέριοι δύνανται ν' ἀπευθύνουν ἐρωτήματα ἐπὶ τοιοῦτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας.

«ΦΙΛΟΘΕΟΥ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΣ»

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΨΥΧΩΦΕΛΕΙΣ ΕΠΙΣΤΑΣΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ «ΑΡΙΘΜΟΥΣ»

Ὑπὸ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΕΩΣ

“Ολοι ἀνεξαιρέτως ἔχουν ἀνάγκη καθαρισμοῦ.

Ὁ καθένας, ὅποιος καὶ νᾶτανε, πού ἐμπρὸς στὸν ἱερέα ἔσφαζε τὸ πυρρότριχο δαμάλι, ἐθεωροῦντανε κι' αὐτὸς ἀκάθαρτος ὡς τὸ βράδν, ὅπως τὸ πρόσταζεν ὁ παλαιὸς νόμος. Παρόμοια κι' ἐκεῖνος πού συναζε τὴ στάχτη, καθὼς κι' αὐτὸς πού μετέφερε τὴ συναγμένη καὶ τὴν ἔρριχνε σ' ἓνα τόπο καθαρὸν, ἔξω ἀπὸ τὸν καταυλισμό. “Ολοι αὐτοὶ ἦτανε ἀκάθαρτοι, ὡσότου νὰ βραδείαση κι' ἔπρεπε νὰ καθαρισθοῦνε, ὅπως ἐπίσης κι' ἐκεῖνοι πού κουβαλοῦσανε τὸ καθαρτικὸ νερό. «Καὶ ὁ κατακαίων, καὶ ὁ συνάγων τὴν σποδιάν, ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας» (Ἀριθ. 19, 10). Τὸ ἴδιο εἶχεν ὀρισθῆ καὶ γιὰ τὸν ἱερέα, πού ἔκανε τὴν καθαρτικὴν αὐτὴ τελετή. Κι' αὐτός, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι, εἶχε χρέος, νὰ πλυθῆ καὶ νὰ καθαρισθῆ. «Καὶ πλύνει τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ὁ ἱερεὺς, καὶ λούσεται τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολήν, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ὁ ἱερεὺς ἕως ἑσπέρας» (Ἀριθ. 19, 7).

Πῶς γίνεται ὅμως αὐτό; Δὲν ἦτανε ὁ ἱερέας αὐτὸς ὁ τελετάρχης ὅλης τῆς καθαρτικῆς ἱεροπραξίας; Δὲν ἦτανε αὐτός, πού ἔπαιρνε ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ σφακτοῦ κι' ἔρραινεν ἑπτὰ φορές τὴ Σκηνὴ τοῦ Μαρτυρίου; «ἔρραινεν ἀπέναντι τοῦ προσώπου τῆς Σκηνῆς τοῦ Μαρτυρίου ἑπτάκις». Δὲν ἦτανε αὐτός, πού μ' ἓνα ξύλο ἀπὸ κέδρο καὶ μὲ μιὰ φούντα ἀπὸ ὕσσωπο «ἐτελεσειούργει τὰ πρὸς κάθαρσιν»; (Ἀριθ. 19, 5).

Ναί, αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτανε· ἔπρεπε ὅμως νὰ καθα-

ρισθῆ κι' αὐτός. Καὶ μπορεῖ κανεὶς, πολὺ εὐλογα, νὰ βγάλῃ τὸ συμπέρασμα, πὼς ὁ νόμος ἐπρόσταζε, μὲ πολλὴ σοφία καὶ προσοχὴ νὰ καθαρίζωνται κι' ὅλοι αὐτοὶ ποῦπαιρναν μέρος στὶς καθαρτικὲς τελετές, γιὰ νὰ μὴν τοὺς περάσῃ ἀπὸ τὸν νοῦ τους, ἢ ἔπαρση καὶ ἢ κακοκεφαλιά, πὼς ἀφοῦ αὐτοὶ καθαρίζουνε τοὺς ἄλλους, δὲν ἔχουνε τάχα ἀνάγκη κι' αὐτοὶ ἀπὸ καθαρμό. Μιὰ τέτοια γνώμη, θάτανε κι' ἀσέβεια καὶ παραφροσύνη!

Κι' ὅπως ἐξηγεῖ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὁ νόμος, μὲ τοὺς καθαρισμοὺς αὐτούς, μᾶς φανερώνει τὴν ἀτέλεια τῆς ἀνθρώπινης φύσης· κι' ὅτι, ἂν τὸ καλοξετάσωμε τὸ πρᾶγμα, καὶ κανέννας ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἱερουργοὺς σήμερα δὲν εἶναι κι' αὐτὸς ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἀνάγκην αὐτῆ. Κι' ἄς ἔχη μιὰ ζωὴ, ὅσονδῆποτε τέλεια· κι' ἄς εἶναι καθαρώτατος δὲν μπορεῖ νᾶναι κι' αὐτὸς χωρὶς ψεγάδι, κι' ὅλως διόλου ἀκατηγόρητος. Γιατὶ κανέννας ἀπολύτως δὲν εἶναι ἄξιος νὰγγίξῃ τ' ἄχραντα μυστήρια τοῦ Σωτήρα μας. Κι' ὅτι ἔτσι εἶναι τὸ πρᾶγμα βγαίνει κι' ἀπὸ τὸ θεῖο ρητό, πού λέει «Ἄσπρα δὲ οὐ καθαρὰ ἐνώπιον αὐτοῦ» (Ἰωβ ιε', 15). Κι' ἂν συγκριθοῦμε ὅλοι μας, μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ Κυρίου μας, θὰ βρεθοῦμε ὅλοι μας μολυσμένοι καὶ ὑπόδικοι.

Εἶναι λοιπὸν θεία προσταγή, καὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά ἀμφιβολία, πὼς εἶναι ἀπαραίτητο, ὅτι κι' ὁ ἱερέας πού καθαρίζει τοὺς ἄλλους ἔχει κι' αὐτὸς ἀνάγκη νὰ καθαρισθῆ. Κι' ὅτι πρέπει κι' αὐτός, ὅπως κι' ὅλοι οἱ ἄλλοι νὰ πλύνῃ πρῶτα καὶ νὰ καθαρίξῃ τὰ ροῦχα του (καὶ μετὰ ταῦτα εἰσελεύσεται εἰς τὴν παρεμβολὴν (Λευιτ. ιδ', 8). Κι' ἄς μὴν ἔχωμε τὴν ἰδέα πὼς δὲν ἔχει χρεῖαν ἀπὸ καθαρισμὸν ὁ ἱερέας, ἀφοῦ εἶναι ἄνθρωπος κι' αὐτός, ἀπὸ ὅστᾳ κι' ἀπὸ σάρκα, κι' ἀφοῦ ζῆ ἀνάμεσα στὸν κόσμον καὶ συναστρέφεται μ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐνας καὶ μόνον ὑπῆρξεν ὁ ἱερέας, πού ἐγεννήθηκε κατὰ τὴν τάξην τοῦ Μελχισεδέκ, πού αὐτός

μονάχα δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ καθαρισμό, γιατί ἦτανε ἀναμάρτητος.

Λίγα λόγια ἀκόμη ἐπάνω στοῦ ἴδιου θέμα.

Σύμφωνα μὲ τὸ νόμο, τ' ἀπομεινάρια τῆς δαμαλίδας πού τὴν ἐθυσίαζαν γιὰ τὸν καθαρισμὸ τῆς Συναγωγῆς, τῆ στάκτη της δηλαδή, ἔπρεπε νὰ τὴν συνάξῃ ἄνθρωπος καθαρὸς: «Καὶ συνάξει ἄνθρωπος καθαρὸς τὴν σποδὸν τῆς δαμάλεως, καὶ ἀποθήσει ἔξω τῆς παρεμβολῆς εἰς τόπον καθαρὸν» ('Αρ. ιθ', 9). Κι' ὅμως, σύμφωνα μὲ διάταξη τοῦ ἴδιου νόμου, κι' αὐτὸς πού συνάξε τὴ στάκτη θ'ἔπρεπε νὰ πλυθῇ, γιατί κι' αὐτὸς γινότανε ἀκάθαρτος: «Καὶ ὁ συνάγων τὴν σποδιὰν τῆς δαμάλεως πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας» ('Αρ. ιθ'. 10). Προηγούντανε δηλαδή, γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὁ ἀγνισμὸς, ὁ καθαρισμὸς. Κατόπιν ὅμως, μὲ τ' ἀπομεινάρια τοῦ ζώου πού ἐθυσιάσθηκεν, μολυνόντανε, κατὰ κάποιον τρόπο, κι' αὐτὸς πού ἐπραγματοποιοῦσε τὴ θυσία, γι' αὐτὸ χρειάζόντανε καὶ γι' αὐτὸν μιὰ δεύτερη κάθαρση.

Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέξωμε κάπως καὶ νὰ συλλογισθοῦμε, πόσον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀνήμπορος κι' ἀδύνατος, ὅσον καιρὸ ζῆ καὶ βασανίζεται ἐπάνω στὸν κόσμον μας αὐτόν. Ἄν τὸ καλοεξετάσωμε λοιπὸν αὐτό, μὲ τὴν προσοχὴ καὶ μὲ τὴν σοβαρότητα πού ταιριάζει στὸ ζήτημα, βρίσκουμε πὼς πολὺ ἀπέχουνε νᾶναι τελείως ἀμόλυντοι καὶ καθαροὶ κι' ἐκεῖνοι, πού ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φροντίδα καὶ προσπάθεια πού καταβάλλουνε νὰ κρατοῦνε τοὺς ἑαυτοὺς τους καθαρούς, ἔχουνε καὶ τὴν ὑποχρέωση ν' ἀγωνίζωνται νᾶναι καθαροὶ καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ εἶναι βέβαιον πὼς καὶ στοὺς τέτοιους ἀκόμη, τοὺς συμβαίνει νὰ μολύνωνται πότε πότε ἀπὸ κάποιαν ἀκαθαρσία. Κι' ἐξάπαντος κι' ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος, κι' αὐτὸς πού καταβάλλει κάθε προσπάθεια ν' ἀγιάζῃ,

μέ ἔργα καλά, τὴ ζωὴ του, κι' αὐτὸς ἀκόμα, ἂν ἐξετάσῃ μέ προσοχὴ τὸν ἑαυτό του, θὰ βρῆ νάχη κάποιο ἐλάττωμα, πού πρέπει νὰ διορθωθῆ ἢ κάποια μουντζούρα πού πρέπει νὰ τὴν καθάρισῃ. Φταίει συχνά, κι' ὁ νομοθέτης κι' ὁ νομοθετούμενος. Παραφέρεται κι' ὁ ὀδηγὸς κι' ὁ ὀδηγούμενος. Ἐξαχρειώνεται κι' ὁ ἄρχοντας κι' ὁ ἀρχόμενος. Παραλογίζεται κι' ὁ συμβουλάτορας κι' ὁ συμβουλευόμενος. Καί μ' ἓνα λόγο, ὅπως αὐτὸς πού καθαρίζεται, ἔτσι ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καθαρμὸ κι' αὐτὸς πού καθαρίζει. Αὐτὰ εἶναι τ' ἀξιολύπητα κι' ἀξιοθρήνητα ἀποτελέσματα πού μᾶς γεννοῦν οἱ περιπέτειες, τῆς πολυπλόκτου αὐτῆς ζωῆς μας καὶ ἡ ἐλευσινότητα τοῦ σάρκινου αὐτοῦ καὶ πολύπαθου κορμιοῦ μας.

Δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε ἄσκοπη οὔτε καὶ περιττὴ ἡ νομικὴ αὐτὴ δέσμευση γιὰ τοὺς ἱερεῖς, πού εἶναι ἔργο τους κι' ἀποστολὴ τους νὰ καθαρίζουνε τοὺς ἄλλους. Αὐτὸς πού καταγίνεται μέ τὰ θεῖα μυστήρια πρέπει νᾶναι καθαρὸς. Ἀλλοιώτικα, ἄς καθαρίζεται καὶ μιὰ ἢ δυὸ φορές καὶ παντοτεινά. Ἐγὼ δέ, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῆς νομικῆς αὐτῆς ὑποχρέωσης, συμπεραίνω, πὼς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ συντριβὴ καὶ ἡ κατάνυξη καὶ ἡ ἐξομολόγησις, μ' ὅλη τὴ θερμὴ τῆς καρδιάς μας τῶν ἁμαρτιῶν μας, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ δαμαλίδα ἐκείνη πού τὴν ἔσφαζαν καὶ τὴν ἔκαναν στάχτη μπρῶστά στα μάτια τοῦ ἱερέα. Ὅπως ἐκείνη, ἔτσι καὶ οἱ ἀνομίες μας λυώνουν, κι' ἀφανίζονται, καὶ γίνονται στάχτη καὶ καπνός. Τὴν στάχτην αὐτὴ τὴν μαζεύει μέσα στ' αὐτιά του ὁ πνευματικὸς μας πατέρας, γιὰ νὰ τὴν ἀκουμπήσῃ κι' αὐτὸς «ἔξω τῆς παρεμβολῆς», μακριὰ δηλαδὴ ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ μας κοινωνία.

Ἄλλὰ κι' ὁ πνευματικὸς πατέρας πού συνάζει τὴν στάχτην αὐτὴ καὶ πού πρέπει νᾶναι καθαρὸς προτοῦ νὰ τὴν συνάξῃ, εἶναι φυσικό, μέ τὸ σῆμα πού κάνει, νὰ καταγεμίζῃ τὸν νοῦ του καὶ τὴν φαντασίαν του, μέ τίς λογῆς λογῆς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων πού ἐξομο-

λογεῖ, καὶ νὰ τίς παίρνη μέσα του, σὰν εἰκόνες καὶ σὰν ζωγραφιές, ἂν ὄχι βέβαια σφραγίζοντας μ' αὐτὲς τὴν καρδιά του, τοῦλάχιστον ὅμως μὲ τὴν προβολὴ τους στὸ νοῦ του.

Ὅμως, μὲ τὴν πρόσληψη τέτοιων εἰκόνων, μολύνεται κι' αὐτὸς κάπως ἀπὸ τὸ μίασμά τους· κι' ἔτσι γίνεται κι' αὐτός, μὲ κάποιον τρόπο, ἀκάθαρτος, ἐπειδὴ ἀποθήκεψε μέσα στ' αὐτιά του τίς μολυσμένες κι' ἀκάθαρτες αὐτὲς στάκτες. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάνη, ἔπειτα ἀπὸ τὸ τέτοιο καθαρτικὸ του λειτουργήμα ὁ πνευματικὸς πατέρας; Πρέπει νὰ κάνη τὸ ἴδιο ἀκριβῶς πὺ ἔκανε, αὐτὸς πὺ ἐσύναξε τὴν στάκτη τῆς δαμαλίδας. Πρῶτα πρῶτα δηλαδὴ πρέπει νὰ ξεμακρύνη τὸν νοῦ του ἀπὸ τὴ θύμηση ὅλων ἐκείνων τῶν ἁμαρτιῶν, πὺ τίς ἄκουσε στὴν ἐξομολόγησιν πὺ ἔκανε· «Καὶ ἀποθήσει ἔξω τῆς παρεμβολῆς» ('Αριθ. ιθ', 8). Κι' ἔπειτα νὰ νομίζη σὰν δική του ἀκαθαρσία κάθε στοχασμὸ καὶ κάθε ξαναθύμηση τους. Κι' ἂν, σὰν ἄνθρωπος ἀσθενὴς κι' ἀδύνατος πὺ εἶναι, ἔπαθε τυχὸν κάτι καὶ καταρρυπώθηκεν ἡ ψυχὴ του ἀπὸ τίς σιχαμερὲς ἐκεῖνες εἰκόνες, πρέπει νὰ τρέξη παρευθὺς στὸ καθαρτήριο λουτρό, καὶ νὰ πλυθῇ καὶ νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τὸ μίασμα. «Καὶ ὁ συνάγων τὴν σποδιὰν τῆς δαμάλεως πλυνεῖ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ» ('Αριθ. ιθ', 9).

(Συνεχίζεται)

Ἐπὶδ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΜΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΤΟΜΟΙ 1-5

ΕΚΑΣΤΗ ΣΕΙΡΑ ΔΡΧ. 300

Πωλοῦνται εἰς τὰ Γραφεῖά μας, ἀποστέλλονται δὲ καὶ ταχυδρομικῶς ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

Μετὰ τὸ θεῖο δράμα

ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΩΝ ΜΥΡΟΦΟΡΩΝ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
ΠΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝ ΕΝΑ ΑΛΛΟΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟ

Ἡ προβατική κολυμβήθρα καὶ ὁ παράλυτος

Ἡ χριστιανικὴ ψυχὴ διατελεῖ ἀκόμη ὑπὸ τὸ κράτος τῶν βαθυτάτων συγκινήσεων πού τὴν συνεκλόνησε τὸ θεῖον δράμα. Ἡ ἑβδομάς τῶν παθῶν, τὸ θαῦμα τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὰ μετέπειτα γεγονότα ὑπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα στὴν ὁποίαν θὰ ζῆ καὶ θὰ κινήται ἀκόμη ὁ ὀρθόδοξος κόσμος μὲ τὴν πίστιν του ριζωμένη βαθειὰ ἐδημιούργησαν ψυχικοὺς κόσμους πού κρατοῦν δεσμίους τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐνα ἀναβάπτισμα τῆς ζωῆς μέσα σὲ φωτεινὰ ὄραματα καὶ σὲ ἰσχυροὺς κλονισμούς. Τὸ φῶς τῶν ὀραματισμῶν μας πού ἔχουν περβληθῆ μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστι μας ἀγκαλιάζει τὸ κάθε τι γύρω μας καὶ μέσα ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας περνοῦν τὰ μεγάλα γεγονότα τοῦ θεοῦ λυτρωτικοῦ δράματος καὶ ἓνα πλήθος μορφῶν μὲ τὸν φωτοστέφανον μιᾶς θείας εὐλογίας καὶ αἰωνιότητος. Εὐλαβικοὶ ὀραματισταὶ σταματοῦμε μπροστὰ σὲ ὠρισμένες βιβλικές μορφές πού ἔχουν συνδεθῆ τόσο ἀκλόνητα μὲ τὶς τελευταῖες στιγμὲς τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὴν ἀνάστασή Του. Γυναικεῖες οἱ μορφές αὐτές πού ἀνοίξαν τὴν ψυχὴ τους γιὰ νὰ δεχθοῦν τὸν Χριστὸν καὶ νὰ αἰσθανθοῦν μιὰ ἀξαναγνιστικὴ ἀνάστασι πού ἐξελίχθηκε σὲ πραγματικὴ ἀνάστασι. Ξεκίνημά τους ἀπὸ ἓνα βᾶθρο σφυρηλατημένο ἀπὸ ἀνομία καὶ ἁμαρτία. Οἱ ἁμαρτωλές πού ἡ γνωριμία καὶ τὰ λόγια τοῦ Θεανθρώπου λυτρωτοῦ ἐπροκάλεσαν ψυχικὸν σεισμὸν καὶ ὑπὸ τὴν ὀρμητικὴ πνοὴ τοῦ σεισμοῦ αὐτοῦ ἐγκατέλειψαν τὸ ἁμαρτωλὸ βᾶθρο τῆς ζωῆς τους γιὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν ἀποκαλυφθέντα στὰ μάτια τῆς ψυχῆς τους Θεόν. Τὰ πρῶτα βιβλικὰ αὐτὰ πρόσωπα ἀνάμεσα στὸ γυναικεῖο κόσμον στὸν ὁποῖον εἶχε ἀφήσει κληρονομίαν ἡ πρωτόπλαστη ἁμαρτωλὴ ἐστάθηκε ὡς πρωτοπορεία ἑνὸς καινούργιου κόσμου στὶς ἡμέρες τῶν βαθυτάτων συγκινήσεών μας. Ἡ πόρνη πού ἀπλῶνε τοὺς πλοκάμους τῆς γὰ νὰ σφογγίση τὰ ἄχραντα πόδια τοῦ Θεοῦ τὴν ὥρα πού ὁ προδότης μαθητὴς του ἀπλῶνε τὴν παλάμη του γιὰ νὰ εἰσπράξη τὰ ἀργύρια ὡς τίμημα τῆς προδοσίας του διαγράφεται εἰς τὴν σκέψιν καὶ τὴν ψυχὴ μας ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς εὐγενέστερες γυναικεῖες μορφές πού ἡ ἀφύπνις ἢ ψυχικὴ τῆς καὶ ἡ μεγάλη μετάνοιά τῆς ἔπλεξαν τὸν

ώραιότερο φωτοστέφανο διὰ τὴν αἰὼν ὀτητά της. Ἡ ἐκδήλωσις αὐτῆ τῆς τέως βυθισμένης στὴν ἁμαρτία ἐξήγνισε αὐτὴ πρώτη τὴν γυναῖκα τῆς ἀνθρωπότητος ὡς κληρονόμον τῆς ἁμαρτίας τῆς Εὐσας. Ἄλλ' ὅ,τι ἐξύψωσε εἰς τὴν συνείδησι τὴν γυναῖκα ὑπῆρξε ἡ ποίησις τῆς ἀτμοσφαιρας πού ἐδημιούργησαν αἱ μυροφόροι γυναῖκες τοῦ Εὐαγγελίου αὐτὲς πού ἐγκαταλείψασαι κάθε γηϊνὴ σκέψι ἔσπευσαν νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Θεὸν εἰς ὅλην τὴν πορείαν Του πρὸς τὸν Γολγοθᾶ, νὰ παραστοῦν συντετριμμένες μπροστὰ στὸν σταυρικό θάνατό του καὶ νὰ ἀλείψουν τὸ νεκρὸν σῶμα Του κατόπιν μὲ βαρύτιμα μῦρα. Εἰς τὸ πλαίσιο τῆς πονεμένης μητέρας, τῆς Παναγίας, καὶ τῶν ὀλίγων συγγενῶν της, οἱ ἄλλες μυροφόρες γυναῖκες δημιουργοῦν τὸ ὄραμα καὶ τὸν ψυχικὸ παλμὸ ἐνὸς ἐσωτερικοῦ μας κόσμου μὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα πού μᾶς συγκλονίζει καὶ μᾶς φέρνει δάκρυα. Εὐτυχεῖς ἐπισκέπται τῶν Ἁγίων Τόπων σὲ κάποιον πρόσφατον ἀκόμη ἐπαγγελματικὸν μας ταξίδι, ἐβαδίσσαμε τὸν δρόμον πρὸς τὸν Γολγοθᾶ καὶ πρὸς τὸν πανάγιον Τάφον καὶ σὲ μιὰ νυκτερινὴ περιπλάνησί μας αἰσθανθήκαμε γύρω μας τὴν σκιά τῶν μυροφόρων γυναικῶν νὰ ὀδεύουν πρὸς τὸν τάφον, ὅπου εἶδαν νὰ ἐναποτίθεται τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ Σταυρωμένου διδασκάλου καὶ Λυτρωτοῦ τους. Ἔτσι στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ δράματος τῶν μυροφόρων βιβλικῶν γυναικῶν ἀγκαλιάσαμε τὴν γυναῖκα ὡς μίαν ἀσύλληπτη εἰκόνα καὶ ὡς ἓνα σύμβολον μετανοίας, ἐξαγνισμοῦ καὶ ἀγάπης. Ὡσὰν νὰ ἀντήχησε γιὰ μιὰ στιγμή εἰς τὸ βάθος μας ὁ θρῆνος τῶν γυναικῶν αὐτῶν πού τὸν μετέβαλε σὲ ἔκστασιν καὶ δάκρυα χαρᾶς ἢ κατάλυσις τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸν ἀναστάντα Θεόν. Καὶ ὡσὰν νὰ ἀκούσαμε τὴν φωνὴν τοῦ νεανίσκου ἀγγέλου μὲ τὴν ἀπαστράπτουσα ὀλόλευκην περιβολήν.

Τί τὰ μῦρα συμπαθῶς τοῖς δάκρυσιν, ὦ μαθήτριά, κερνᾶτε;

* * *

Πιστὲς μαθήτριάς τοῦ Κυρίου αἱ γυναῖκες αὐταὶ πού ἐφθασαν ὀρθρου βαθέως εἰς τὸ μνήμα τοῦ ζωοδότου ὑπῆρξαν οἱ πρῶτες γυναῖκες πού ἐδοκίμασαν τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τὰ προπατορικά δεσμὰ καὶ τὴν μεγαλύτερη χαρὰ πού ἦταν δυνατὸν ποτὲ νὰ αἰσθανθῆ κανεῖς. Ἦκουσαν πρῶτες αὐτὲς ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀγγέλου τὸ ἄγγελμα τῆς ἀναστάσεως, ἀντίκρυσαν ἀποκυλισμένον τὸν βαρὺ λίθον τοῦ παναγίου Τάφου καὶ ἀντίκρυσαν πρῶτες εἰς τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ χαιρετίζοντα αὐτὲς καὶ παραγγέλλοντα νὰ ἐξαναγγείλουν εἰς τοὺς μαθητάς Του τὴν ἀνάστασίν Του. Ἦταν ἡ μεγαλύτερη ἀμοιβή

τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν γυναῖκα ἢ προτίμησιν Του ὅπως ἐμφανισθῆ ὁ αὐτὸς πρῶτον μετὰ τὴν ἀνάστασίν Του καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὴν ψυχὴ τῆς πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, Σαλώμη, ἢ σύζυγος τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννα. Ὄνόματα ποῦ ἔχουν χαραχθῆ εὐλαβικὰ εἰς τὴν μνήμη μας καὶ ποῦ τὰ τιμᾶ ἢ ὀρθοδοξία εἰς μίαν Κυριακὴν τῆς περιόδου μετὰ τὴν Ἀνάστασιν. Καὶ μὲ τὴν μνήμη τῶν γυναικῶν αὐτῶν τῶν μυροφόρων κι' ὁ χριστιανικὸς κόσμος τιμᾶ καὶ τὴν μνήμην τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ἀριμαθείας καὶ τοῦ Νικοδήμου ποῦ ἔλαβαν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, περιετύλιξαν αὐτὸ εἰς σινδόνα καθαρὰν, ἐχρησιμοποίησαν μῦρα, σμύρναν καὶ ἀλόην καὶ ἔθαψαν αὐτό. Ὡσὰν νὰ ἀναδίδεται γύρω εἰς τὸν πανάγιον Τάφον ἀκόμη τὸ ἄρωμα ποῦ ἤλθαν νὰ σκορπίσουν μὲ τὰ δάκρυά τους οἱ Μυροφόρες τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὸ μῦρο μὲ τὸ ὅποιον οἱ δύο κρυφομαθητὲς τοῦ Κυρίου ἄλειψαν τὸ ἄχραντο σῶμα του.

Ὁλος αὐτὸς ὁ ὠραῖος καὶ συγκλονιστικὸς κόσμος ποῦ ἐδημιούργησεν ἡ ποιήσις τῆς χειρονομίας τῶν πιστῶν γυναικῶν καὶ τῶν δύο ἀνδρῶν μᾶς παρακολουθεῖ τὴν περίοδον αὐτὴν τὴν μεταναστάσιμη καὶ μαζί μὲ τὴν μορφή τῆς Ἀειπάρθενης Θεοτόκου, τῶν ἀδελφῶν τοῦ φίλου του Λαζάρου καὶ ἄλλων συγγενικῶν γυναικῶν ὀραματιζόμεθα καὶ κλείνουμε στὴν ψυχὴ μας τὶς μορφὲς τῶν Μυροφόρων γυναικῶν αὐτῶν ποῦ ὁ βαθὺς ὄρθρος τὰς εὐρῆκε πλησίον τοῦ τάφου μὲ τὸν ἀποκυλ σθέντα λίθον. Στὶς μορφὲς αὐτὲς ἡ γυναῖκα γενικώτερα πέρνει τὴν ἔκφρασι ἑνὸς συμβόλου καὶ ἡ ὠραιότης τῆς ἐξωραΐζει κάθε χριστιανικὴ ψυχὴ.

*
* *

Ἡ σύντομη ἐπαγγελματικὴ ἐπίσκεψίς μας στὴν ἁγία Πόλη τῆς Σιών μᾶς ἀπεκάλυψε ζωντανεμένες βιβλικὲς σελίδες ποῦ μὲ τὴν περίοδο αὐτὴ ποῦ διανύουμε μετὰ τὴν ἑορτὴ τῆς Λαμπρῆς ξαναζωντανεύουν περισσότερο στὴν ψυχὴ μας. Τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ Παραλύτου ποῦ ἐωρτάσαμε τὴν μνήμη του εἰς μίαν ἀπὸ τὶς τελευταῖες Κυριακὲς μᾶς ἔφερε μπροστὰ στὴν Προβατικὴ κολυμβήθρα μὲ τὶς πέντε στοεὲς τὴν Βηθεσδὰ τῶν Ἑβραίων. Μέσα εἰς χῶρον σήμερον ἀνήκοντα μὲ τὸν παρακείμενον ναὸν εἰς τὴν ἑλληνόρρυθμον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἢ κολυμβήθρα αὐτὴ συγκεντρώνει πάντοτε πλήθη εὐλαβῶν προσκυνητῶν. Τὸ θαῦμα τῆς ἰάσεως τοῦ Παραλύτου ποῦ ἐπὶ χρόνια ἀνέμενε τὸν ἄνθρωπο ποῦ θὰ τὸν ὠδηγοῦσε εἰς τὴν ἰαματικὴν κολυμβήθραν τὴν ὥρα ποῦ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ “ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ,” Ἡ “ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ,”

Δὲν πρέπει ν' ἀπαιτοῦμε ἀπὸ ὅλους στερήσεις
κι' ἀσκητικὴ ζωὴ, παρὰ ὅση μποροῦνε νὰ βαστάξουνε.

Ἦτανε κάποιος ἄρχοντας καὶ πολὺ πλούσιος ἄνθρωπος, ποὺ ἀπὸ τὴ Ρώμη ποὺ κατοικοῦσε ἦλθε στὸ Μοναστήρι κι' ἔγινε Μοναχός, μένοντας σὲ μιὰ σκήτη κοντὰ στὴν Ἐκκλησία. Τὸν ἀκολούθησε δὲ κι' ἓνας πιστὸς δοῦλος του, ποὺ ἔμενε μαζί του πάντα καὶ τὸν ὑπηρετοῦσε. Κι' ὅταν ὁ Ἠγούμενος εἶδε, πὼς ἦτανε ἐξασθετισμένος κι' ἔμαθεν ἀπὸ ποια πλοῦτη, ποὺ τὰ παράτησεν ὅλα, ἦλθε κι' ἔμενε μέσα στὴ φτωχικὴ αὐτὴ σκήτη, τοῦστελλε πάντα ἀπὸ τὰ πρόσφορα ποῦστελλαν στὴν Ἐκκλησία, κ' ἀπὸ καθετὶ ποὺ ἐδώρ ζαν στὸ μοναστήρι.

Ἐμεινε λοιπὸν αὐτὸς εἰκοσιπέντε ὀλόκληρα χρόνια μέσα στὴ σκήτη, κι' ἐγένηκε, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, ξακουστὸς καὶ διορατικὸς. Ἄκουσε λοιπὸν γι' αὐτόν, κάποιος ἀπὸ τοὺς μεγάλους Γέροντας τῆς Αἰγύπτου, καὶ ξεκίνησε νά'λθῃ νὰ τὸν ἰδῇ, λογιάζοντας πὼς θά'τανε κανένας αὐστηρὸς ἀσκητὴς καὶ πὼς δὲ θά'χε καμμιά σχέση μὲ τὰ ἐγκόσμια.

Ὅταν μπῆκε λοιπὸν στὸ κελλί του, τὸν χαιρέτησε κι' ἀφοῦ προσευχήθηκε καὶ δοξολογήσανε τὸ Θεό, καθήσανε καὶ

ὁ ἄγγελος Κυρίου θὰ ἐτάραζε τὰ νερά της ἔχει δημιουργήσει μιὰ ἀτμόσφαιρα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὁποίας πλανᾶται στὸ πέρασμα τόσων αἰώνων ἢ γλυκεῖα μορφή τοῦ Ναζωραίου καὶ ὡσάν ν' ἀκούεται ἀκόμη ἡ φωνὴ Του· «θέλεις νὰ γίνῃς ὑγιής»; Ἡ πίστις τοῦ παραλυτικοῦ γιγαντώνει καὶ τὴν πίστι ἡμῶν τῶν ἄλλων καὶ ἐγκαταλείποντες τὸν ἱερὸ αὐτὸ χῶρον αἰσθανόμεθα συνοδοιπόρο τὸν μεγάλο θαυματουργὸ ἱατρὸ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἔτσι, μὲ ἀναμμένη ἀπὸ τὸ ἀνέσπερο φῶς τῆς Ἀναστάσεως τὴν λαμπάδα τῆς ψυχῆς μας ὀδεύουμε τὴν περίοδο αὐτὴν τὴν μεταπασχαλινὴ εἰς τὸν ὀλόφωτο δρόμο εἰς τὸν ὁποῖον τὰ γεγονότα καὶ οἱ μορφὲς οἱ περιβεβλημένες μὲ τὸν θεῖον φωτιστέφανον τῆς ἀκατάλυτης αἰωνιότητος γίνονται τὸ λαμπρὸ ὄραμα μιᾶς ζωῆς ἐξαγνισμένης μὲ τὴν μεγάλη θυσία τοῦ Λυτρωτῆ. Τὴν φλόγα τῶν συγκινήσεών μας τὴν ὑποδαυλίζουν ἢ πίστις μας καὶ τὸ χαρμόσυνο ἄγγελμα ποὺ σκορπίζουν γύρω μας αἱ Μυροφόρες γυναῖκες τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου. Χριστὸς Ἀνέστη.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

συνωμιλούσανε. Είδε λοιπόν ὁ Αἰγυπτιώτης ἀσκητής, πῶς φοροῦσε φορέματα πλούσια καὶ στὰ πόδια του σανδάλια ἀρχοντικά. Εἶδε ἀκόμα πῶς εἶχε ἕνα ξυλοκρέββατο γιὰ νὰ κοιμάται καὶ μάλιστα, πῶς τὸ εἶχε στρωμένο μ' ἕνα δέρμα καὶ πῶς μεταχειρίζοντανε καὶ προσκεφάλι. Κι' ὅταν τὰ εἶδε αὐτὰ σκανδαλίσθηκε κι' ἐκολάσθηκε, γιατί αὐτὰ πού ἔβλεπε δὲν ἦταν σύμφωνα μὲ τὶς συνήθειες τοῦ μοναστηριοῦ, πού σ' αὐτὸ ἐσκληραγωγούντανε ὄλοι.

Ὁ Γέροντας λοιπόν κατάλαβε πῶς ὁ ἀσκητής σκανδαλίσθηκε καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸν ἄνθρωπο πού τὸν ὑπηρετοῦσε, τὸν ἐπρόσταξε καὶ τοῦ εἶπε — ἐτοίμασέ μας κάτι καλὸ, γιὰ νὰ φᾶμε μαζί μὲ τὸν Ἀββᾶ. Κι' αὐτὸς σὲ λίγη ὥρα τοὺς ἐτοίμασε λάχανο, κι' ἔφαγαν, ὅταν ἔπρεπε. Κι' ἐπειδὴ ὁ Γέροντας ἦτανε ἀσθενικός κι' ἔπινε λίγο κρασί γιὰ δυναμωτικό, ἤπιανε κι' ἀπ' αὐτό. Κι' ὅταν νύχτωσε, ψάλλανε τοὺς δώδεκα ψαλμούς κι' ἐκοιμηθήκανε. Κι' ὅταν, μὲ τὸ σύναυγο, ζύπνησαν σηκώθηκαν κι' ὡς ὅτου νὰ καλοξημερώση καὶ νὰ βγῆ ὁ ἥλιος προσευχηθήκανε.

Καὶ τὸ πρῶν εἶπε τοῦ Γέροντα ὁ Αἰγύπτιος — Φεύγω, Γέροντά μου, μὲ τὴν εὐχή σου. Ταιριάσθηκε λοιπόν κι' ἔφυγε, χωρὶς νὰ ὠφελεθῆ καθόλου. Κι' ὁ Γέροντας, θέλοντας νὰ τὸν ὠφελήση, ἔστειλε τὸν ἄνθρωπό του καὶ τὸν γύρισε πίσω. Κι' ὅταν ἐκεῖνος, γυρίζοντας, ξαναμπήκε στὸ κελλί του τὸν ρώτησε καὶ τοῦ εἶπε — «Ἀπὸ ποῦ κατάγεσαι, Ἀββᾶ μου;» Κι' αὐτὸς τ' ἀπάντησε — «Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο». — «Ἀπὸ ποιά πολιτεία της;» — «Δὲν γεννήθηκα σὲ πολιτεία παρὰ σ' ἕνα μικρὸ χωριουδάκι» — «Καὶ τί ἔκανες, τοῦ λέει, στὸ χωριό σου;» — «Φύλακας ἤμουνα σ' ἕνα κτῆμα» — «Καὶ ποῦ κοιμώσουν;» — «Στὰ χωράφια» τοῦ λέει ὁ Αἰγύπτιος. — «Καὶ τί στρώμα εἶχες πού ἐκοιμώσουν;» — «Στρώμα θέλεις νάχω στὰ χωράφια;» τ' ἀπάντησεν ἐκεῖνος. Δὲν εἶχα τίποτα, παρὰ κοιμώμωνα κατάχαμα». Καὶ τὸν ξαναρώτησε ὁ Γέροντας — «Καὶ τί φαγητὸ ἔτρωγες; εἶχες κρασί;» Καὶ τ' ἀπάντησεν ὁ Αἰγύπτιος — «Βρίσκεται στὰ χωράφια κρασί;» — «Καὶ πῶς ἐζοῦσες λοιπόν;» Κι' αὐτὸς τ' ἀπάντησε — «Ἐτρωγα ψωμί, κι' ἄν εὐρισκα ποῦ καὶ ποῦ κανένα σαλαμικὸ κι' ἔπινα καὶ νερό». «Μεγάλη κακοπάθεια», τ' ἀποκρίθηκεν ὁ Γέροντας — «Δὲν μοῦ λές, εἶχε τοῦλάχιστον κανένα λουτρό τὸ χωριό, γιὰ νὰ πλένεσαι;» — «Ὅχι τ' ἀπάντησε· μὰ ἅμα θέλαμε πηγαίναμε στὸν ποταμό».

Ὅταν λοιπόν τὸν ρώτησεν ὅλ' αὐτὰ ὁ Γέροντας κι' ἔμαθε τὴ θλιβερὴ καὶ δυστυχισμένη του ζωὴ, θέλοντας νὰ τὸν ὠφε-

λήση, τοῦ διηγήθηκε κι' αὐτὸς τὴν οἰκογενειακὴ του κατά-
σταση, ὅταν ἦτανε στὸν κόσμον, καὶ τοῦ εἶπε — «Μὲ βλέπεις
ἐμένα τὸν ταπεινὸ; Μάθε, πῶς κατάγομα ἀπὸ τὴν μεγάλη
πολιτεία τῆς Ρώμης, κι' ὅτι ἤμουνα μέγας καὶ τρανὸς στὸ
παλάτι τοῦ Βασιλεῖα».

Κι' ὁ Αἰγύπτιος, σὰν τᾶκουσεν αὐτό, τοῦκαμε μεγάλην
ἐντύπωση κι' ἄκουγε μὲ πολὺ μεγαλύτερη προσοχὴ τὰ λόγια
του. Κι' αὐτὸς συνέχισε καὶ τοῦ εἶπε — Τὰ παράτησα λοιπὸν
ὅλα, καὶ τὴ Ρώμη καὶ τὸ Παλάτι καὶ τ' ἀξιώματα καὶ ἦλθα
νὰ ζήσω μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐρημίᾳ. Κι' ἐμένα, πού βλέπεις
ἔτσι τώρα, εἶχα σπίτι σὰν ἀνάκτορον, καὶ εἶχα καὶ βιὸς καὶ
πλούτη ἀμέτρητα κι' ὅλα τὰ καταφρόνησα κ' ἦλθα νὰ μείνω
σ' αὐτὸ τὸ φτωχικὸ κελλί. Κι' ὅμως τὸ κρεβάτι μου ἦτανε
κατάχρυσον καὶ τὰ στρώματά του πούπουλεια. Καὶ τώρα
πλαγιάζω ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ξυλοκρέββατον, στρώνοντάς το
μ' ἓνα δέρμα. Κι' ἂν πῆς γιὰ τὰ ρούχα πού φοροῦσα, ἦτανε
ἀξετίμητα, ἐνῶ τώρα φορῶ κουρέλια. Γιὰ τὴν κουζίνα μου τότε
καὶ γιὰ τὰ φαγητά μου ξώδεκα ἀμέτρητα χρυσάφι, πού τὰ
σερβίριζαν καλοφορεμένοι δούλοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶχα
πολλοὺς, πάρα πολλοὺς, ἐνῶ τώρα εὐχαριστιέμαι μ' ἓνα μικρὸ
λαχανάκι καὶ μ' ἓνα ποτηράκι κρασί. Καὶ τώρα ἔχω μονάχα
τὸν καλὸν αὐτὸν Γέροντα πού μοῦ τὸν ἔστειλεν ὁ Θεός. Κι'
ἀντὶς γιὰ τὰ μαρμαρένια κι' ὀλοζωγράφιστα λουτρά πού
εἶχα τότε, τώρα πλένω τὰ πόδια, σὲ μιὰ λεκανίτσα, γιὰ νὰ τὰ
ξεκουράζω, ἐπειδὴ μὲ πονοῦν καὶ γι' αὐτὸ μάλιστα φορῶ καὶ
σανδάλια. Καὶ οὔτε μουσικοὺς ἔχω τώρα, οὔτε κιθαριστές, μὰ
εὐχαριστιέμαι περισσότερο ψάλλοντάς διάφορους ψαλμούς.
Καὶ τὶς νύχτες ξυπνῶ καὶ περνῶ τὰ γράμματα τῆς θείας λει-
τουργίας, μήπως καὶ μὲ συγχωρήσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ὁ Θεός.
Γι' αὐτό, Ἄββα μου, σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ σκανδαλισθῆς γιὰ
τὶς ἑλλείψεις μου καὶ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μου πού εἶδες...».

Σὰν τᾶκουσε αὐτὰ ὁ Αἰγύπτιος, ἀναστένναξε μέσα ἀπὸ τὴ
φυλλοκάρδιά του καὶ εἶπε — «Ἄλλοίμονό μου ἐμένα. Γιατί,
ὅταν ἤμουνα μέσα στὸν κόσμον, ὑπόφερα πολὺ· ἐνῶ τώρα ξε-
κουράζομαι κι' ἀναπαύομαι, κι' ἔχω ὅ,τι δὲν εἶχα ποτέ μου.
Σὺ δὲ μέσα ἀπὸ τὰ πλούτη καὶ τὶς τιμὲς καὶ τὴν ξεκούρησιν,
ξέπεσες, θεληματικὰ σου, σ' αὐτὴ τὴ θλίψιν, τὴν φτώχεια καὶ
τὴν ταπεινώσιν».

᾽Ωφελήθηκε λοιπὸν πάρα πολὺ κι' ἐγένηκε φίλος του κι'
ἐπήγαινε καὶ τὸν ἔβλεπε συχνά. Γιατί ἦτανε πραγματικὰ
σπουδαῖος ἄνθρωπος, κι' εὐώδιαζεν ἀπὸ τὴ χάριν τοῦ ἁγίου
Πνεύματος.

Τέλος τοῦ «Εὐεργετινοῦ» καὶ τῶ Ἁγίῳ Θεῷ δόξα.

Ἐπὶ δὲ. ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Ο ΠΟΙΜΗΝ ΚΑΙ ΟΙ ΝΕΟΙ

Οί νέοι απομακρύνονται από την Ἐκκλησία καὶ ὁλοένα αποχρωματίζονται χριστιανικά. Οἱ λόγοι εἶναι πολλοί : Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν μιᾶ στούς νέους γιὰ τὰ καθημερινὰ καὶ ἄμεσα προβλήματα τους.

Ἡ Ποιμαντικὴ τῶν νέων πρέπει νὰ θεμελιωθῆ σὲ μιὰ νέα βάση : στὴ θετικὴ συμπαράσταση τοῦ Ποιμένου στὶς δυσκολίες τῆς νεανικῆς ζωῆς, οἱ περισσότερες ἀπὸ τίς ὅποιες προέρχονται ἀπὸ τὴν κατὰ τὴν ἡλικία αὐτὴ ἔνταση τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου.

Μὲ τὸν ὄρο « Π ο ι μ ῆ ν » ἐννοῶ κυρίως τὸν Ἱερέα ὡς ὑπεύθυνο πνευματικὸ πατέρα τῆς Ἐνορίας ἀλλὰ καὶ τοὺς Λαϊκοὺς Θεολόγους, πού κατ' ἐντολὴν τῆς Ἐκκλησίας ἀσκοῦν ἔργο ποιμαντικῆς φροντίδος μεταξὺ τῶν νέων εἴτε ὡς Καθηγηταὶ στὰ Γυμνάσια εἴτε ὡς Καθηγηταί.

Ἡ ἐφηβεία εἶναι ἡ ὠραιότερη ἀλλὰ καὶ ἡ δυσκολώτερη ἡλικία τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἐφηβοὶ καὶ μάλιστα ὅσοι ἔχουν μιὰ λεπτὴ καὶ εὐαίσθητη φύση ἀντιμετωπίζουν πολλὰς δυσκολίες. Κυρία πηγὴ ἀνησυχιῶν στὸν ἐφηβο εἶναι ἡ ἔνταση τῆς γενετησίου ὀρμῆς.

Οἱ ψυχολόγοι μᾶς λέγουν, ὅτι οἱ νέοι στὴν ἐφηβεία περνοῦν κρίση. Αὐτὴ ἡ κρίση καθιστᾶ τὴν ἐφηβεία τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη καμπὴ τῆς ζωῆς. Σήμερα ἡ κρίση εἶναι ὀξύτερη γιὰτι καὶ οἱ ἐξωτερικοὶ ἐρεθισμοὶ ἔχουν ὑπερπληθυνθῆ καὶ ἡ ὕλιστικὴ κοινωνία μας δὲν προσφέρει στοὺς νέους ἰδανικά. Οἱ νέοι πού μεγαλώνουν σήμερα χωρὶς ἰδανικά καὶ ὑψηλοὺς στόχους εἶναι δυστυχεῖς, δὲν ἀναπνεύουν τὸν καθαρὸ ἀέρα ἐνὸς καλοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, φέρουν μέσα τους τὸ κενὸ καὶ τὴν πλήξη.

Ἡ καταφυγὴ στὴν ἡδονὴ ἀποτελεῖ γιὰ τοὺς περισσότερους νέους στιγμιαία διέξοδο καὶ λύτρωση ἀπὸ τὴν πλήξη πού τοὺς κυριεύει. Τὸ πρόβλημα τῆς γενετησίου ἀγωγῆς τοῦ ἐφήβου πρέπει νὰ μελετηθῆ ἐν σχέσει μὲ τὴν ψυχροσύνθεση τῆς σημερινῆς νεολαίας καὶ ὄχι ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτὴν γιὰτι θὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ λανθασμένα συμπεράσματα.

Μόνον ὅσοι βρίσκονται κοντὰ στὰ νιάτα γνωρίζουν πόσο οἱ νέοι ὑποφέρουν καὶ θέλουν βοήθεια. Κακὴ λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ἐκ μέρους τοῦ νέου συνεπάγεται μιὰ γενικώτερη ἀναστάτωση τῆς προσωπικότητος, ἀπώλεια τῆς πίστεως στὸ Θεό, ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ ψυχικοὺς τραυματισμοὺς.

Νέοι πού ἀποφεύγουν νὰ μᾶς συναντήσουν, ἐνῶ προηγουμένως εἶχαν μιὰ συχνὴ ἐπαφὴ μαζὺ μας, νέοι πού πέφτουν συχνὰ σὲ κατάσταση μελαγχολίας καὶ ἀπογνώσεως, νέοι πού παρουσιάζουν καθυστέρηση ἢ ἀδιαφορία γιὰ τίς σπουδές τους ἔχουν ὅπωςδῆποτε τραυματισθῆ ἀπ' αὐτὴ τὴν αἰτία καὶ ἔχουν ἀνάγκη συμπαράστασεως.

Ἄν πραγματικά ὁ ποιμὴν ἀγαπᾷ τὰ νεαρὰ μέλη τοῦ ποιμνίου του καὶ ἐνδιαφέρεται νὰ τοὺς συμπαρασταθῇ στὶς δυσκολίες πού περνοῦν γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ ἀκανθῶδες πρόβλημα πρέπει νὰ ἔχῃ μελετήσει ἀρκετὰ καὶ νὰ ἔχῃ σκεφθῆ πολὺ πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα γιὰ νὰ μπορῆ νὰ δίνῃ ὑπεύθυνες καὶ σοβαρὲς συμβουλές.

Ὁ Ποιμὴν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸ νέο. Ἡ ἐγκάρδια καὶ φιλικὴ συνομιλία καὶ συζήτηση μὲ τὸν ἔφηβο εἶναι τὸ καλύτερο μέσο. Γιὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του ὁ ἔφηβος στὸν ποιμένα πρέπει προηγουμένως νὰ τοῦ ἔχῃ κερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη. Ὁ ἐξομολόγος, στὴν ἔννοια τοῦ Ἱερέως πού ἐξομολογεῖ ὠρισμένες ἄρες τὴν ἐβδομάδα στὴν Ἐκκλησία δὲν μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν νέο, γιατί στέκεται ψυχικὰ ξένος πρὸς τὸν ἐξομολογούμενον. Διαφέρει τὸ πρᾶγμα στὴν ἔννοια τοῦ Ἱερέως-Ποιμένος τῆς Ἑνορίας, πού γνωρίζει τὰ νεαρὰ μέλη τοῦ ποιμνίου του, ἔχει ἓνα φιλικὸ δεσμὸ μαζύ τους, τὰ νοιώθει σὰν πνευματικὰ παιδιὰ του καὶ τὸν νοιώθουν σὰν πνευματικὸν πατέρα καὶ ἔχει ἓνα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ προσωπικὰ τους ζητήματα.

Ὁ νέος ἄνθρωπος παρὰ τίς πτώσεις του εἶναι ἀρκετὰ ἀγνὸς καὶ ἀρκετὰ εὐφυῆς γιὰ νὰ διαισθάνεται ποιὸς πράγματι τὸν ἀγαπᾷ. Ὅταν ὁ ποιμὴν ἀγαπᾷ ἀληθινὰ τὸ ποιμνίό του ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ ποιμνίου του πρὸς τὸ πρόσωπό του εἶναι κάτι τὸ δεδομένο. Ὁ νέος θὰ τὸν πλησιάσῃ. Θὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν γνώμη του. Ἄλλοτε πάλι θὰ περιμένῃ νὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς ἐξομολογήσεως γιὰ νὰ τοῦ μιλήσῃ, νὰ βγάλῃ ἓνα βᾶρος ἀπὸ τὴν καρδιά του καὶ ν' ἀνακουφισθῇ. Δὲν λείπουν αἱ περιπτώσεις παιδιῶν πού ὑποφέρουν καὶ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐξωτερικευθοῦν. Ὁ ποιμὴν, ἂν ἔχῃ λίγη πεῖρα καὶ ἀρκετὴ ἀγάπη, μπορεῖ νὰ διαβάσῃ στὸ πρόσωπο τοῦ νέου παιδιοῦ τὴν δυσκολία του καὶ νὰ τὸν καλέσῃ ὁ ἴδιος νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ γιὰ νὰ μιλήσῃ. Συμβαίνει, ἀρκετὲς φορὲς νὰ εἰδοποιηθοῦμε ὑπὸ τοὺς γονεῖς ἢ τὰ ἀδελφία ἢ κάποιους φίλους τοῦ νέου πού περνᾷ κρίση καὶ ἔχει ἀνάγκη τῆς βοηθείας μας. Ἄν καὶ ἡ γνώμη μου εἶναι, ὅτι ὁ Ποιμὴν πρέπει νὰ ἔχῃ συζητήσῃ μὲ τὰ νεαρὰ μέλη τοῦ ποιμνίου του γι' αὐτὰ τὰ θέματα πολὺ πρὶν περάσουν τὴν κρίση. Ἡ πρόληψη εἶναι πῶς ἀποτελεσματικὴ ἀπὸ τὴν θεραπεία. Ἐχω παρατηρήσει ὅτι ἀπὸ τὴν ὥρα πού ὁ ποιμὴν θὰ μιλήσῃ μὲ τὸν νέο ἄνθρωπο γι' αὐτὰ τὰ θέματα σὲ τόνο σοβαρό, φιλικό, πατρικό, ἔχει κερδίσει ἤδη μιὰ ἰδιαίτερη θέση στὴν καρδιά του. Ὁ νέος τὸν ἐκτιμᾷ ἀφάνταστα καὶ τὸν ἀγαπᾷ γιατί διεπίστωσε, ὅτι ὁ Ποιμὴν νοιάζεται προσωπικὰ γι' αὐτόν. Δὲν τοῦ εἶναι πιά ξένος, γίνεται οἰκεῖος, ἀδελφός, πλησίον. Γι' ὅσους τυχόν θὰ εἶχαν ἀντίρρηση γιὰ τὴν ἀλλοίωσιον ἐνός παρόμοιου κλίματος σχέσεων μεταξὺ ποιμένος καὶ νέων, θυμίζω τίς σχέσεις τοῦ Ἀρχιποιέμενος Χριστοῦ μὲ τοὺς μαθητάς Του (τὸ πρῶτο Του ποιμνίου): Πῶς ὁ Κύριος ἔζησε δίπλα τους,

πώς χάρηκε και πόνεσε μαζί τους, πώς τους βοήθησε στις πτώσεις και τις αδυναμίες τους. Τὸ «ὡμείς φίλοι μου ἐστέ» δὲν ἦταν φιλοφρόνηση, ἦταν πραγματικότης. Ὁ Παῦλος μιμεῖται τὸν «Ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν». Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαβάσουμε τὰ λόγια τοῦ Παύλου στὰ πνευματικά του παιδιὰ χωρὶς νὰ συγκινηθοῦμε : «... ἀλλ' ἐγενήθημεν ἡπιοὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλαη τὰ ἑαυτῆς τέκνα· οὕτως ὁμειρόμενοι (=συνδεόμενοι μαζί σας με μητρικὴ στοργή) ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγένησθε. Μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γάρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαι τινὰ ὑμῶν ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ. Καθάπερ οἴδατε ὡς ἓνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ Θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν» (Α' Θεσ. β', 7-12).

Ποῦ ὅμως ὁ ποιμὴν θὰ βρῆ εὐκαιρίες νὰ γνωρίσῃ τὸν νέο καὶ νὰ συνδεθῆ μαζί του; Στὸν Ἐνοριακὸ Ναό; Οἱ νέοι ποὺ ἐκκλησιάζονται εἶναι πολὺ λίγοι ἐν σχέσει με τὸ μέγα πλῆθος τῶν μὴ ἐκκλησιαζομένων. Ὑπολογίζω ὅτι δὲν ἐκκλησιάζεται οὔτε τὸ 1 % τῶν νέων μας. Τὸ Ἐνοριακὸ Νεανικὸ Κέντρο, ἂν ὑπάρχῃ, συγκεντρώνει τοὺς νέους καὶ ἐκεῖ εἶναι πολὺ εὐκολὴ ἢ προσέγγισή τους ἀπὸ τὸν ποιμένα. Εἶναι κρίμα νὰ μὴν ἔχῃ κάθε ἐνορία ἢ τοῦλάχιστον κάθε συνοικία τὸ δικό της Ἐκκλησιαστικὸ Νεανικὸ Κέντρο. Ἐνοριακοὶ Ναοὶ με μεγάλους περιβόλους καὶ προαύλια θὰ μπορούσαν νὰ ἀξιοποιήσουν τοὺς χώρους αὐτοὺς διαρρυθμίζοντάς τους σὲ ἐνοριακὰ κέντρα νεότητος με πολὺ λίγα ἐξοδα. Οἱ νέοι συχνάζουν στὰ σφαιριστήρια, ὅπου ἀλληλοδιαφθείρονται, γιατί δὲν ὑπάρχουν ὑγιεῖς τόποι συγκεντρώσεων καὶ ψυχαγωγίας. Ἄν ἡ Ἐκκλησία ἰδρῦσῃ τέτοια κέντρα γιὰ τοὺς νέους θὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι φιλόστοργη μητέρα, ποὺ συγκεντρώνει γύρω της τοὺς νεοσσούς της γιὰ νὰ τοὺς ζεστάνῃ με τὸ μητρικὸ της φίλτρο.

Ὁ Ποιμὴν ἔχει καὶ ἄλλες εὐκαιρίες νὰ γνωρισθῆ με τὰ νεαρὰ μέλη τοῦ ποιμνίου του. Ἡ εἰσοδὸς του στὶς οἰκογένειες γιὰ τὴν τέλεση ἀγιαστικῶν πράξεων, ἢ προσέλευση στὸ ἐνοριακὸ γραφεῖο νέων ποὺ ζητοῦν βεβαιώσεις, ἢ ἐπίσκεψίς του στὰ σχολεῖα, ἰδρύματα ἢ ἐργοστάσια τῆς περιοχῆς ἀκόμη καὶ σὲ ἀθλητικὲς καὶ προσκοπικὲς ομάδες δίνουν τὴν εὐκαιρία τῆς γνωριμίας. Ἄρκει νὰ ὑπάρχῃ ἐνδιαφέρον. Ὁ ζητῶν εὐρίσκει. Ἄν ὁ Ποιμὴν ἀγαπᾷ θὰ βρῆ τρόπους καὶ μεθόδους νὰ πλησιάσῃ τοὺς νέους. Ἄν πάλι δὲν ἀγαπᾷ καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται θὰ ἀδιαφορήσῃ καὶ θὰ περιορισθῆ μόνο στὸ νὰ τελῆ τοὺς ἀγιασμοὺς καὶ τὰ ἰ. μυστήρια. Ἄλλὰ τότε ὁ ἱερεὺς δὲν εἶναι Ποιμὴν, εἶναι μόνον τελετουργός. Καὶ ὁ Κύριος ποὺ τοῦ ἀνέθεσε

διαποίμανση ψυχῶν θὰ τοῦ ζητήσῃ λόγο γιὰ τὶς τόσες καὶ τόσες ψυχὰς ποὺ χάνονται ἀπὸ ἀδιαφορία καὶ ἀβελτηρία του.

Πιστεύω, ὅτι ἡ ποιμαντικὴ τῶν νέων δὲν εἶναι καθόλου εὐκόλη υπόθεσις. Ὁ Ποιμὴν γὰρ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ τοὺς νέους δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ μόνο ἀγάπῃ. Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἀλλὰ ὄχι καὶ τὸ μοναδικό. Πρέπει νὰ ἔχῃ πολλὰ ἄλλα προσόντα—ἐκτὸς τῶν βασικῶν εὐαγγελικῶν ἀρετῶν τῆς πίστεως, τῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς ἐγκρατείας, τῆς ἀφιλαργυρίας—, ποὺ θὰ τὸν καθιστοῦν προσωπικότητα. Ἀναφέρω μερικὰ : Μόρφωση, πλατὺ μυαλό, κοινωνικότητα, γνώση τῶν προβλημάτων καὶ τῶν αἰτημάτων τῆς ἐποχῆς μέσα στὴν ὁποία ζῆ, συγχρονισμὸς, θάρρος καὶ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα. Μ' ἄλλα λόγια ὁ Ποιμὴν-ἡγέτης, αὐτὸς εἶναι ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν οἱ νέοι.

Τὸ νὰ μπορῆς νὰ συγκινηῆς τοὺς νέους εἶναι ἴσως ἓνα ἰδιαιτερο ταλέντο, ἓνα ἰδιαιτερο χάρισμα τοῦ Ἁγ. Πνεύματος. Ἄν ὁ Ποιμὴν ἀντιληφθῆ μετὰ ἀπὸ ἀποτυχοῦσες προσπάθειές του ὅτι δὲν εἶναι κεκλημένος γι' αὐτὸ τὸ ἔργο, ὅτι δὲν ἐπιτυγχάνει στὴν ποιμαντικὴ τῶν νέων, ἄς τὸ ἀναγνωρίσῃ μὲ ταπεινοφροσύνη, ἄς ἀφιερῶσῃ ἄλλοῦ τὴν ποιμαντικὴ του δραστηριότητα καὶ ἄς ἀναθέσῃ στὸ κατάλληλο πρόσωπο αὐτὸ τὸ ἔργο. Νέοι Θεολόγοι, κατάλληλα ἐκπαιδευμένοι, πολλὰ θὰ μποροῦσαν νὰ προσφέρουν στὴν ποιμαντικὴ τῶν νέων ὡς συνεργάται τῶν Ἐφημερίων.

Ἀπαραίτητο προσὸν τοῦ ἀναλαμβάνοντος νὰ ἀσκήσῃ ποιμαντικὴ τῶν νέων εἶναι καὶ ὁ ὁμαλὸς ψυχικὸς βίος. Κακὸ ἀντὶ καλοῦ προξενοῦν ὅσοι ἀναλαμβάνουν νὰ ποιμάνουν νέους ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἔχουν ἀρρωστημένες ψυχὰς, δὲν διαθέτουν ἀρτία καὶ ὠλοκληρωμένη προσωπικότητα καὶ πάσχουν ἀπὸ κάποια συμπλέγματα. Οἱ Κανόνες ἀπαιτοῦν ἀρτιμέλεια ἀπὸ τὸν ὑποψήφιο Κληρικὸ. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ψυχικὴ ὑγεία εἶναι περισσότερο ἀναγκαία στὸ Κληρικὸ.

Ἐνα ἄλλο ἐρώτημα : Ὁ ἐγγαμος ἢ ὁ ἄγαμος κληρικὸς εἶναι καταλληλότερος γιὰ τὴν ποιμαντικὴ τῶν νέων ; Καὶ ὁ ἐγγαμος καὶ ὁ ἄγαμος, ἂν ἔχουν πνεῦμα Θεοῦ καὶ τὰ εἰδικὰ προσόντα ποὺ ἀνέφερα ἀνωτέρω. Ὁ ἄγαμος κληρικὸς ἐνῶ ἔχει τὸ προσὸν νὰ εἶναι ἀπερίσπαστος, λόγῳ ἐλλείψεως οἰκογενειακῶν βαρῶν καὶ συνεπῶς περισσότερο ἀφωσιωμένος στὸ ποιμαντικὸ ἔργο, ἔχει τὸ μειονέκτημα ὅτι στερῆται μιᾶς προσωπικῆς πείρας πολλῶν καταστάσεων τῆς ζωῆς, ποὺ μόνον ὁ ἐγγαμος κληρικὸς λόγῳ τῆς ιδιότητός του μπορεῖ νὰ ἔχῃ.

Οὐσιαστικὴ βοήθεια μπορεῖ νὰ προσφέρῃ στοὺς νέους ὁ Ποιμὴν ὅταν γνωρίζῃ ἐκτὸς τῆς ψυχολογίας τῆς ἡλικίας καὶ τὴν Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ τὸ ἐν γένει ποιμαντικὸ ἔργο, ποὺ πρέπει νὰ εἶναι θεμελιωμένο στὴν Ὁρθόδοξο Θεολογία.

Τὰ Δόγματα τῆς πίστεως δὲν εἶναι ξηροὶ τύποι, εἶναι ἀγωγοὶ γιὰ τὴν ἄρδευση τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν πιστῶν ἀπὸ τῆς μυστικῆς πηγῆς τοῦ Πνεύματος.

Ἐπάρχει πάντα ὁ κίνδυνος νὰ ἐκφυλισθῇ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο σ' ἓνα εἶδος συνηθισμένης ψυχολογικῆς καὶ ψυχιατρικῆς βοήθειας, νὰ μείνῃ δηλ. στὸ φυσικὸ ἐπίπεδο καὶ νὰ ἀποφιλωθῇ ἀπὸ τὸ ὑπερφυσικὸ στοιχεῖο, τὴν Θεία Χάρη.

Τὸ ἔργο τῆς Ποιμαντικῆς εἶναι ὑψηλότερο ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς «Ἀγωγῆς». Στόχος τῆς ἀγωγῆς εἶναι ἡ ὀλοκληρωμένη προσωπικότης, ἐνῶ τῆς Ποιμαντικῆς πέρα καὶ ὑπεράνω τῆς ὀλοκληρωμένης προσωπικότητος ἡ θέωσις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀγωγή κινεῖται μέσα στὶς διαστάσεις τοῦ παρόντος πεπερασμένου κόσμου, ἐνῶ ἡ Ποιμαντικὴ διασπᾷ τὸν κλοιὸ τοῦ προσκαιροῦ καὶ τοποθετεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴ περιοχὴ τοῦ ἀπείρου καὶ αἰωνίου.

Ὁ ποιμὴν πρέπει νὰ εἶναι ἐμποτισμένος μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας ποὺ ἀποτελεῖ αὐθεντικὴ ἐμβάθυνση καὶ ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου. Παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη στὴν Εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κων. Μουρατίδου : «Χριστοκεντρικὴ Ποιμαντικὴ ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου».

Ἀνακεφαλαιῶνα : Ἡ Ἐκκλησία θὰ κερδίσῃ τοὺς νέους μόνον ὅταν τοὺς πλησιάσῃ καὶ τοὺς μιλήσῃ γιὰ τὰ προβλήματα τους. Οἱ Ποιμένες ποὺ ἀσχοῦν τὴν ποιμαντικὴ τῶν νέων θὰ ἐπιτύχουν ἂν διαθέτουν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ ὅλους τοὺς Ποιμένες προσόντα καὶ ὀρίσματα ἐπὶ πλέον εἰδικὰ προσόντα. Ἡ σοβαρὴ ἐνασχόλησή μας μὲ τὴν Ποιμαντικὴ τῶν νέων εἶναι καθῆκον ἀγάπης ἐναντι τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν νεαρῶν Του προβάτων. Ἄς μὴ λησμονοῦμε τὴν προσταγὴ Του : «Βόσκει τὰ ἀρνία μου...ποιμάνειν τὰ πρόβατά μου».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΨΑΝΗΣ, Θεολόγος

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΕΝΤΡΥΦΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΟΥ ΔΕΔΕΤΑΙ

Είναι ἡ βεβαίωσις τοῦ πρυτάνεως τῶν Ἀποστόλων (Β΄ Τιμ. β΄ 9). Ὄταν τὴ διατύπωνε, ἦταν δέσμιος. Τὸ ὄργανο τῆς διαδόσεως τοῦ θείου λόγου, ὁ Παῦλος, εἶχε ἀκίνητη ἀπὸ τὰ ρωμαϊκὰ δεσμὰ. Ἀλλά, παρὰ τὸ γεγονός αὐτό, ἡ διάδοσις τοῦ Εὐαγγελίου δὲν εἶχε ἀνακοπή. Οἱ ἄνθρωποι, πού διακονοῦν τὸν θεῖο λόγο, εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ «δεθοῦν». Ὁ ἴδιος ὁμως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ «οὐ δέδεταί». Καμμιά δύναμις στὸν κόσμον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τοῦ σταματήσῃ τὴ φορὰ πρὸς τὴς ψυχές. Ὁ δεμένος Παῦλος ἐξακολουθοῦσε, ἔστω καὶ σὲ μικρὸ κύκλον, νὰ τὸν κηρύσσει. Ἄλλοι Ἀπόστολοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ εὐαγγελίζωνται τοὺς ἀνθρώπους, σὲ διάφορα σημεῖα τῆς οἰκουμένης (ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς κι' ὁ Τιμόθεος, πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Παῦλος ἔκανε τὴν παρὰ πάνω βεβαίωσι). Ἀλλὰ κι' οἱ ἀπλοὶ πιστοί, τὰ ζωντανὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ στόμα, πρὸ παντὸς δὲ μὲ τὸν βίον τους, ἐξακολουθοῦσαν κι' αὐτοὶ νὰ διαδίδουν στὸν κόσμον τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ. Πραγματικά, σὲ καμμιά περίπτωσι, οὔτε τότε, οὔτε ποτέ, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν δένεται, δὲν ἀκίνητοποιεῖται.

Ἀφ' ὅτου ἀκούσθηκε ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀφ' ὅτου οἱ Ἀπόστολοι τὴν κατέγραψαν στὰ τέσσερα Εὐαγγέλια καὶ στὶς Ἐπιστολές τους, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι μιὰ πηγὴ ἀστείρευτη, ἓνα φῶς ἀβασίλευτο, μιὰ καρποφορία ἄληκτη, μιὰ δύναμις ἀκατάβλητη, τὸ μόνο ἀθάνατο μέσα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία γεγονός.

Ἡ ἱστορία ἀποδείχνει, ὅτι δὲν ὑπάρχουν δεσμὰ γιὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, Μαρτυρεῖ, ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, τὴν ἀλήθεια τῆς βεβαίωσεως τοῦ Παύλου.

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΔΩΝ

Συχνά, στοὺς Ψαλμούς, βλέπουμε νὰ γίνεται μνεῖα ἐχθρῶν. Ὁ ψαλμωδός, εἴτε ὁ Δαβὶδ εἶναι εἴτε ἄλλος, ἀναφέρει πῶς οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ τὸν κατατρέχουν, ἐτοιμάζουν κι' ἀπεργάζονται τὴν καταστροφὴ του, τεκταίνουν τὸν ὄλεθρό του. Καὶ παρα-

καλεῖ τὸν Θεὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ, νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ, συντριβοντάς τους. Πρόκειται, σὲ κάθε τέτοιο Ψαλμῷ, γιὰ ἐχθροὺς συγκεκριμένους, ἱστορικούς. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν σημαίνει, ὅτι τὰ σχετικὰ ἐδάφια δὲν ταιριάζουν στὸν κάθε πιστό, πού, μέσα ἀπὸ τοὺς Ψαλμοὺς, ἐκφράζει στὸν Θεὸ τὶς δικές του θλίψεις καὶ τὴ δική του πίστι. Οἱ συγκεκριμένοι, οἱ ἱστορικοὶ ἐκεῖνοι ἐχθροὶ τοῦ κάθε Ψαλμοῦ, εἶναι σύμβολα τῶν δαιμόνων ἢ τῶν παθῶν, πού δοκιμάζουν τὴν ἀγάπη μας στὸν Θεό, καθὼς διεξάγεται ὁ ἀκατάπαυστος πόλεμος τῆς ψυχῆς μας μαζί τους.

ΠΟΛΥΤΙΜΟ ΑΠΟΚΤΗΜΑ

Διαβάζουμε στὴ Σοφία Σειράχ: «Φίλος πιστὸς σκέπη κραταιά, ὁ δὲ εὐρῶν αὐτὸν εὖρε θησαυρόν. Φίλου πιστοῦ οὐκ ἔστιν ἀντάλλαγμα καὶ οὐκ ἔστι σταθμὸς τῆς καλλονῆς αὐτοῦ. Φίλος πιστὸς φάρμακον ζωῆς καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον εὐρήσουσιν αὐτόν. Ὁ φοβούμενος Κύριον εὐθύνει φιλίαν αὐτοῦ, ὅτι κατ' αὐτόν οὕτω καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ» (στ' 14-17). Ἡ ἀγνή, βαθειά, στερεὴ φιλία εἶναι πολύτιμο ἀπόκτημα. Ὁρθά, ὁ σοφὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης λέγει, ὅτι ὅποιος βρῆκε τέτοια φιλία, βρῆκε θησαυρό. Ἄλλὰ ἐδῶ δὲν μᾶς διδάσκουν ἀπλῶς ἡ ἀνθρώπινη σοφία καὶ πείρα. Μᾶς διδάσκει τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ἡ πείρα τῆς εὐσεβείας. Γιὰ νὰ βροῦμε αὐτὸ τὸν θησαυρό, μᾶς λέγει, χρειάζεται μιὰ προϋπόθεσις : νὰ φοβώμαστε τὸν Κύριο. Δηλαδὴ νὰ εἶμαστε μέσα στὸ ἅγιο θέλημά του. Ὅποιος παίρνει στὰ σοβαρὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν νόμο του, ὅποιος ζῆ σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, αὐτός, ἐκτὸς ἀπὸ ἄλλες πολὺτιμες χαρὲς στὴν ἐπίγεια ζωὴ του, θὰ ἔχη καὶ τὴ χαρὰ τῆς ἐν Θεῷ φιλίας. Γιατὶ θὰ βρεθῆ κοντά του μιὰ ψυχὴ, τὸ ἴδιο φοβούμενη τὸν Θεό, μὲ τὴν ἴδια ἀγαθὴ εὐθύτητα καρδιάς. Καὶ θὰ συνδεθοῦν μὲ φιλία.

Ἡ ἀγία φιλία εἶναι πραγματικὰ θησαυρός, ἀπόκτημα ὑψιστο σὲ ἀξία, μιὰ ὁμορφιά, πού δὲν σταθμίζεται. Εἶναι τόσο ὠραῖο πρᾶγμα, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν περιγράψῃ κανεὶς, νὰ τὴν ἀξιολογήσῃ ὅσο τῆς πρέπει. Εἶναι τὸ συνταίριασμα, ἡ ἔνωσις δυὸ ψυχῶν, πού ὁ Θεὸς βασιλεύει πάνω τους. Εἶναι ἡ πιὸ πυκνὴ περίληψις τῆς ἐννοίας τῆς Ἐκκλησίας.

ΤΟ ΕΥΚΟΛΟ «ΝΑΙ»

Στὴν παραβολὴ τοῦ Σπορέως, ὁ Κύριος κάνει λόγο γι' αὐτοῦς, πού «μετὰ χαρᾶς δέχονται» τὸ Εὐαγγέλιο, ἀλλὰ αὐτὴ

ἡ ἀποδοχή εἶναι τόσο ρηχὴ, ὥστε, σὰν ἔλθῃ ὁ πειρασμός, ἡ δοκιμασία, τὰ παρατοῦν ὅλα στὴ μέση. Καὶ στὴν παραβολὴ τοῦ πατέρα καὶ τῶν δυὸ γυιῶν (Ματθ. κα' 28-31), τονίζει τὴν ἴδια ἀλήθεια. Ὑπάρχουν ψυχὲς εὐκολες σὲ ὑποσχέσεις ἀπέναντι στοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ, μὲ τὴν ἴδια εὐκολία, τὸν ἀπαρνοῦνται. Αὐτὸ τονίζει κ' ὁ Ἐκκλησιαστής, λέγοντας: «Ἄγαθὸν τὸ μὴ εὐξασθαί σε ἢ τὸ εὐξασθαί σε καὶ μὴ ἀποδοῦναι» (ε' 4). Εἶναι προτιμότερο νὰ ἀργῇ κανεὶς στοῦ νὰ ἀνταποκριθῇ στὴν κλῆσι τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ νὰ ἀνταποκρίνεται εὐθύς, ἀλλὰ χωρὶς βαθεῖα καὶ στερεὴ ἀπόφασι. Κάθε ἀμαρτωλός, πού ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀδιάφορος μπροστὰ στοῦ Εὐαγγέλιο, εἶναι ἀνεκτότερος παρὰ ἐκεῖνοι πού φάνηκαν νὰ σαγηνεύωνται ἀπ' αὐτό, ἀλλὰ κατόπιν γύρισαν στὴν ἀμαρτία.

Η ΕΞΟΔΟΣ ΚΙ' Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ὁ Χριστὸς ἀνάτειλε ἀπὸ τὸν τάφο, ἐνῶ ὁ τάφος ἦταν σφραγισμένος. Καὶ κατόπιν, παρουσιάσθηκε ἀνάμεσα στοὺς μαθητὰς του, ἐνῶ οἱ πόρτες τοῦ ὑπερώου ἦταν σφραγιστές. Οἱ ἐχθροὶ του σφράγισαν τὸ μνημα, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ γεγονός δὲν στάθηκε ἐμπόδιο στὴν Ἀνάστασι. Οἱ φίλοι του σφάλισαν τὶς πόρτες, ἀλλὰ οὔτε αὐτὸ τὸ γεγονός στάθηκε ἐμπόδιο γιὰ νὰ βρεθῇ ἀνάμεσα τους ὁ Ἀναστημένος.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθε στὸν κόσμον ὄχι μονάχα γιὰ νὰ πεθάνῃ πρὸς χάριν μας στὸν Σταυρό, ἀλλὰ κυρίως γιὰ νὰ ἀναστηθῇ, πατώντας τὸν θάνατο. Ἡ ἐχθρα ἐκείνων, πού τὸν μίσησαν, δὲν μπόρεσε νὰ φράξῃ τὴν ἐξοδὸ τοῦ ἀπὸ τὸν τάφο. Ἡ λιποψυχία κ' ὁ φόβος ἐκείνων, πού τὸν ἀγάπησαν, δὲν μπόρεσε νὰ φράξῃ τὴν εἴσοδὸ τοῦ ἀνάμεσά τους. Ὁ Ἰησοῦς ὑπῆρξε πιὸ δυνατὸς ἀπὸ τὰ δυὸ αὐτὰ προσκόμματα. Οὔτε ἡ ἀνθρώπινη κακία οὔτε ἡ ἀνθρώπινη λιγοπιστία μποροῦν νὰ τοῦ ἀνακόψουν τὴν κίνησι τῆς ἀγάπης του. Αὐτὴ ἡ κίνησις δὲν διαγράφηκε μονάχα ἀπὸ τὸν τάφο ὡς τὸ ὑπερῶο. Συνεχίζεται στοὺς αἰῶνες. Ὁ Χριστὸς εἰσέρχεται ἀπὸ καρδιὰ σὲ καρδιά, χωρὶς οὔτε ἡ ἐχθρα οὔτε ἡ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων νὰ μποροῦν νὰ τὸν σταματήσουν.

Αὐτὸ γίνεται μετὰ τὴν Ἀνάστασί του. Τὸ κήρυγμα, πού τὸν διαδίδει, πού τὸν εἰσάγει στὶς ψυχές, ἔχει ἓνα τίτλο, ἓνα πυρῆνα: Χριστὸς ἀνέστη! «Εἰ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν», λέγει ὁ θεῖος Παῦλος (Α' Κορ. ιε' 14).

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ: Μετά πεντακόσια έτη ποῖος έδικαιώθη υπό τῆς Ἱστορίας, ὁ Βησσαρίων ἢ ὁ Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός; Ἀθῆναι 1964, σελ. 1—45.

Πολλά καί πλεῖστα λέγονται καί γράφονται τελευταίως διά τὸ τόσον σημαντικὸν καί φλέγον θέμα τῆς Ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν Ὁρθόδοξου καί Ρωμαιοκαθολικῆς, διά τὸ ὅποιον δεέται ἀκαταπαύστως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ ἡμετέρα Ἀγιωτάτη Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Φρονοῦμεν ὅμως, ὅτι ἐλάχισται φωναὶ ἀπηχοῦν τὴν ἀδαμαντίνην καί κρυσταλλίνην ἀλήθειαν, τοποθετοῦσαι τὰ πράγματα ἐπὶ τῆς ὀρθῆς βάσεως, ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἡλῶν, διότι εἰς πολλοὺς — καί μάλιστα ἀναρμοδίους — παρατηρεῖται ποιά τις ἐπιπολαιότης ἢ ὑποκριτικὴ — φαρισαϊκὴ ἢ μεροληπτικὴ σπουδὴ οὐχ ἦττον καί ξυνοκίνητος καί ἀντορθόδοξος δραστηριότης, κατατείνουσα εἰς τὴν πλήρη ἀπόσπασιν καί τὸν ἐξαφανισμὸν τῆς ἀτιμῆτου καί ἀγιωτάτης Ὁρθοδοξίας μας διά τῆς (τοῦτο εἶναι τὸ τρομερὸν) ἄνευ ὄρων ὑποταγῆς τῆς εἰς τὸν Πάπαν!...

Μεταξὺ τῶν ὑγιεστάτων καί ὀρθοδοξοτάτων φωνῶν ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως καί ἡ τοῦ ἐντιμολογιωτάτου Μεγάλου Λογοθέτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κ. Θεοδοσίου Σπεράντσα, ὁμιλήσαντος ἐν τῇ Μ. Αἰθούσῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τὴν 8ην Φεβρουαρίου 1964, ἐπὶ τοῦ ἐπικαίρου καί ζωτικωτάτου θέματος «Μετὰ πεντακόσια έτη ποῖος έδικαιώθη υπό τῆς Ἱστορίας, ὁ Βησσαρίων ἢ ὁ Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός;».

Ὁ κ. Σπεράντσας, διαθέτων ἀρραγεῖς πεποιθήσεις καί ὀρθόδοξα βιώματα ἑλληνοχριστιανικοῦ παλμοῦ, εἰς τὴν ἐν λόγῳ μακρὰν καί ἐμπεριστατωμένην ὁμιλίαν του, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ «Ἐκκλησίᾳ» καί ἐκδοθεῖσαν μετὰ ταῦτα εἰς ἴδιον τεῦχος, ὑποστηρίζει, καί δικαίως, ὅτι ὁ Ἅγιος Μᾶρκος, Ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου, ὁ Εὐγενικός, ἐδικαιώθη καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν διὰ τοὺς ἱερούς, ὠραίους καί ὑψηλοὺς ἀγῶνάς του πρὸς διασφάλισιν τῆς Ὁρθοδοξίας μας ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Παπισμοῦ, αἵποτε ἐπιδιώκοντος τῆς ὑποδούλωσίν τῆς. Ἐντεῦθεν καί ἀποφαίνεται, ἀπὸ περιωπῆς ὁμιλῶν, ὅτι «Ἡ Ἑλλάς ὀρθοδοξοῦσα θὰ ζῆ αἰωνίως καί θὰ δοξάζεται δι' αὐτῆς ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», διότι ὡς γράφει ἀλλαχοῦ «ἡμεῖς πιστεύομεν ἀπολύτως, ὅτι δὲν ὑπάρχει ὑψηλότερον ἰδεῶδες τῆς Ὁρθοδοξίας. Καί ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς διὰ τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς ὁποίας λαμπρὰν καί ἀμετάθετον καθέδραν ὥρισεν ἡ Θεία Πρόνοια

τὴν χώραν μας, θ' ἀποβαίνει τὸ ἐμβόλιον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἐξευγενίζωνται ὅλα τὰ ξυλώδη πρέμνα, πού καθιστοῦν ἄγονον, ἄδρυσον καὶ ἄκαρπον τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. Καὶ ὅτι μὲ τὰ πτερὰ τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ κόσμος θὰ ὑπάρξῃ στενὸς διὰ τὰς πτήσεις τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς».

Ἡ θαυμασία αὕτη ὁμιλία ἀφιερῶται εὐλαβῶς εἰς τὸν ἀπὸ Ἐφέσου καὶ Φιλίππων Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Κον Χρυσόστομον Β', ἄξιον συνεχιστῆν τῶν Ὁρθοδόξων ἀγώνων τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ».

Ἀξίζουν διὰ ταῦτα πολλὰ συγχαρητήρια εἰς τὸν πνευματέμφορον καὶ ὀρθοδοξότατον Διευθυντὴν τῆς «Ἐκκλησίας», τοῦ ὁποίου τὸ φωτεινὸν παράδειγμα εἶθε καὶ πολλοὶ ἄλλοι νὰ μιμηθοῦν.

Γ. Α. Β.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ.Α.Κ.Ε.

Ἀπὸ 15-4-64 ἕως 6-5-64 ἐχορηγήθησαν παρὰ τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. αἱ κάτωθι συντάξεις καὶ ἐφ' ἅπαξ βοήθηματα.

Αἰδεσιμ. Ἐμμανουὴλ Δημήτριον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μηθύμνης, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 927. Ἐφ' ἅπαξ 21.857 δρχ.—Πρεσβυτέρων Δημητράν Δ. Παπασταματίου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καλαβρύτων, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 585. Ἐφ' ἅπαξ 25.825 δρχ.—Αἰδεσιμ. Χατζηαγοράκην Μιλτιάδην, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Σερρών, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 783. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 18.498.—Πρεσβυτέρων Βενέταν Γερασ. Τσερνετοπούλου, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πατρῶν, α'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.073. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 37.950.—Αἰδεσιμ. Παπαγεωργόπουλον Εὐάγγελον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀργολίδος, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.104. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 25.886. Αἰδεσιμ. Βογιατζόγλου Ἀνδρέαν, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φθιώτιδος, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 851. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 22.383.—Αἰδεσιμ. Παπαβασιλείου Βασίλειον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ναυπακτίας, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.181. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 26.832.—Αἰδεσιμ. Μαντάκων Νικόλαον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γυθείου καὶ Οἰτύλου, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.044. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 27.383.—Αἰδεσιμ. Χριστόπουλον Χρῆστον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἠλείας, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 927. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 21.857.—Αἰδεσιμ. Νικολατίδην Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 889. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 21.352.—Αἰδεσιμ. Παπαγιάννου Καλλίνικον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 725. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 22.471.—Αἰδεσιμ. Λαμπράκην Ἰωάννην, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, γ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 946. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 23.568.—Αἰδεσιμ. Τσαγκατάκην Γεώργιον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κρήτης, δ'. μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 946. Ἐφ' ἅπαξ δρχ. 23.568.—Αἰδεσιμ.

λογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.003. 'Εφ' ἅπαξ δρχ. 21.334,50.—Αἰ-
δεσιμ. Πλῆσσαν Χρῖστον, 'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, δ'.
μυθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 965. 'Εφ' ἅπαξ δρχ. 21.334,50.—
Πρεσβυτέρων Παρθενίαν Νικολ. Ρούσσου, 'Ιερᾶς Μη-
τροπόλεως Θήρας, γ'. μυθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 791. 'Εφ' ἅπαξ
δρχ. 24.384.—Αἰδεσιμ. Κουτσογιάννην 'Ηλίαν, 'Ιερᾶς Μη-
τροπόλεως Σάμου, δ'. μυθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 978. 'Εφ'
ἅπαξ δρχ. 21.334,50.—Αἰδεσιμ. Τρισμπιώτην 'Ιγνάτιον,
'Ιερᾶς Μητροπόλεως Φωκίδος, δ'. μυθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ.
700. 'Εφ' ἅπαξ δρχ. 20.848.—Αἰδεσιμ. Ρουπακιώτην Σπυρ.,
'Ιερᾶς 'Αρχιεπισκοπῆς 'Αθηνῶν, δ'. μυθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ.
970. 'Εφ' ἅπαξ δρχ. 22.914.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αἰδεσιμ. Χρ. Παναγιώτου, 'Ορθοβούνιον Καλαμπάκας.
Εἶχε διακοπὴν ἢ ἀποστολὴν τῶν τευχῶν εἰς τὸν 'Ι. Ναὸν 'Αγ. Παρασκευῆς
κχτόπιν ἐπιστροφῆς τούτων, νῦν ἐνεγράφη ἐκ νέου καὶ ἀποστέλλομεν τακτικῶς.
—Αἰδεσιμ. Παπαδόπουλον 'Αθανάσιον, Πεντάλοφον-Δικαί-
ων 'Εβρου. 'Ενεγράφητε φροντίδι 'Ιερᾶς Μητροπόλεως σας.—Αἰδεσιμ.
Μαυροματάκην Νικόλαον, Ξιμουδοχώριον Χανίων Κρήτης.
'Ενεγράφητε καὶ ἀπεστάλησαν ὑμῖν τὰ ἀπὸ 1-1-64 κυκλοφορήσαντα τεύχη.—
Αἰδεσιμ. Χατζογιάννην Κων/νον, Μαγουλὰ Τζερμιάδων
Κρήτης. 'Ενεγράφητε καὶ ἀπεστάλησαν εἰς ὑμᾶς τὰ ἀπὸ 1-1-64 τεύχη.—
Αἰδεσιμ. Εὐαγγέλου Γεώργιον, Στύψην Λέσβου. 'Εγένοντο
αἱ ὑποδεικνυόμεναι διορθώσεις εἰς τὰς διευθύνσεις σας. Εὐχαριστοῦμεν.—
Αἰδεσιμ. Μιχαλόπουλον 'Απόστολον, Λαμπεῖα 'Ηλείας.
'Αταυτῶμεν εἰς ὑμᾶς δι' ἰδιαιτέρας ἐπιστολῆς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
'Ο ὄργανισμὸς τῆς ἐκκλησίας.—Φωτίου Κόντογλου, Τί εἶνε ἡ 'Ορθοδοξία
καὶ τί εἶνε ὁ Παπισμὸς.—Θ. Σπεράντσα, 'Η Κλείσοβα.—'Αρχιμ. Χριστο-
φόρου 'Αθ. Καλύβα, 'Ιεροκήρυκος 'Ι. Μητροπόλεως Χαλκίδος, 'Ο χορτα-
σμὸς.—Θ. Σπεράντσα, 'Ενας 'Αθηναῖος νεομάρτυρας.—'Αρχιμ. Προκ. Πα-
παθεοδώρου, Πλείότερον καὶ καθαρώτερον φῶς στὴν νεολαίαν μας.—'Αρχ.
Φιλαρέτου Βιτάλη, 'Ιεροκήρυκος 'Ι. Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Οἰκογένεια.—
«Φιλοθέου 'Αδολεσχίας» Μέρος τέταρτον, ψυχωφελεῖς ἐπιστασίες ἀπὸ τοὺς
'Αριθμοὺς» ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρω, 'Απὸδ. Θεοδόση Σπεράν-
τσα.—Βασ. 'Ηλιάδης, Μετὰ τὸ θεῖο δράμα. Οἱ μορφῆς τῶν μυροφόρων βι-
βλικῶν γυναικῶν ποὺ δημιουργοῦν ἓνα ἄλλον ἐσωτερικὸν μας κόσμον. 'Η προ-
βατικὴ κολυμβήθρα καὶ ὁ παράλυτος.—'Αποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργε-
τινὸν» ἢ «Συναγωγὴν ἠθικῶν διδασκαλιῶν». 'Απὸδ. 'Ανθίμου Θεολογίτη.—
Γεωργίου Καψάνη, Θεολόγου, 'Ο ποιμὴν καὶ οἱ νέοι.—Βασ. Μουστάκη,
'Εντυφύματα στὴν 'Αγία Γραφή.—Βιβλιοκρισία.—Εἰδήσεις τοῦ Τ.Α.Κ.Ε.
—'Αλληλογραφία.

Τύποις : Μονοτυπικὰ Συγκροτήματα — ΤΣΙΡΩΝΗ — Τηλ. 533.805

'Υπεύθυνος Τυπογραφείου: Γ. Σ. Χρυσάφης, 'Ιασωνίδου 22, Σούρμενα